

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

Διπλωματική εργασία με θέμα:

**«Το θύμα της παράνομης βιντεοσκόπησης στη σύγχρονη ελληνική
κοινωνία και η προσφυγή του στη Δικαιοσύνη»**

Χριστιάνα Γατζούνη

A.M.: 3220M003

Επιβλέπουσα καθηγήτρια:

Βλάχου Βασιλική, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Μέλη επιτροπής:

1. Φαρσεδάκης Ιάκωβος, Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου
2. Τσίγκανου Ιωάννα, Διδάκτορας Κοινωνιολογίας, Διευθύντρια Ερευνών
Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ)

Αθήνα, 2022

Copyright © Χριστιάνα Γατζούνη, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Η παρούσα εργασία δεν αποτελεί -εν όλω ή εν μέρει- προϊόν κλοπής πνευματικής ιδιοκτησίας και κανένα τμήμα της ούτε στο σύνολό της έχει υποβληθεί προς απόκτηση άλλου πτυχίου ή τίτλου σ' αυτό ή οποιοδήποτε άλλο πανεπιστήμιο ή εκπαιδευτικό ίδρυμα της ημεδαπής ή αλλοδαπής.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των απόψεων της συγγραφέως.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την συγγραφή της παρούσας εργασίας και με την ολοκλήρωση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εγκληματολογίας», θεωρώ καθήκον μου να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κα Βασιλική Βλάχου, για το ενδιαφέρον και τη σημαντική ακαδημαϊκή καθοδήγηση που μου πρόσφερε για την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη της Επιτροπής, κα Ιωάννα Τσίγκανου και κο Ιάκωβο Φαρσεδάκη, καθώς και όλο το εκπαιδευτικό προσωπικό του τμήματος Κοινωνιολογίας για τις πολύτιμες γνώσεις και τις εμπειρίες που έλαβα όχι μόνο στα πλαίσια του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού προγράμματος, αλλά και σε προπτυχιακό επίπεδο. Επιπλέον, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους συμφοιτητές μου για τις σχέσεις που αναπτύξαμε και την καλή συνεργασία που είχαμε αυτά τα χρόνια.

Τέλος, οφείλω να ευχαριστήσω θερμά την οικογένεια και τον αρραβωνιαστικό μου για τη στήριξη, τη συμπαράσταση, την υπομονή και την αγάπη που μου πρόσφεραν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου και που είναι πάντα δίπλα μου σε κάθε βήμα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7
ABSTRACT	8
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ:

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΝΟΜΗΣ ΒΙΝΤΕΟΣΚΟΠΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Εννοιολογική προσέγγιση της παράνομης βιντεοσκόπησης και του θύματος	14
A1. Το ποινικό αδίκημα της παράνομης βιντεοσκόπησης	14
A1.1. Νομικός ορισμός	14
A1.2. Προστατευόμενα έννομα αγαθά	17
A2. Το ελληνικό ρυθμιστικό πλαίσιο	20
A2.1. Το Σύνταγμα	20
A2.2. Η ελληνική νομοθεσία	22
A3. Το θύμα του εγκλήματος	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Το φαινόμενο της παράνομης βιντεοσκόπησης στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία	31
B1. Μορφές της παράνομης βιντεοσκόπησης	33

B1.1. Ως προς το μέσο καταγραφής	33
B1.2. Ως προς τον τόπο τέλεσης	35
B2. Διαστάσεις του φαινομένου στην Ελλάδα	41
B2.1. Αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα	43
B2.2. Η νομολογία	47
B3. Φαινομενολογική προσέγγιση της παράνομης βιντεοσκόπησης	51
B4. Το προφίλ των δραστών	55
B5. Οι επιπτώσεις στο θύμα	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

Ο ρόλος του θύματος στην αντιμετώπιση της παράνομης βιντεοσκόπησης	58
Γ1. Η θέση του θύματος στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης	58
Γ1.1. Η απόφαση του θύματος για την καταγγελία του εγκλήματος	60
Γ1.2. Συμμετοχή του θύματος στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης	62
Γ2. Τα δικαιώματα του θύματος κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας	67

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ:

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΝΟΜΗΣ ΒΙΝΤΕΟΣΚΟΠΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΗΣ ΤΟΥ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Προλεγόμενα έρευνας	70
A1. Περιγραφή έρευνας	70
A2. Μεθοδολογία	71

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Παρουσίαση αποτελεσμάτων έρευνας	74
B1. Γενικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στην έρευνα	74
B2. Διαστάσεις της παράνομης βιντεοσκόπησης	78
B3. Χαρακτηριστικά των θύματων	79
B4. Γνώση των δικαιωμάτων του θύματος	81
B5. Διαπίστωση της θυματοποίησης απ' το θύμα	82
B6. Αντίκτυπος της θυματοποίησης στο θύμα	83
B7. Επιλογή τρόπου αντιμετώπισης του εγκλήματος	84
B8. Επίτευξη ικανοποίησης του θύματος	85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

Συμπεράσματα έρευνας	87
Γ1. Γενικά ερευνητικά πορίσματα	87
Γ2. Περιορισμοί στην αξιοποίηση της έρευνας	89

ΕΠΙΛΟΓΟΣ	91
-----------------	----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	93
--------------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	104
---------------------	-----

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως στόχο να μελετήσει το θύμα της παράνομης βιντεοσκόπησης και να περιγράψει το συγκεκριμένο φαινόμενο στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Θα παρουσιασθούν οι διαστάσεις του (ποιοτικές και ποσοτικές), το προφίλ των δραστών και των θυμάτων, τα δικαιώματα και ο ρόλος των τελευταίων, μέσα από τη μελέτη της υπάρχουσας βιβλιογραφίας και της νομοθεσίας. Θα επιχειρηθεί η αιτιολογική προσέγγιση και η εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου. Τα δεδομένα που θα προκύψουν, σε συνδυασμό με τη νομολογία, θα συμβάλλουν στη διερεύνηση του θύματος της παράνομης βιντεοσκόπησης στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία και στη μελέτη της προσφυγής του στη Δικαιοσύνη, αναδεικνύοντας ποικίλα ζητήματα, όπως τον τρόπο που βιώνει τη θυματοποίησή του, τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζει, τη γνώση ή μη των δικαιωμάτων του, την απόφαση αναφορικά με τον τρόπο αντιμετώπισης του εγκλήματος σε βάρος του κ.α.

Λέξεις-κλειδιά: παράνομη βιντεοσκόπηση, προσωπικά δεδομένα, θύμα, ποινική δικαιοσύνη

ABSTRACT

This paper aims to study the victim of illegal video recording and to describe this phenomenon in modern Greek society. Its dimensions (qualitative and quantitative), the profile of both perpetrators and victims, the rights and the role of the latter are all going to be presented here, through the study of existing literature and legislation. The causal approach and the empirical investigation of the phenomenon will be attempted as well. The resulting data, combined with the jurisprudence, will contribute to the investigation of the victim of illegal video recording in modern Greek society and the study of the victim's appeal to Justice, highlighting various issues, such as the way he experiences his victimization, the difficulties that he faces, whether he knows his rights or not, the decision regarding how to deal with the crime against him, etc.

Key-words: illegal video recording, personal data, victim, criminal justice

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΠΔΠΧ: Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

ΓΑΔΑ: Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής

ΓΚΠΔ: Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων (ΕΕ 2016/679)

ΕΛ.ΑΣ.: Ελληνική Αστυνομία

ΕΣΔΑ: Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Κ.Ο.Κ.: Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας

Ν.: Νόμος

ΠΔ: Προεδρικό Διάταγμα

ΠΚ: Ποινικός Κώδικας

Σ.: Σύνταγμα της Ελλάδας

ΣΑΠΔ: Σύστημα Απονομής Ποινικής Δικαιοσύνης

ΥΔΕΖΙ: Υποδιεύθυνση Δίωξης Εγκλημάτων κατά της Ζωής και της Ιδιοκτησίας

CCTV: Κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης (Closed Circuit Television)

CPT: Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σύγχρονη εποχή, με την εξέλιξη της τεχνολογίας, έχουν σημειωθεί σημαντικές αλλαγές στην κοινωνική οργάνωση και τις οικονομικές δραστηριότητες, ενώ μέσα σε ένα γενικότερο κλίμα φόβου κι ανασφάλειας που επικρατεί, έχουν επηρεαστεί τα μέτρα πρόληψης της εγκληματικότητας, με τη βιντεοεπιτήρηση¹ να χρησιμοποιείται όλο και συχνότερα απ' τους πολίτες. Εκτός, όμως από χρήσιμο εργαλείο για την αντιμετώπιση των εγκλημάτων, λειτουργεί και προς την αντίθετη κατεύθυνση, δημιουργώντας σοβαρούς κινδύνους για τα θεμελιώδη δικαιώματα των ανθρώπων. Σταδιακά, η χρήση καμερών οδήγησε στην εμφάνιση μιας νέας μορφής εγκληματικότητας, της παράνομης βιντεοσκοπήσης, η οποία με τη σειρά της δημιούργησε την ανάγκη οριοθέτησης των ελευθεριών των πολιτών και της προστασίας των δικαιωμάτων τους μέσω ενός νέου κανονιστικού πλαισίου.

Η παρούσα διπλωματική εργασία επικεντρώνεται στο θύμα της παράνομης βιντεοσκοπήσης, η οποία συνιστά παραβίαση της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών του δεδομένων. Συγκεκριμένα, μελετά το θύμα της παράνομης βιντεοσκοπήσης στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, καθώς και την προσφυγή του στη Δικαιοσύνη. Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη, ένα θεωρητικό κι ένα εμπειρικό. Πιο αναλυτικά, στο πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους γίνεται η εννοιολογική προσέγγιση της παράνομης βιντεοσκοπήσης και του θύματος. Δίνεται αρχικά ο νομικός ορισμός της παράνομης βιντεοσκοπήσης σύμφωνα με τον ελληνικό Ποινικό Κώδικα και αναλύεται το έγκλημα ως προς τα βασικά στοιχεία της αντικειμενικής του υπόστασης. Αυτά περιλαμβάνουν την αποτύπωση σε υλικό φορέα, που είναι ικανός για τη λήψη βίντεο, κάποιας πράξης, η οποία θα πρέπει να είναι *μη δημόσια*. Παράλληλα, η βιντεοσκοπήση για να είναι παράνομη θα πρέπει να γίνεται *αθέμιτα* και χωρίς τη *συναίνεση* του θύματος. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα ατομικά δικαιώματα που προσβάλλονται με το έγκλημα της παράνομης βιντεοσκοπήσης. Ξεκινώντας απ' το δικαίωμα της ιδιωτικότητας που εξελίχθηκε με την πάροδο του χρόνου για να συμπεριλάβει περισσότερες εκφάνσεις της ιδιωτικής ζωής του ατόμου, φτάνοντας μέχρι το δικαίωμα του «πληροφοριακού αυτοκαθορισμού». Το εν λόγω

¹ Η βιντεοεπιτήρηση είναι μία σύνθετη έννοια (βίντεο + επιτηρώ) και συνίσταται στην επίβλεψη ενός χώρου, ή μιας διαδικασίας, μέσω μιας συσκευής που καταγράφει εικόνα και ήχο. Βλ. Μπαμπινιώτης Γ., *Μικρό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα, 2006, λήμματα «βίντεο» και «επιτηρώ», σελ.165 και 312 αντίστοιχα. Αναλυτικότερα στο κεφάλαιο Β: Β1. Μορφές της παράνομης βιντεοσκοπήσης

δικαίωμα συνίσταται στη δυνατότητα του ατόμου να γνωρίζει, να αποφασίζει και να συν-προσδιορίζει τότε και υπό ποιες προϋποθέσεις είναι δυνατή η επεξεργασία των δεδομένων που το αφορούν. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η προστασία των προσωπικών δεδομένων, που πλέον αποτελούν ξεχωριστό έννομο αγαθό. Έπειτα, γίνεται μία σύντομη ανάλυση του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου που ρυθμίζει το έγκλημα της παράνομης βιντεοσκόπησης. Το Σύνταγμα της Ελλάδας είναι το πρώτο που αναλύεται, ως θεμελιώδης νόμος πάνω στον οποίο βασίζεται ολόκληρη η εθνική νομοθεσία κι ακολούθως, γίνεται αναφορά στην ειδική νομοθεσία που σχετίζεται με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Λόγω του ότι η παρούσα εργασία δεν έχει ως αντικείμενο αυτά καθ' αυτά τα προσωπικά δεδομένα, τα οποία προσβάλλονται με το έγκλημα της παράνομης βιντεοσκόπησης, η αναφορά στο νομοθετικό πλαίσιο περιλαμβάνει μόνο τις πιο σημαντικές νομικές διατάξεις. Συγκεκριμένα, αναφέρεται ο Νόμος 2472/1997, που εισήγαγε την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ελλάδα και ο πιο πρόσφατος Νόμος 4624/2019, ο οποίος ουσιαστικά αντικατέστησε τον πρώτο και έφερε κάποιες σημαντικές εκσυγχρονισμένες ρυθμίσεις που ήταν απαραίτητες. Στο τέλος του πρώτου κεφαλαίου, ορίζεται το θύμα του εγκλήματος και παρουσιάζεται συνοπτικά η εξέλιξη που έχει σημειωθεί αναφορικά με την προστασία των δικαιωμάτων και το σεβασμό των αναγκών του, για τα οποία σημαντικό ρόλο έχουν παίζει οι πρωτοβουλίες των διεθνών οργανισμών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το φαινόμενο της παράνομης βιντεοσκόπησης στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Στην αρχή του κεφαλαίου, γίνεται αναφορά στα χαρακτηριστικά της σύγχρονης κοινωνίας, ώστε να καταστεί σαφές το πλαίσιο στο οποίο εμφανίζεται η παράνομη βιντεοσκόπηση στη χώρα μας και στη συνέχεια, αναλύεται το έγκλημα ως προς τις διάφορες μορφές του. Πρώτα, γίνεται μία ταξινόμηση ανάλογα με το μέσο τέλεσης του εγκλήματος, δηλαδή το μέσο που χρησιμοποιείται για την παράνομη βιντεοσκόπηση (συστήματα βιντεοεπιτήρησης, φορητές συσκευές με βιντεοκάμερα, ή μέσω απομακρυσμένης πρόσβασης στην κάμερα κάποιας συσκευής του θύματος). Έπειτα, διακρίνονται οι μορφές της παράνομης βιντεοσκόπησης, ανάλογα με τον τόπο τέλεσης του εγκλήματος, δηλαδή εάν συμβαίνει σε δημόσιο χώρο, στο χώρο εργασίας, ή σε ιδιωτικό χώρο, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια προσωπικών στιγμών του θύματος. Προκειμένου να υπάρξει μία εικόνα για τις διαστάσεις του φαινομένου στην Ελλάδα, γίνεται παρουσίαση κάποιων

χαρακτηριστικών υποθέσεων, μέσα από τις αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και τη νομολογία των ποινικών δικαστηρίων της χώρας. Στη συνέχεια, επιχειρείται η φαινομενολογική προσέγγιση του εγκλήματος, ανάλογα με τη μορφή της παράνομης βιντεοσκόπησης και τον τόπο στον οποίο λαμβάνει χώρα, σύμφωνα με θεωρίες και έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί. Αμέσως μετά, γίνεται μία ανάλυση για το προφίλ του δράστη της παράνομης βιντεοσκόπησης. Το κεφάλαιο κλείνει με την παρουσίαση των επιπτώσεων που έχει το συγκεκριμένο έγκλημα στα θύματα, σε κάθε τομέα της ζωής τους, έτσι ώστε να γίνει σαφές ότι είναι ιδιαίτερα σοβαρό.

Το τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο του πρώτου μέρους της εργασίας, εστιάζει στο θύμα και το ρόλο που έχει στην αντιμετώπιση της παράνομης βιντεοσκόπησης. Πρώτα, αναλύεται η θέση που έχει το θύμα στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, υπογραμμίζοντας τη μεγάλη σημασία που έχει η καταγγελία του για την είσοδο μιας υπόθεσης στο ποινικό σύστημα και για τη μείωση του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας. Για το λόγο αυτό, αναφέρονται οι παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση του θύματος για την πραγματοποίηση της καταγγελίας και τέλος, αναλύεται η συμμετοχή του στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, με στόχο να κατανοηθεί το πώς βιώνει το θύμα την ποινική διαδικασία, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει και την ικανοποίηση που λαμβάνει απ' την έκβαση της υπόθεσης. Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου, αναφέρονται τα δικαιώματα που έχει το θύμα κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας. Κάθε άτομο είναι σημαντικό να γνωρίζει τα δικαιώματά του, προκειμένου να μην παραβιάζονται τα προσωπικά του δεδομένα. Σε περίπτωση, όμως, που υπάρξει παραβίαση των δεδομένων αυτών από κάποιο δράστη, με την παράνομη βιντεοσκόπηση του θύματος, εκείνο θα πρέπει να γνωρίζει ότι μπορεί να απευθυνθεί είτε στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, είτε στις Αρχές προκειμένου να δικαιωθεί. Στο σημείο αυτό, αναφέρονται τα δικαιώματα που αποκτά το θύμα, αφού προσφύγει στη Δικαιοσύνη, με την παράσταση για την υποστήριξη της κατηγορίας.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, επιχειρείται η εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο προαναφερόμενο πλαίσιο. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε μία πιλοτική διαδικτυακή έρευνα με την κοινοποίηση ενός ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου αυτο-αναφοράς για τη διερεύνηση των θυμάτων της παράνομης βιντεοσκόπησης στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία και της προσφυγής τους στη

Δικαιοσύνη. Στο πρώτο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους, γίνεται η περιγραφή της έρευνας, η επεξήγηση των στόχων της και η ανάλυση της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε. Στο επόμενο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας ως προς τις διαστάσεις της παράνομης βιντεοσκόπησης, τα χαρακτηριστικά των θυμάτων, τη γνώση των δικαιωμάτων τους, τη διαπίστωση της θυματοποίησής τους, τον αντίκτυπο που έχει η θυματοποίηση πάνω τους, την επιλογή του τρόπου αντιμετώπισης του εγκλήματος και την επίτευξη ικανοποίησης. Στο τελευταίο κεφάλαιο, αναφέρονται τα γενικά συμπεράσματα της έρευνας, οι δυσκολίες της και οι περιορισμοί που υπάρχουν όσον αφορά την αξιοποίησή της και τη γενίκευση των πορισμάτων που προέκυψαν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ:

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΝΟΜΗΣ ΒΙΝΤΕΟΣΚΟΠΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Εννοιολογική προσέγγιση της παράνομης βιντεοσκόπησης και του θύματος

A1. Το ποινικό αδίκημα της παράνομης βιντεοσκόπησης

Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας εξελίσσονται ταυτόχρονα τα μέσα με τα οποία μπορεί να διαπραχθεί ένα έγκλημα, αλλά εμφανίζονται και νέες μορφές εγκληματικότητας, οι οποίες δεν υπήρχαν πριν από τα τεχνολογικά επιτεύγματα που τις δημιούργησαν. Μέσα σε αυτές μπορούμε να εντάξουμε το ποινικό αδίκημα της παράνομης βιντεοσκόπησης, το οποίο προϋποθέτει την ύπαρξη κάποιου τεχνικού μέσου που είναι ικανό για τη λήψη βίντεο. Ιδιαίτερα από το τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα, με την διάδοση τεχνικών μέσων παρακολούθησης των επικοινωνιών στην αγορά, η παρακολούθηση της ιδιωτικότητας των πολιτών έπαψε να αποτελεί αποκλειστική δυνατότητα του κράτους.² Πλέον, σχεδόν όλοι οι άνθρωποι μπορούν να έχουν πρόσβαση σε τέτοιου είδους μέσα, καθιστώντας το έγκλημα αυτό εύκολο να διαπραχθεί, παραβιάζοντας την ιδιωτική ζωή και τα προσωπικά δεδομένα, πολλές φορές ακόμα και εν αγνοία του θύματος.

A1.1. Νομικός ορισμός

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 370Α§2 ΠΚ³, η μαγνητοφώνηση, ή η βιντεοσκόπηση κάποιου ατόμου, χωρίς τη συναίνεσή του τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι «όποιος *αθέμιτα* παρακολουθεί με ειδικά τεχνικά μέσα ή αποτυπώνει σε υλικό φορέα προφορική συνομιλία μεταξύ τρίτων ή *αποτυπώνει σε υλικό φορέα μη δημόσια πράξη άλλου*, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους». Με την ίδια ποινή τιμωρείται η

² Μανωλεδάκης Ι., Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Καλφάκης Γρ. & Καμτσιδου Ιφ., «Παραβίαση της Ιδιωτικότητας: Οι Κάμερες», *Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος*, Τ. 62, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, σελ. 4-5

³ Βλ. παράρτημα Α

μαγνητοφώνηση ή η βιντεοσκόπηση όταν «ο δράστης αποτυπώσει σε υλικό φορέα το περιεχόμενο της συνομιλίας του με άλλον, *χωρίς τη ρητή συναίνεση* του τελευταίου».

Ως αποτύπωση νοείται η καταγραφή της πράξης σε κάποιο υλικό φορέα. Ο νομοθέτης χρησιμοποιεί τον όρο «*υλικός φορέας*», χωρίς να προσδιορίζει ένα συγκεκριμένο μέσο καταγραφής. Επομένως, οποιοδήποτε μέσο, ικανό να καταγράψει μια ιδιωτική δραστηριότητα, όπως μία βιντεοκάμερα, η κάμερα ενός κινητού τηλεφώνου, ή ένα κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, εμπίπτει στην περίπτωση του 370Α§2 ΠΚ. Συγκεκριμένα γίνεται λόγος για «*αποτύπωση πράξης*» και όχι για αποτύπωση της εικόνας ενός ατόμου. Η απλή λήψη μιας φωτογραφίας δεν μπορεί να αποδώσει οπτικά μια πράξη, παρά μόνο ένα στιγμιότυπο αυτής, οπότε δεν υπάγεται στην αντικειμενική υπόσταση της διάταξης του 370Α§2 ΠΚ, αν και μπορεί να τιμωρηθεί από άλλη διάταξη, καθώς δεν παύει να αποτελεί συλλογή και παραβίαση προσωπικών δεδομένων.⁴ Επίσης, «αποτύπωση» σημαίνει καταγραφή σε υλικό φορέα, άρα εάν ο δράστης απλώς παρακολουθεί την πράξη (π.χ. με κιάλια) δε στοιχειοθετείται το έγκλημα του άρθρου 370Α ΠΚ.⁵

Επιπροσθέτως, δεν αναφέρεται σε οποιαδήποτε πράξη, αλλά θα πρέπει η πράξη αυτή να είναι «*μη δημόσια*». «Μη δημόσιες» θεωρούνται γενικά οι πράξεις όταν τελούνται με τέτοιο τρόπο, ώστε να μη μπορούν να γίνουν αντιληπτές από αόριστο αριθμό προσώπων, όπως συμβαίνει με τις πράξεις που είναι δημόσιες.⁶ Δηλαδή, μία πράξη είναι μη δημόσια όταν, κατά τη βούληση εκείνου που προβαίνει σε αυτή, απευθύνεται σε ορισμένα πρόσωπα. Δεν παίζει ρόλο ο τόπος στον οποίο γίνεται, καθώς μπορεί ο τόπος να είναι ιδιωτικός, αλλά η πράξη να γίνεται δημόσια (π.χ. από το μπαλκόνι ενός σπιτιού, να φωνάζει κάποιος προς την πλατεία) κι αντίστροφα ο τόπος να είναι δημόσιος, αλλά η πράξη να έχει ιδιωτικό χαρακτήρα (π.χ. η κατ' ιδίαν συζήτηση δύο ατόμων σε ένα πάρκο).⁷

Μία άλλη αρχή της παραβίασης είναι αυτή να γίνει «*αθέμιτα*». Αυτό σημαίνει ότι ο δράστης προβαίνει στην πράξη χωρίς να στηρίζεται σε έναν κανόνα δικαίου και

⁴ Σύμφωνα με το Ν. 2472/1997

⁵ Κωστάρας Α. Π., *Ποινικό Δίκαιο: Επιτομή Ειδικού Μέρους (Άρθρα 134-410 ΠΚ)*, 4^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014, σελ. 1141

⁶ Μανωλεδάκης Ι., *Ερμηνεία κατ' άρθρο των όρων του ειδικού μέρους του Ποινικού Κώδικα*, Εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1996, σελ. 133

⁷ Κωστάρας Α. Π., *Ποινικό Δίκαιο: Επιτομή Ειδικού Μέρους (Άρθρα 134-410 ΠΚ)*, ό.π., σελ. 1141

χωρίς να έχει το δικαίωμα να ενεργήσει.⁸ Με την προσθήκη του όρου αυτού, διευκρινίζεται ο τρόπος τέλεσης του αδικήματος και έτσι δεν τίθεται σε κίνδυνο η προσωπική ελευθερία και η τιμή ενός άδικα κατηγορούμενου.⁹ Αυτό σημαίνει ότι είναι σημαντικό να αποδεικνύεται το εάν είχε δικαίωμα για τη βιντεοσκόπηση, ή όχι.

Τέλος, η **συναίνεση** που απαιτεί εδώ ο νόμος είναι στοιχείο περιγραφής κι όχι δικαιολόγησης της πράξης προσβολής του εννόμου αγαθού και συνεπώς, αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος.¹⁰ Επομένως, όταν υπάρχει ρητή συναίνεση απ' το άλλο άτομο για την αποτύπωσή του σε βίντεο, αυτή δε γίνεται αθέμιτα και δε γίνεται λόγος για το συγκεκριμένο έγκλημα. Βέβαια, για να είναι έγκυρη η συναίνεση, απαιτείται να είναι αβίαστη και να αποτελεί προϊόν πλήρους ενημέρωσης σχετικά με το σκοπό της βιντεοσκόπησης και της χρήσης του υλικού αυτής. Διαφορετικά γίνεται παράνομο και δεν παύει να αποτελεί έγκλημα.

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει αναφορά στις περιπτώσεις, στις οποίες αίρεται ο άδικος χαρακτήρας της παράνομης βιντεοσκόπησης. Δηλαδή δεν είναι παράνομη, αλλά επιτρέπεται κατ' εξαίρεση, η βιντεοσκόπηση, όπως και η χρήση του περιεχομένου αυτής, όταν γίνεται για τους λόγους που προβλέπονται στο άρθρο 9§2 του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων. Αυτοί περιλαμβάνουν λόγους δημοσίου συμφέροντος που αφορούν στην πρόληψη τέλεσης εγκλημάτων και στην προστασία εννόμου συμφέροντος, το οποίο υπερτερεί της προστασίας της ελεύθερης επικοινωνίας και της ιδιωτικής και της οικογενειακής ζωής (π.χ. όπως αυτό της ελευθερίας).¹¹ Σύμφωνα με τις διατάξεις του ΠΚ, έχουμε άρση του άδικου χαρακτήρα της πράξης και σε περίπτωση άμυνας (άρθρο 22 ΠΚ), δηλαδή όταν παραβιάζεται το απόρρητο για να αποκρουστεί μία επίθεση, η οποία είναι άδικη και συμβαίνει τη δεδομένη στιγμή. Ανάλογα ισχύουν και στην περίπτωση της κατάστασης ανάγκης (άρθρο 25 ΠΚ), κατά την οποία γίνεται στάθμιση των συγκρουόμενων αγαθών και επιλέγεται εκείνο που κρίνεται ως το πιο σημαντικό.¹² Τέλος, αίρεται ο άδικος

⁸ Μανωλεδάκης Ι., *Ερμηνεία κατ' άρθρο των όρων του ειδικού μέρους του Ποινικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 131

⁹ Φωτίου Θ., «Απόρρητο Επικοινωνιών, Νέος Ποινικός Κώδικας και Προσωπικά Δεδομένα», *Lawspot*, 06/2019, διαθέσιμο στο: https://www.lawspot.gr/nomika-blogs/theodora_fotioy/aporrito-epikoinonion-neos-poinikos-kodikas-kai-prosopika-dedomena

¹⁰ Κωστάρας Α. Π., *Ποινικό Δίκαιο: Επιτομή Ειδικού Μέρους (Άρθρα 134-410 ΠΚ)*, ό.π., σελ. 1140

¹¹ Καψάλη Ε., «Παράνομη βιντεοσκόπηση - μαγνητοφώνηση και πότε επιτρέπεται», Δικηγορικό Γραφείο: Ειρήνη Καψάλη & Συνεργάτες, 05/2018, διαθέσιμο στο: <https://ekapsali.gr/paranomi-vinteoskopisi-magnitofonisi-kai-pote-epitrepetai/>

¹² Κωστάρας Α. Π., *Ποινικό Δίκαιο: Επιτομή Ειδικού Μέρους (Άρθρα 134-410 ΠΚ)*, ό.π., σελ. 1144-1146

χαρακτήρας της χρήσης του αθέμιτου υλικού, όταν γίνεται ενώπιον της δικαστικής, ή της ανακριτικής αρχής και ο δράστης κατέφυγε στη χρήση αυτή, γιατί ήταν ο μόνος τρόπος για να διαφυλάξει κάποιο δικαιολογημένο συμφέρον του (π.χ. για να αποδείξει την αθωότητά του για ένα έγκλημα που κατηγορείται άδικα).¹³

Γενικά, η παράνομη βιντεοσκόπηση είναι ένα ζήτημα που αποδεικνύεται, είτε μέσα από την καταγγελία του ίδιου του θύματος της βιντεοσκόπησης, είτε από οποιαδήποτε άλλη μαρτυρία, ότι, δηλαδή το άτομο του οποίου η πράξη αποτυπώνεται σε βίντεο, δεν έδωσε τη συγκατάθεσή του για τη λήψη αυτού. Το δικαστήριο είναι εκείνο που θα κρίνει για την αξιοπιστία των καταγγελιών και θα αποφασίσει για την αθωότητα ή την ενοχή του κατηγορουμένου.

A1.2. Προστατευόμενα έννομα αγαθά

Ο νομοθέτης, με την ποινικοποίηση της παράνομης βιντεοσκόπησης (και μαγνητοφώνησης), επιδιώκει την προστασία ορισμένων δικαιωμάτων του ατόμου, ή όπως χαρακτηρίζονται, *έννομων αγαθών*, γιατί χρήζουν νομικής προστασίας.

Το πρώτο έννομο αγαθό που προστατεύεται με την εν λόγω ποινική διάταξη, όπως γίνεται σαφές κι απ' τον τίτλο της¹⁴, είναι το *απόρρητο της επικοινωνίας*. Ωστόσο, οι πράξεις που περιγράφονται στο άρθρο 370Α ΠΚ δε συνιστούν προσβολή μόνο του απορρήτου της επικοινωνίας, αλλά κι άλλων εκφάνσεων της ιδιωτικής ζωής του κάθε ατόμου, αφού η παραβίαση του απορρήτου της επικοινωνίας δίνει τη δυνατότητα πρόσβασης σε πολλές άλλες πληροφορίες. Μπορούμε να πούμε λοιπόν, ότι, πέρα απ' το απόρρητο της επικοινωνίας, προστατευόμενο έννομο αγαθό αποτελεί και η *ιδιωτικότητα*, η οποία εμπερικλείει την επικοινωνία, είναι όμως πολύ ευρύτερη έννοια. Ως ιδιωτική ζωή ή ιδιωτικός βίος ορίζεται το σύνολο των θεμάτων που έχουν προσωπικό χαρακτήρα, των οποίων η ρύθμιση ανήκει αποκλειστικά στη δική του αρμοδιότητα και απαγορεύεται η ανάμειξη τρίτων χωρίς τη συναίνεσή του.¹⁵

Είναι αυτονόητο ότι οι σχετικές πράξεις παραβίασης του απορρήτου κι ακολούθως της ιδιωτικής ζωής ενός ατόμου, αποτελούν προσβολή της *προσωπικότητας* αυτού.

¹³ Στο ίδιο, σελ. 1144-1145

¹⁴ Άρθρο 370Α: «Παραβίαση του απορρήτου τηλεφωνικής επικοινωνίας και προφορικής συνομιλίας»

¹⁵ Μαυριάς Κ., Το συνταγματικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου, σελ. 59 και 138 επ., όπως αναφέρεται στο: Μήτρου Λ., «Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας», *Δίκαιο & Κοινωνία στον 21^ο αιώνα*, Τ.24, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2012, σελ. 31

Η προσωπικότητα ενός προσώπου περιλαμβάνει όλα τα αγαθά που συνδέονται με το πρόσωπο και το προσδιορίζουν ως μία σωματική, ψυχική, πνευματική και κοινωνική οντότητα, ενώ ταυτόχρονα συνθέτουν την αξία του.¹⁶ Μέσα σε αυτά τα αγαθά, ανήκει η σωματική ακεραιότητα, η εικόνα και η φωνή του ανθρώπου, καθώς επίσης, ο συναισθηματικός του κόσμος, η τιμή και ο ιδιωτικός του βίος. Λόγω της ευρύτητας του περιεχομένου του δικαιώματος της προσωπικότητας, δεν ορίζεται επακριβώς, αλλά εμπλουτίζεται συνεχώς ως αποτέλεσμα των προσβολών που υφίσταται ένα άτομο.¹⁷ Κατ' επέκταση, η παράνομη βιντεοσκόπηση, η λήψη φωτογραφιών ή η αποτύπωσή του με οποιοδήποτε τρόπο χωρίς τη συναίνεσή του αποτελεί καθ' αυτή προσβολή της προσωπικότητας, χωρίς να απαιτείται ως προϋπόθεση η προσβολή της τιμής ή της ιδιωτικής του ζωής, γιατί έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια ελέγχου και διαχείρισης της εικόνας του.¹⁸ Αν όμως, το εικονιζόμενο πρόσωπο εμφανίζεται κατά τρόπο και συνθήκες που μειώνουν την τιμή και την υπόληψή του (όπως για παράδειγμα γυμνό) ή παραβιάζουν την ιδιωτική του ζωή, τότε η προσβολή είναι σημαντικότερη, καθώς προσβάλλονται περισσότερες εκφάνσεις της προσωπικότητάς του.¹⁹

Στις επί μέρους εκφάνσεις του δικαιώματος της προσωπικότητας συγκαταλέγονται και τα «*δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα*». Ο όρος αυτός εισήχθη με το Ν. 2472/1997 που θα δούμε στη συνέχεια και χρησιμοποιείται από κοινού με τους όρους «προσωπικά δεδομένα» (που υιοθετείται από το Σύνταγμα) και «προσωπικά στοιχεία».²⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 2Α του Ν. 2472/1997, «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», ως δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα νοείται κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε ένα ορισμένο πρόσωπο («υποκείμενο των δεδομένων»). Δηλαδή περιλαμβάνονται στοιχεία της προσωπικότητας ενός φυσικού προσώπου, τα οποία χρησιμοποιούνται συνήθως για τον προσδιορισμό της ταυτότητάς του και υφίστανται ή πρόκειται να υποστούν

¹⁶ Μήτρου Λ., «Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας», ό.π., σελ. 24-29

¹⁷ Στο ίδιο, σελ. 25

¹⁸ Αθανασόπουλος Ευ., Σχόλιο στην Απόφαση του ΕΔΔΑ *Reklos and Davourlis v. Greece*, 2009, σελ. 441, όπως αναφέρεται στο: Μήτρου Λ., «Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας», ό.π., σελ. 27

¹⁹ Συνοδινού Τ. Ε., «Η Εικόνα στο Δίκαιο», *Σύγχρονα Θέματα Εμπορικού Δικαίου*, Ν. 33, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2007, σελ. 205

²⁰ Αρμαμέντος Π. Δ. & Σωτηρόπουλος Β. Α., *Προσωπικά δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005, σελ.19

κάποια επεξεργασία.²¹ Για παράδειγμα, δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα αποτελούν φυσικά προσωπικά χαρακτηριστικά, στοιχεία ταυτότητας, περιουσιακά στοιχεία, η οικογενειακή κατάσταση, οι κοινωνικές επαφές κλπ., από τα οποία, ή το συνδυασμό περισσότερων από αυτών, μπορεί κάποιος να οδηγηθεί στο φυσικό πρόσωπο στο οποίο ανήκουν. Τα δεδομένα που αφορούν στην εθνική ή φυλετική προέλευση, στα πολιτικά φρονήματα, στις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, στη συμμετοχή σε σωματείο ή συνδικαλιστική οργάνωση, στην υγεία, στην σεξουαλική ζωή, στην κοινωνική πρόνοια, στη συμμετοχή σε ένωση ή σωματείο, σε ποινικές διώξεις ή καταδίκες, αποτελούν «**ευαίσθητα δεδομένα**», ή «δεδομένα ειδικών κατηγοριών».²²

Τα παραπάνω οδήγησαν στην εμφάνιση μιας νέας έννοιας της ιδιωτικής ζωής, που είναι γνωστή ως «πληροφοριακή ιδιωτικότητα» ή «**δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού**».²³ Δηλαδή, το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων συνίσταται στο δικαίωμα κάθε ανθρώπου να μην καθίσταται πληροφοριακό αντικείμενο και να συν-προσδιορίζει ο ίδιος ποιες πληροφορίες που τον αφορούν θα καταστούν γνωστές στο περιβάλλον. Η παράνομη βιντεοσκόπηση παραβιάζει το δικαίωμα αυτό και, πέρα από τις προβλεπόμενες κυρώσεις διοικητικού χαρακτήρα, αποτελεί ταυτόχρονα και ποινικό αδίκημα.²⁴

Όλοι οι άνθρωποι είναι δικαιούχοι των παραπάνω δικαιωμάτων. Ταυτόχρονα, όμως, με τις πράξεις τους θα πρέπει να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων και να βρίσκονται πάντα μέσα στα όρια της νομιμότητας. Όπως επισημαίνεται στο Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων, «το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν είναι απόλυτο, αλλά θα πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με τη λειτουργία του στην κοινωνία και να σταθμίζεται με άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας²⁵».²⁶

²¹ Στο ίδιο, σελ. 21-23

²² Βλ. άρθρο 9 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων), διαθέσιμος στο: <https://www.dpa.gr/sites/default/files/2019-10/GDPR%20%CE%9C%CE%95%20%CE%94%CE%99%CE%9F%CE%A1%CE%98%CE%A9%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%8C2-converted.pdf>

²³ Αρμαμέντος Π. Δ. & Σωτηρόπουλος Β. Α., ό.π., σελ. 51-55

²⁴ Βλ. άρθρο 38 του Ν. 4624/2019, διαθέσιμος στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dedomena-prosopikou-kharaktera/nomos-4624-2019-phek-137a-29-8-2019.html>

²⁵ Σύμφωνα με τον Ν. 2472/1997: «τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, για να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας πρέπει να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και να υφίστανται θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία ενόψει των σκοπών αυτών, καθώς και να είναι συναφή, πρόσφορα, και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται ενόψει των σκοπών της επεξεργασίας»

A2. Το ελληνικό ρυθμιστικό πλαίσιο

Προκειμένου να προστατευτούν τα προσωπικά δεδομένα του ατόμου, έγινε κατανοητό ότι δεν επαρκούν οι γενικές διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας, αλλά έπρεπε να θεσπιστούν ειδικές νομικές ρυθμίσεις, όπως ο νόμος του γερμανικού κρατιδίου της Έσσης (Hessen) το 1970.²⁷ Αυτός αποτέλεσε την πρώτη εθνική νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στην Ευρώπη. Η Ελλάδα, παρότι προέβλεπε διατάξεις για την προστασία της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας του ατόμου, δεν είχε θέσει ειδικούς νόμους για τα προσωπικά δεδομένα μέχρι το 1997 με την ψήφιση του Νόμου 2472/97, με τον οποίο ενσωμάτωσε την κοινοτική οδηγία 95/46/ΕΚ²⁸ και συγχρονίστηκε με τα διεθνή δεδομένα.

A2.1. Το Σύνταγμα

Πρώτα απ' όλα, το Σύνταγμα του 1975 που ισχύει στην Ελλάδα, όπως αναθεωρήθηκε το 1986, το 2001 και το 2008, εξοπλίστηκε με νέους θεσμούς κι εγγυήσεις που αναβάθμισαν το πολιτικό και διοικητικό σύστημα της χώρας, καθώς και το πεδίο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων.²⁹ Η προστασία της προσωπικότητας του ατόμου, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, προβλέπονται από το Σύνταγμα.

Σύμφωνα με το άρθρο 2§1 Σ, ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας και πάνω σε αυτά πρέπει να στηρίζονται τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών. Όλοι είναι ίσοι απέναντι στο νόμο (Άρθρο 4§1 Σ), έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις

²⁶ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 (ΓΚΠΔ), Βλ. αιτιολογική σκέψη (4)

²⁷ Ιγγλεζάκης Ι., *Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα. Η Επεξεργασία Ειδικών Κατηγοριών Προσωπικών Δεδομένων και οι Συνέπειές της*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Ανατύπωση 2004, σελ. 23

²⁸ Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με στόχο την επίτευξη της ελεύθερης κυκλοφορίας ατόμων, αγαθών, κεφαλαίων και υπηρεσιών σε όλα τα κράτη μέλη, κάλεσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προετοιμάσει μια Οδηγία εναρμόνισης των διαδικασιών προστασίας και διευκόλυνσης της ελεύθερης διασυνοριακής κυκλοφορίας δεδομένων. Αυτή ήταν η Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών. Βλ. https://www.dpa.gr/sites/default/files/2020-05/CELEX_31995L0046_EL_TXT.pdf και Ιγγλεζάκης Ι., ό.π., σελ. 41-45

²⁹ Το Σύνταγμα της Ελλάδας, Βουλή των Ελλήνων, σελ. 9-10, διαθέσιμο στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/8c3e9046-78fb-48f4-bd82-bbba28ca1ef5/SYNTAGMA.pdf>

(Άρθρο 4§2 Σ) και μπορούν να αναπτύσσουν ελεύθερα την προσωπικότητά τους, εφόσον δεν προσβάλλουν τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζουν το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη (Άρθρο 5§1 Σ).

Αναφορικά με την προστασία της ιδιωτικής ζωής, το Σύνταγμα κατοχυρώνει στο άρθρο 9§1 το άσυλο της κατοικίας και το απαραβίαστο της ιδιωτικής και της οικογενειακής ζωής του ατόμου. Η κατοχύρωση αυτή σημαίνει ότι το άτομο αξιώνει από ιδιώτες, αλλά και απ' το κράτος να μην παρεμβαίνουν στον χώρο του χωρίς τη συγκατάθεσή του και χωρίς τις νόμιμες διαδικασίες. Στην ίδια παράγραφο διευκρινίζεται ότι η διεξαγωγή έρευνας σε κατοικία γίνεται μόνο όπως ορίζει ο νόμος, με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας.

Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, προστέθηκε το άρθρο 9Α Σ³⁰ που αναγνωρίζει το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων και το διασφαλίζει μέσω της θέσπισης μιας ανεξάρτητης Αρχής. Στη νέα διάταξη αναδεικνύονται οι κίνδυνοι που εμπεριέχει η επεξεργασία δεδομένων με ηλεκτρονικά μέσα, όμως δεν περιορίζεται μόνο στην ηλεκτρονική τους επεξεργασία («ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα»). Η προστασία της ιδιωτικής ζωής πλέον αναφέρεται σε επεμβάσεις στην ιδιωτική σφαίρα, οι οποίες υπερβαίνουν την κλασική της έννοια (προστασία του οικογενειακού ασύλου) και στοχεύουν σε πιο σύγχρονες μορφές προσβολής της, όπως είναι η οπτικοακουστική παρακολούθηση.³¹ Η προστασία αυτή διασφαλίζει τους δημοκρατικούς θεσμούς που προϋποθέτουν αυτονομία και ελευθερία δράσης και συμμετοχής των πολιτών στον ιδιωτικό, αλλά και στο δημόσιο βίο.³² Ειδικότερα, το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων περιλαμβάνει τη μέριμνα για τη διαφύλαξη της προσωπικής αυτονομίας και του αυτο-καθορισμού, ενώ προστατεύεται τόσο απ' την κρατική εξουσία, όσο και από άλλους ιδιώτες. Με το άρθρο αυτό και με την προσθήκη του άρθρου 101Α Σ³³, που αφορά γενικά στη συγκρότηση ανεξάρτητων αρχών, κατοχυρώθηκε συνταγματικά η σύσταση και η λειτουργία της

³⁰ «Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει.»

³¹ Βλ. Ιγγλεζάκης Ι., ό.π., σελ. 50

³² Γέροντας Α., *Η Προστασία του Πολίτη από την Ηλεκτρονική Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2002, σελ.96-97

³³ «1. Όπου από το Σύνταγμα προβλέπεται η συγκρότηση και η λειτουργία ανεξάρτητης αρχής, τα μέλη της διορίζονται με ορισμένη θητεία και διέπονται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία, όπως νόμος ορίζει.»

Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, η οποία είχε ιδρυθεί από τις 10 Νοεμβρίου του 1997. Έτσι, τα προσωπικά δεδομένα δεν αντιμετωπίζονται πλέον ως έκφανση της ιδιωτικότητας του ατόμου, αλλά αποτελούν αυτοτελές ατομικό δικαίωμα που προστατεύεται από ένα ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο.

A2.2. Η ελληνική νομοθεσία

Ο Ν. 2472/1997³⁴ είναι ο νόμος που εισήγαγε την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ελλάδα και αποτέλεσε την αφορμή για τη συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας τους. Περιέλαβε προστατευτικές διατάξεις υπέρ των υποκειμένων των δεδομένων³⁵, αλλά ταυτόχρονα κατοχύρωσε και τα δικαιώματα όσων επεξεργάζονται τα δεδομένα αυτά, οριοθετώντας με σαφήνεια τις υποχρεώσεις τους.³⁶ Αν και τα δικαιώματα αυτά πηγάζουν από παλαιότερες νομοθετικές διατάξεις και συνταγματικές αρχές, με τη ρητή νομοθετική κατοχύρωσή τους, ο νομοθέτης δημιούργησε ένα πιο σαφές ειδικό πλαίσιο για την προστασία τους, το οποίο συμβάλλει στην ενίσχυσή τους και στην ασφάλεια δικαίου.³⁷ Ορίστηκαν οι προϋποθέσεις για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα³⁸ και των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων³⁹, η υποχρεωτική διαδικασία γνωστοποίησης της επεξεργασίας και της αίτησης αδειοδότησης από τον υπεύθυνο επεξεργασίας⁴⁰, ενώ προβλέφθηκαν και ποινικές κυρώσεις.⁴¹ Με τον ίδιο νόμο, μάλιστα, θεσπίστηκε ανεξάρτητη διοικητική Αρχή Προστασίας των Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.

Η προστασία από την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, προϋποθέτει καταρχάς τον ορισμό της έννοιας της επεξεργασίας. Όπως ορίζεται απ' το άρθρο 2 του Ν. 2472/1997, επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων αποτελεί η «πραγματοποίηση κάθε εργασίας ή σειράς εργασιών με ή χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων μεθόδων και η εφαρμογή τους σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα». Αυτό περιλαμβάνει οποιαδήποτε επέμβαση στα δεδομένα, η οποία

³⁴ Διαθέσιμος στο: https://www.dpa.gr/sites/default/files/2019-10/2472_97%20%28SEPT2019%29.pdf

³⁵ Άρθρα 11-14 του Ν. 2472/1997

³⁶ Άρθρο 24 του Ν. 2472/1997

³⁷ Αρμαμέντος Π. Δ. & Σωτηρόπουλος Β. Α., ό.π., σελ. 4-5

³⁸ Άρθρο 5 του Ν. 2472/1997

³⁹ Άρθρο 7 του Ν. 2472/1997

⁴⁰ Άρθρο 6 του Ν. 2472/1997

⁴¹ Άρθρο 22 του Ν. 2472/1997

μπορεί να επηρεάσει είτε τη σχέση μεταξύ των δεδομένων και του «περιβάλλοντος» που βρίσκονται (π.χ. συλλογή, διατήρηση, χρήση, διαβίβαση, διάδοση κλπ.), είτε τα ίδια τα δεδομένα (π.χ. τροποποίηση, διαγραφή, καταστροφή κλπ.).⁴² Ως «υποκείμενο των δεδομένων» ορίζεται το φυσικό πρόσωπο, στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και η ταυτότητά του είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί βάσει των δεδομένων αυτών. Κάθε υποκείμενο δεδομένων έχει το δικαίωμα της προστασίας τους από αθέμιτη επεξεργασία. Οποιοσδήποτε καθορίζει τον σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι ο «υπεύθυνος της επεξεργασίας» και μπορεί να είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία, ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός. Οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία, ή άλλος οργανισμός επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για λογαριασμό του υπεύθυνου επεξεργασίας είναι ο «εκτελών την επεξεργασία».

Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (εφεξής «ΑΠΔΠΧ») αφού οργανώθηκε ως υπηρεσία, έθεσε τις βάσεις για τη νόμιμη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων στην Ελλάδα και για την προάσπιση των δικαιωμάτων των πολιτών ως προς την ιδιωτική τους ζωή, σύμφωνα πάντοτε με τη νομοθεσία, το Σύνταγμα και τις ευρωπαϊκές προσταγές.⁴³ Αποτελεί ένα ελεγκτικό όργανο, το οποίο έχει και «κανονιστικές κι αποφασιστικές αρμοδιότητες» και είναι εξοπλισμένο με μέσα που επιτρέπουν να επιβάλλει τις αποφάσεις και τις απόψεις του.⁴⁴ Έχει την αρμοδιότητα να επιβάλλει διορθωτικά μέτρα και στοχεύει στη συμμόρφωση προς τις επιταγές του νόμου κι όχι στην τιμώρηση των υπεύθυνων επεξεργασίας ή όσων εκτελούν την επεξεργασία των δεδομένων. Η κυρωτική αρμοδιότητα της ΑΠΔΠΧ, που απορρέει απ' τη συνταγματική επιταγή για τη διασφάλιση της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αφορά μόνο τους υπεύθυνους επεξεργασίας ή τυχόν εκπροσώπους τους και μπορεί να πάρει τη μορφή της προειδοποίησης με αποκλειστική προθεσμία για άρση της παράβασης, της επιβολής προστίμου, της προσωρινής ή οριστικής ανάκλησης άδειας, ή τέλος, της διακοπής της επεξεργασίας και καταστροφής του αρχείου δεδομένων. Δε μπορεί να επιδικάσει αποζημιώσεις στα

⁴² Για μια ενδεικτική απαρίθμηση των εργασιών που αποτελούν επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα βλ. Αρμαμέντος Π. Δ. & Σωτηρόπουλος Β. Α., ό.π., σελ. 47-69

⁴³ Αρμαμέντος Π. Δ. & Σωτηρόπουλος Β. Α., ό.π., σελ. V

⁴⁴ Μήτρου Λ., «Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων», Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου-Forum Σύγχρονη Πολιτεία, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1999, σελ. 36

θιγόμενα υποκείμενα των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ενώ εάν κάποιος το επιθυμεί, τότε θα πρέπει να ασκήσει τα δικαιώματά του δικαστικά.⁴⁵

Ο συγκεκριμένος Νόμος (Ν. 2472/1997), που υπήρξε ιδιαίτερα σημαντικός για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στη χώρα μας, τροποποιήθηκε πολλές φορές τα επόμενα χρόνια, από άλλους νεότερους νόμους⁴⁶, μέχρι που αντικαταστάθηκε απ' τον Ν. 4624/2019⁴⁷, ο οποίος είναι συνδεδεμένος με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2016/679 (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων), που συμπληρώνει και εξειδικεύει. Επιπλέον, με τον νόμο αυτό ενσωματώνεται στην εθνική έννομη τάξη η Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 και επαναπροσδιορίζεται το πλαίσιο λειτουργίας της ΑΠΔΠΧ.⁴⁸ Συγκεκριμένα, το 2016 στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ψηφίστηκε ένα σύνολο διατάξεων που είχε ως στόχο την αναβάθμιση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στην ΕΕ, η οποία ήταν αναγκαία εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης, της ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης, των τεράστιων δεξαμενών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που είχαν δημιουργηθεί, που σε συνδυασμό με τη διασυνοριακή διαβίβαση και ανταλλαγή δεδομένων, είχαν καταστήσει το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο (Οδηγία 95/46/ΕΚ και Ν. 2472/1997) ξεπερασμένο.⁴⁹

Σκοπός του Ν. 4624/2019, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στο πρώτο του άρθρο, είναι η αντικατάσταση του νομοθετικού πλαισίου που ρυθμίζει τη συγκρότηση και τη λειτουργία της ΑΠΔΠΧ και η λήψη μέτρων για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016, αναφορικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την ελεύθερη

⁴⁵ Αναλυτικότερα στο Αρμαμέντος Π. Δ. & Σωτηρόπουλος, ό.π., σελ.507 επ.

⁴⁶ Βλ. αντί άλλων, Αρμαμέντος Π. Δ. & Σωτηρόπουλος, *Προσωπικά δεδομένα: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Οι τροποποιήσεις του Ν. 2472/1997 από τους Ν. 3471/2006 και 3625/2007*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008

⁴⁷ Ν. 4624/2019 «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις», διαθέσιμος στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dedomena-prosopikou-kharaktera/nomos-4624-2019-phem-137a-29-8-2019.html>

⁴⁸ Η Ελλάδα δεν μετέφερε την Οδηγία εντός της προθεσμίας που είχε αποφασιστεί απ' το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (έως τις 6 Μαΐου 2018) και γι' αυτό παραπέμφθηκε στο Δικαστήριο της ΕΕ, το οποίο επέβαλλε οικονομικές κυρώσεις (5.287,50 ευρώ για κάθε ημέρα μη συμμόρφωσης). Βλ. σχετικά στο: <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/prosopika-dedomena-sto-dikastirio-tis-ee-parapempetai-i-ellada-gia-ti-mi-metafora-tis>

⁴⁹ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 (ΓΚΠΔ), βλ. αιτιολογικές σκέψεις (6) και (7)

κυκλοφορία των δεδομένων αυτών. Επίσης, στοχεύει στην κατάργηση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ και στην ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 στην εθνική νομοθεσία. Η συγκεκριμένη Οδηγία αφορά, αφενός, την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης, ή δίωξης ποινικών αδικημάτων, ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και αφετέρου, την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, αλλά και την κατάργηση της απόφασης - πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4624/2019, τα φυσικά πρόσωπα δημοσιοποιούν ολοένα και περισσότερο προσωπικές πληροφορίες και τις καθιστούν διαθέσιμες σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι εξελίξεις αυτές απαιτούν ένα ισχυρό και πιο συνεκτικό πλαίσιο. Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων⁵⁰ (εφεξής «ΓΚΠΔ») «ενισχύει την προστασία των φυσικών προσώπων όσον αφορά το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αντικατοπτρίζοντας τη φύση της προστασίας των δεδομένων ως θεμελιώδους δικαιώματος για την Ευρωπαϊκή Ένωση».⁵¹ Ο ΓΚΠΔ είναι ένα νομοθέτημα άμεσης εφαρμογής και υπερισχύει των εθνικών νομοθεσιών των κρατών μελών για την προστασία προσωπικών δεδομένων, χωρίς να χρειάζεται να εισαχθεί με νόμο ή με άλλες νομοθετικές διαδικασίες στην έννομη τάξη των κρατών μελών. Αυτό σημαίνει ότι εκτοπίζει ουσιαστικά τον Ν.2472/1997 και τα αντίστοιχα νομοθετήματα των κρατών μελών, τουλάχιστον ως προς το πεδίο εφαρμογής του ΓΚΠΔ και ως προς τις εθνικές διατάξεις που έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του. Λόγω της νομικής φύσης του, δεν απαιτεί την έκδοση ιδιαίτερης νομικής πράξης εφαρμογής από τα κράτη μέλη, δεσμεύοντας άμεσα τα κρατικά όργανα, τις δημόσιες αρχές και τα δικαστήρια, καθώς και όλα τα πρόσωπα, φυσικά και νομικά, που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του. Επίσης, περιέχει αρκετές «ρήτρες ευελιξίας» και «ρήτρες ανοίγματος», αναγνωρίζοντας στα

⁵⁰ Διαθέσιμος στο: <https://www.dpa.gr/sites/default/files/2019-10/GDPR%20%CE%9C%CE%95%20%CE%94%CE%99%CE%9F%CE%A1%CE%98%CE%A9%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%8C2-converted.pdf>

⁵¹ Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016», διαθέσιμη στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/ODHGIA.pdf>

κράτη μέλη την ευχέρεια να εξειδικεύσουν τους κανόνες του και να προσδιορίσουν τις περιστάσεις υπό τις οποίες η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι νόμιμη.⁵² Ο ορισμός της έννοιας των προσωπικών δεδομένων δεν έχει υποστεί καμία διαφοροποίηση και η προστασία του ΓΚΠΔ αφορά πληροφορίες σχετικά με φυσικά πρόσωπα ανεξαρτήτως ιθαγένειας ή τόπου διαμονής κι όχι πληροφορίες νομικών προσώπων και οργανισμών.⁵³

Η ΑΠΔΠΧ έχει ως αποστολή της την εποπτεία της εφαρμογής του ΓΚΠΔ, του Ν. 4624/2019, του Ν. 3471/2006 και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και την ενάσκηση των αρμοδιοτήτων που της ανατίθενται κάθε φορά.⁵⁴ Τα τελευταία χρόνια, η ΑΠΔΠΧ έχει δεχτεί σημαντικό αριθμό ερωτημάτων και καταγγελιών σχετικά με τη νομιμότητα λειτουργίας συστημάτων βιντεοεπιτήρησης κι έχει εξετάσει πολλές διαφορετικές περιπτώσεις. Όπως θα δούμε σε μερικά παραδείγματα στη συνέχεια⁵⁵, βγάζει τις αποφάσεις της πάντα με βάση την αρχή της αναλογικότητας και της δέσμευσης απ' το σκοπό⁵⁶, ώστε η βιντεοσκόπηση να μην παραβιάζει δικαιώματα και να μην υπερβαίνει το σκοπό για τον οποίο γίνεται. Οι διαδικασίες ελέγχου της ΑΠΔΠΧ συνοδεύονται από την πρόβλεψη μηχανισμών καταστολής των παραβάσεων.⁵⁷

Πέρα απ' τις διοικητικές κυρώσεις που αναφέρθηκαν, προβλέπεται και ποινική προστασία, μέσω της οποίας επέρχονται ποινικές κυρώσεις για την προσβολή του κατοχυρωμένου δικαιώματος προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Στο πλαίσιο αυτό, ο Ν. 4624/2019 στο άρθρο 38 επιβάλλει στους παραβάτες ποινές φυλάκισης και χρηματικές ποινές, ανάλογα με τη βαρύτητα της παράβασης. Ειδικότερα, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη, η χωρίς δικαίωμα επέμβαση σε συστήματα αρχειοθέτησης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από κάποιον, που θέλει να λάβει

⁵² Αιτιολογική έκθεση, ό.π., σελ. 2-3

⁵³ Βλ. αιτιολογική σκέψη (14) του ΓΚΠΔ

⁵⁴ <https://www.dpa.gr/>

⁵⁵ Βλ. κεφάλαιο Β: Β2.1. Αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

⁵⁶ Η αρχή δεσμευτικότητας του σκοπού θεσπίστηκε στο άρθρο 6§1, εδ. β' της οδηγίας 95/46/ΕΚ και αναφέρει πως τα προσωπικά δεδομένα πρέπει να συλλέγονται για καθορισμένους, σαφείς και ορισμένους σκοπούς και η μεταγενέστερη επεξεργασία τους να συμβιβάζεται με τους σκοπούς αυτούς. Η αρχή αυτή οριοθετεί σε εύλογα πλαίσια την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων καθώς η δέσμευση του σκοπού δεν δίνει χώρο για την κατάχρηση δικαιώματος. Βλ. Ιγγλεζάκης Ι., ό.π., σελ. 109-111

⁵⁷ Μήτρου Λ., «Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων», ό.π., σελ.40

γνώση των δεδομένων, καθώς και η χωρίς δικαίωμα εν γένει επεξεργασία αυτών.⁵⁸ Επιπλέον, τιμωρείται με φυλάκιση, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη, η χρησιμοποίηση, μετάδοση, διάδοση, κοινολόγηση με διαβίβαση, διάθεση, ανακοίνωση ή γνωστοποίηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε μη δικαιούμενα πρόσωπα.⁵⁹ Με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή έως 100.000 ευρώ (εάν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη) τιμωρούνται όσοι τέλεσαν τις προηγούμενες πράξεις με δεδομένα ειδικών κατηγοριών, ή με δεδομένα που αφορούν καταδίκες και αδικήματα, ή τα σχετικά με αυτά μέτρα ασφαλείας του άρθρου 10 ΓΚΠΔ, τα οποία αποτελούν διακεκριμένες μορφές του εγκλήματος.⁶⁰ Στην αιτιολογική έκθεση του νόμου διευκρινίζεται ότι «χωρίς δικαίωμα ενεργεί ο δράστης στις παραγράφους 1, 2 και 3 όταν τελεί τις παραπάνω πράξεις χωρίς να υφίσταται σχετική διάταξη νόμου που να του το επιτρέπει, ή ενεργεί καθ' υπέρβαση άλλης νομικής πράξης (λ.χ. εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας, σύμβασης κλπ.)». ⁶¹ Στο ίδιο άρθρο του Ν. 4624/2019 τιμωρείται ως κακούργημα μια διακεκριμένη μορφή του εγκλήματος με ποινή κάθειρξης μέχρι 10 ετών. Πρόκειται για την περίπτωση που ο υπαίτιος των πράξεων των προηγούμενων παραγράφων είχε σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον παράνομο περιουσιακό όφελος, ή να προκαλέσει περιουσιακή ζημία σε άλλον, ή να βλάψει άλλον και το συνολικό όφελος, ή η συνολική ζημία να υπερβαίνει το ποσό των 120.000 ευρώ.⁶² Τέλος, προβλέπεται κάθειρξη και χρηματική ποινή έως 300.000 ευρώ όταν από τις πράξεις των παραγράφων 1 έως και 3 προκλήθηκε κίνδυνος για την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος ή για την εθνική ασφάλεια.⁶³ Η ποινική δίωξη για τα εγκλήματα του εν λόγω άρθρου ασκείται αυτεπάγγελα.

Με την εγκαθίδρυση ενός γενικού νομικού πλαισίου με τον Ν. 4624/2019, σε συνδυασμό με τον ΓΚΠΔ, τα προσωπικά δεδομένα προστατεύονται πολύπλευρα και βάσει αυτών των ρυθμίσεων ο νομοθέτης καλείται να ρυθμίσει τα θέματα που προκύπτουν σχετικά με τις παραβιάσεις των προσωπικών δεδομένων, όπως συμβαίνει με το έγκλημα της παράνομης βιντεοσκόπησης.

⁵⁸ Άρθρο 38§1 του Ν. 4624/2019

⁵⁹ Άρθρο 38§2 του Ν. 4624/2019

⁶⁰ Άρθρο 38§3 του Ν. 4624/2019

⁶¹ Αιτιολογική έκθεση, ό.π., σελ. 28-29

⁶² Άρθρο 38§4 του Ν. 4624/2019

⁶³ Άρθρο 38§5 του Ν. 4624/2019

A3. Το θύμα του εγκλήματος

Από τη συγκρότηση των πρώτων κιάλας κοινωνιών, θεσπίζονταν κάποιοι κανόνες συμπεριφοράς μεταξύ των ανθρώπων για την ομαλή τους συμβίωση. Όμως, υπήρχαν άτομα που ανέκαθεν παραβίαζαν τους κανόνες αυτούς (ποινικούς ή εθιμικούς) και δέχονταν την κοινωνική απαξία και τις ποινές που προβλέπονταν.⁶⁴ Από την άλλη, τα θύματα ενός εγκλήματος είχαν το δικαίωμα ή/και την υποχρέωση να «απαντήσουν» στο δράστη προκειμένου να αποκαταστήσουν τη βλάβη που τους προξένησε και να δικαιωθούν. Αυτός ο ρόλος του θύματος στην αντιμετώπιση του εγκλήματος και την τιμωρία του δράστη σταδιακά περιορίστηκε και έγινε αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους και των οργάνων του.⁶⁵ Για πολλά χρόνια ο δράστης και οι παράγοντες εγκληματογένεσης μονοπωλούσαν το εγκληματολογικό ενδιαφέρον, αλλά από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 επανεμφανίστηκε το ενδιαφέρον για τα θύματα και τα δικαιώματά τους που είχαν παραμεληθεί, με τη Θυματολογία να αποτελεί πλέον ξεχωριστό τομέα της Εγκληματολογίας.⁶⁶ Το θυματολογικό κίνημα εξαπλώθηκε διεθνώς και άρχισαν να υλοποιούνται σημαντικές πρωτοβουλίες διεθνών οργανισμών για τη βελτίωση της θέσης των θυμάτων και της πρόσβασής τους στη δικαιοσύνη.

Ο όρος «θύμα» (στα αγγλικά «victim») προέρχεται από τη λατινική λέξη «victima» που χρησιμοποιείται για να περιγράψει το ζώο που θυσιάζεται στα πλαίσια ενός θρησκευτικού τελετουργικού.⁶⁷ Όμως, γίνεται χρήση της έννοιας του θύματος ως παθόντος, δηλαδή αυτού που υπέστη βλάβη ή κακό από κάποιον άλλο.⁶⁸ Σύμφωνα με τη Διακήρυξη των Βασικών Αρχών Δικαιοσύνης για τα θύματα του Εγκλήματος και της Κατάχρησης Εξουσίας που διατυπώθηκε στο 7^ο Συνέδριο του ΟΗΕ (1985)⁶⁹, ως θύματα ορίζονται «τα πρόσωπα τα οποία, ατομικά ή συλλογικά, έχουν υποστεί βλάβη, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής ή ψυχικής βλάβης, συναισθηματικής ταλαιπωρίας, οικονομικής απώλειας, ή προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων

⁶⁴ Φαρσεδάκης Ι., *Η εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, Α' τεύχος, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1990, σελ. 11

⁶⁵ Ζαραφωνίτου Χ., *Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008, σελ. 69-70

⁶⁶ Στο ίδιο, σελ. 70

⁶⁷ Van Dijk Jan, «Free the Victim: A Critique of the Western Conception of Victimhood», *International Review of Victimology*, Vol.16, 2009, σελ. 1-2

⁶⁸ Αρτινοπούλου Β. & Μαγγανάς Α., *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996, σελ. 17

⁶⁹ Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, 96^η συνεδρίαση της Ολομέλειας 29^{ης} Νοεμβρίου 1985, A/RES/40/34

τους, από πράξεις ή παραλείψεις που παραβιάζουν τους ισχύοντες ποινικούς νόμους των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων και των νόμων που απαγορεύουν την εγκληματική κατάχρηση εξουσίας». Στην Οδηγία 2012/29/ΕΕ⁷⁰ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας προστίθεται στον ορισμό του θύματος και η οικογένεια αυτού, στην περίπτωση που υπάρξει θάνατος. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι «ως θύμα νοείται το φυσικό πρόσωπο, το οποίο υπέστη ζημία, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής, ψυχικής ή συναισθηματικής βλάβης ή της οικονομικής ζημίας, που προκλήθηκε απευθείας από αξιόποινη πράξη, αλλά και τα μέλη της οικογένειας προσώπου, ο θάνατος του οποίου προκλήθηκε απευθείας και τα οποία έχουν υποστεί ζημία εξαιτίας του θανάτου του εν λόγω προσώπου». Αν και δεν υπάρχει ένας ενιαίος ορισμός για τα θύματα, έγιναν σημαντικές προσπάθειες για την προστασία των δικαιωμάτων τους και τη βελτίωση της θέσης τους στα πλαίσια της ποινικής δικαιοσύνης.

Είναι σαφές ότι δεν προστατεύεται μόνο η σωματική ακεραιότητα ενός ατόμου ή η περιουσία του, αλλά σύμφωνα με τις συνταγματικές επιταγές, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)⁷¹ και την ποινική νομοθεσία, η ελεύθερη επικοινωνία, η ιδιωτική και οικογενειακή του ζωή και η προσωπικότητά του αποτελούν επίσης προστατευόμενα αγαθά. Όταν αυτά παραβιάζονται, όπως στην περίπτωση της παράνομης βιντεοσκόπησης, τα θύματα αποζητούν την αποκατάσταση της βλάβης που υπέστησαν και την ικανοποίησή τους (ηθική-χρηματική), που μέσα σε ένα κράτος δικαίου, επιτυγχάνονται μέσα από τις διαδικασίες του θεσμού της ποινικής δικαιοσύνης.⁷² Ταυτόχρονα, όμως, χρειάζονται ασφάλεια και προστασία τόσο από τον δράστη, όσο και από το ίδιο το ΣΑΠΔ, οι διαδικασίες του οποίου μπορεί να είναι ψυχοφθόρες και πολλές φορές μπορεί να οδηγήσουν στη δευτερογενή θυματοποίησή τους.⁷³

⁷⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=FR>

⁷¹ https://www.echr.coe.int/documents/convention_ell.pdf

⁷² Αρτινοπούλου Β. & Μιχαήλ Η., «Η ευρωπαϊκή οδηγία 2012/299/ΕΕ και η επανορθωτική δικαιοσύνη: Ένα βήμα μπροστά για την προστασία των θυμάτων εγκληματικότητας;», *Crime in Crisis* Τιμητικός Τόμος Νέστωρα Κουράκη, 01/2016, διαθέσιμο στο: <http://crime-in-crisis.com/124/>

⁷³ Ο όρος «δευτερογενής θυματοποίηση» αφορά την «επίδραση της τυπικής και άτυπης κοινωνικής αντίδρασης και αναφέρεται συνήθως στην ανεπαρκή απόκριση των φορέων άσκησης του επισήμου κοινωνικού ελέγχου στην πρωτογενή θυματοποίηση. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι προσβολές των εννόμων αγαθών ή οι τραυματικές εμπειρίες που βιώνουν τα θύματα, είτε από την επαφή τους με το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης είτε από τη συμπεριφορά προσώπων

Οι διεθνείς οργανισμοί με τις προσπάθειές του οδεύουν προς μία θετική κατεύθυνση και ορισμένες από τις πρωτοβουλίες τους, έχουν ενσωματωθεί σε εθνικές νομοθεσίες, όπως για παράδειγμα η λήψη μέτρων για την προστασία και την αποζημίωση των θυμάτων εγκλημάτων βίας, που προβλέπεται και στην ελληνική νομοθεσία.⁷⁴ Άλλα σημαντικά μέτρα που έχουν προταθεί περιλαμβάνουν την κατάλληλη ενημέρωση των θυμάτων από ειδικούς επαγγελματίες (π.χ. από κοινωνικούς λειτουργούς), τη λήψη μέτρων για την προστασία τους και την απλούστευση των διαδικασιών, που θα πρέπει να συμπορεύονται με τις αντίστοιχες εθνικές νομοθεσίες.⁷⁵ Όπως αναφέρεται στο εισαγωγικό κείμενο της Σύστασης R(85) 11 του Συμβουλίου της Ευρώπης, «θεμελιώδη λειτουργία της ποινικής δικαιοσύνης πρέπει να αποτελεί η ικανοποίηση των αναγκών και η προστασία των συμφερόντων του θύματος».⁷⁶

Επομένως, τα θύματα εγκλημάτων, ειδικά τα θύματα της παράνομης βιντεοσκόπησης που εξετάζονται στην παρούσα εργασία, αξιώνουν να απολαμβάνουν το σεβασμό της προσωπικότητάς τους, την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων, αλλά και τη στήριξη, την ενημέρωση και την ευαισθητοποιημένη αντίδραση από τους φορείς του ΣΑΠΔ, ώστε να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και να έχουν μία πιο ενεργή συμμετοχή στην αντιμετώπιση του εγκλήματος εις βάρος τους.

που σχετίζονται με το δράστη.» Βλ. σχετικά: Βλάχου Β., *Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης*, Εκδ. Έλλην, Αθήνα, 2005, σελ.31-32

⁷⁴ Ο θεσμός της αποζημίωσης από το Ελληνικό Δημόσιο των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση εισήχθη στην ελληνική νομοθεσία με το Ν. 3811/2009, με τον οποίο η χώρα εναρμονίσθηκε καθυστερημένα με την Οδηγία 2004/80/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29ης Απριλίου 2004. Ο Νόμος 3811/2009 είναι διαθέσιμος στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/nomos-3811-2009>

⁷⁵ Βλάχου Β., *Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ. 69-71

⁷⁶ Χουλιάρης Α., «Ποινική δικαιοσύνη και ανθρώπινα δικαιώματα: η προβληματική μιας επαμφοτερίζουσας σχέσης», *Εγκληματολογία*, 2/2012, σελ.67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Το φαινόμενο της παράνομης βιντεοσκόπησης στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία

Με την εξέλιξη των κοινωνιών εξελίσσεται και το έγκλημα κι ανάλογα με την ιστορική περίοδο που εξετάζεται, μπορεί διαφορετικές συμπεριφορές να ορίζονται ως εγκληματικές. Επομένως, είναι απαραίτητο να γίνεται αναφορά στη χρονική περίοδο και τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε κοινωνίας, προκειμένου να μπορεί να γίνει κατανοητή η εγκληματικότητα που υπάρχει σε αυτή.

Σήμερα παρατηρείται η εμφάνιση ολοένα και περισσότερων νέων κινδύνων και κρίσεων που συνοδεύουν τη μετάβαση από τη βιομηχανική κοινωνία στην «κοινωνία της διακινδύνευσης».⁷⁷ Δηλαδή οι σύγχρονες μετα-νεωτερικές κοινωνίες αντιμετωπίζουν διακινδυνεύσεις, οι οποίες προέρχονται από ανθρώπινες αποφάσεις κι ενέργειες και αποτελούν τις απρόβλεπτες συνέπειες που σχετίζονται με την απειλητική δύναμη του εκσυγχρονισμού και της παγκοσμιοποίησης.⁷⁸ Τέτοιες διακινδυνεύσεις είναι η ραδιενέργεια, οι ρύποι και τοξικά στοιχεία στον αέρα, το νερό και τα τρόφιμα, οι οποίες δεν κάνουν ταξικές ή εθνικές διακρίσεις και χαρακτηρίζονται από το φαινόμενο «μπούμερανγκ» («boomerang effect»), που σημαίνει ότι αργά ή γρήγορα θίγουν κι εκείνους που τις παράγουν ή που επωφελούνται από την παραγωγή τους.⁷⁹ Η έννοια της διακινδύνευσης εμπεριέχει την έννοια του κινδύνου, αλλά δεν ταυτίζεται μ' αυτήν. Για να γίνει κατανοητό αυτό, αναφέρεται η διάκριση ανάμεσα στις έννοιες του κινδύνου (danger) και της διακινδύνευσης-ρίσκου (risk). Σύμφωνα με την Ε. Λαμπροπούλου, ο κίνδυνος προέρχεται κυρίως απ' το εξωτερικό περιβάλλον του ανθρώπου και αναφέρεται σε ζημίες που μπορεί να προκύψουν στο μέλλον, οι οποίες δεν οφείλονται απαραίτητα στις πράξεις ή στις επιλογές εκείνου που τις υφίσταται. Το ρίσκο, όμως, το παίρνει κάποιος επειδή προσδοκά κάποιο όφελος από τις επιλογές του.⁸⁰ Στο πλαίσιο αυτό, η «κοινωνία της διακινδύνευσης» οδηγεί στην αναζήτηση νέων πολιτικών διαχείρισης των κινδύνων, που περιλαμβάνουν και το εγκληματικό φαινόμενο.

⁷⁷ «Η διακινδύνευση μπορεί να οριστεί ως ένας συστηματικός τρόπος αντιμετώπισης των κινδύνων και των ανασφαλειών που προκαλούνται και εισάγονται από την ίδια τη νεωτερικότητα.» Βλ. Beck U., «Risk Society: Towards a New Modernity», *Theory, Culture & Society Series*, translated by Mark Ritter, SAGE Publications, London, 1992, σελ. 21

⁷⁸ Beck U., «Risk Society: Towards a New Modernity», ό.π., σελ. 22-24

⁷⁹ Στο ίδιο, σελ. 23

⁸⁰ Λαμπροπούλου Ε., *Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου*, Εκδ. Κριτική, Αθήνα, 2001, σελ.53

Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί οι κοινωνικές συγκρούσεις λόγω ανισοτήτων και παρατηρείται να τελούνται ειδικά εγκλήματα με πρωτόγνωρα χαρακτηριστικά βίας, προκαλώντας διάχυτα συναισθήματα ανησυχίας και κοινωνικής ανασφάλειας. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον ανασφάλειας, που δεν αντικατοπτρίζει πάντοτε τον πραγματικό κίνδυνο θυματοποίησης⁸¹, αυτό που συμβαίνει είναι ότι διαταράσσεται το «ευ ζην» του ατόμου που δεν είναι πλέον ικανοποιημένο από την καθημερινή του ζωή.⁸² Το έγκλημα, λοιπόν, γίνεται αντιληπτό ως μια σύγχρονη μορφή διακινδύνευσης και οι πολίτες, απέναντι στο φόβο και την ανασφάλεια, παραχωρούν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους. Κάτω από αυτές τις συνθήκες παρατηρείται «μία αναδιοργάνωση της κρατικής αντίδρασης στην παραβατικότητα και τον προσανατολισμό σε νέες μορφές ελέγχου, οι οποίες δεν έχουν εμφανές κατασταλτικό περιεχόμενο, αλλά είναι πιο εκλεπτυσμένες, πολύπλοκες και προσαρμοσμένες στις διάφορες καταστάσεις. Αυτές οι μορφές ελέγχου δε νομιμοποιούνται μέσω κανόνων ηθικής, αλλά μέσω μιας τεχνοκρατικής έννοιας της ασφάλειας».⁸³ Συνεπώς, εστιάζει στην εξουδετέρωση του κινδύνου και των ομάδων που εκλαμβάνονται ως επικίνδυνες, ενισχύοντας τον έλεγχο τους, ενώ παράλληλα η αστυνομική πρακτική ασχολείται όλο και περισσότερο με την αντιμετώπιση του φόβου των πολιτών και του αισθήματος ανασφάλειας και λιγότερο με την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Μέσα στο κλίμα αυτό, έχουμε την ιδιωτικοποίηση του κοινωνικού ελέγχου μέσω της προσφυγής σε ιδιωτικές εταιρείες ασφάλειας και σημειώνεται μια μεταστροφή στην περιστασιακή πρόληψη και την αύξηση των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης, τόσο από ιδιώτες σε οικίες και καταστήματα, όσο και από δημόσιες αρχές, φορείς και υπηρεσίες, με την παρακολούθηση των ατόμων να γίνεται σε συνεχή βάση.⁸⁴ Έτσι, το γενικευμένο αίσθημα ανασφάλειας που επικρατεί διευκολύνει την αποδοχή λύσεων, οι οποίες αποτελούν σοβαρή προσβολή των ατομικών δικαιωμάτων.⁸⁵

⁸¹ Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2004, σελ. 254

⁸² Σπινέλλη Κ., ««Εϋ ζην» και αντεγκληματική πολιτική», στον τιμητικό τόμο για τον Ομότιμο Καθηγητή Εγκληματολογίας Δ. Μαγγανά: *Σύγχρονες Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2018, σελ. 92-104

⁸³ Λαμπροπούλου Ε., *Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου*, ό.π., σελ. 174

⁸⁴ Χαϊνάς Ε., «Η συμβολή της ιδιωτικής ασφάλειας στην εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής. Α' μέρος – Θεωρητική Προσέγγιση», περιοδικό για την ασφάλεια: *Security Manager*, 10/2016, διαθέσιμο στο: <https://www.securitymanager.gr/i-symvoli-tis-idiotikis-asfalias-stin-efarmogi-tis-antegklimatikis-politikis-a-meros-theoritiki-prosengisi/>

⁸⁵ Λαμπροπούλου Ε., «Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου», *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, Τ. 7, 2015, σελ. 262

B1. Μορφές της παράνομης βιντεοσκόπησης

B1.1. Ως προς το μέσο καταγραφής

Όπως προαναφέρθηκε, τελεί το έγκλημα της παράνομης βιντεοσκόπησης όποιος «αποτυπώνει σε υλικό φορέα μη δημόσια πράξη άλλου», σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 370Α του Ποινικού Κώδικα. Με τη χρήση του όρου «υλικός φορέας», ο νομοθέτης δεν περιορίζεται σε ένα συγκεκριμένο μέσο καταγραφής, αλλά περιλαμβάνει κάθε μέσο που είναι ικανό να καταγράψει μια ιδιωτική δραστηριότητα. Θα γίνει, λοιπόν, μία ταξινόμηση των μορφών της παράνομης βιντεοσκόπησης ανάλογα με τα διαφορετικά μέσα που μπορεί να χρησιμοποιηθούν για να τελεστεί το εν λόγω αδίκημα.

Αρχικά, η παράνομη βιντεοσκόπηση μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από εγκατεστημένα *συστήματα βιντεοεπιτήρησης*. Συστήματα βιντεοεπιτήρησης ονομάζονται «τα συστήματα που είναι μόνιμα εγκατεστημένα σε ένα χώρο, λειτουργούν συνεχώς ή σε τακτά χρονικά διαστήματα και έχουν τη δυνατότητα λήψης ή/και μετάδοσης σήματος εικόνας ή/και ήχου από τον χώρο αυτό προς έναν περιορισμένο αριθμό οθονών προβολής ή/και μηχανημάτων καταγραφής».⁸⁶ Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός τέτοιου συστήματος είναι τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης (CCTV). Η χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης είναι ευρεία και η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στην οποία προβαίνουν γίνεται σε μεγάλη κλίμακα. Σύμφωνα με την ΑΠΔΠΧ, οι υπεύθυνοι επεξεργασίας που χρησιμοποιούν συστήματα βιντεοεπιτήρησης οφείλουν να παρέχουν πλήρη ενημέρωση για τη λειτουργία καμερών, πριν κάποιος εισέλθει στον επιτηρούμενο χώρο. Για τον σκοπό αυτό είναι πρόσφορο να υπάρχουν ενημερωτικές πινακίδες για την άμεση ενημέρωση όσων εισέρχονται στον χώρο, οι οποίες να παραπέμπουν σε εύκολα προσβάσιμη αναλυτική ενημέρωση.⁸⁷

Σε άλλη περίπτωση, ο δράστης της παράνομης βιντεοσκόπησης μπορεί να χρησιμοποιήσει μία *φορητή συσκευή*, εφόσον διαθέτει κάμερα. Σε αυτή την κατηγορία μπορούμε να εντάξουμε όλες τις φορητές συσκευές που παρέχουν τη δυνατότητα βιντεοσκόπησης, όπως είναι τα κινητά τηλέφωνα, τα tablets, ή τα

⁸⁶ Ο ορισμός των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης αναφέρεται στο άρθρο 4 της Οδηγίας 1/2011 της ΑΠΔΠΧ, διαθέσιμη στο: https://www.dpa.gr/sites/default/files/2020-01/ODIGIA_CCTV_FINAL_1_2011.PDF

⁸⁷ https://www.dpa.gr/el/enimerwtiko/thematikes_enotites/eisagwgi_videoepitirisi

notebooks και φυσικά οι βιντεοκάμερες. Αυτές με τη σειρά τους έχουν εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου και οι παλιές, μεγάλες βιντεοκάμερες έχουν αντικατασταθεί από μικροσκοπικές συσκευές, οι οποίες δε γίνονται τόσο εύκολα αντιληπτές.⁸⁸ Αυτός που πραγματοποιεί την παράνομη βιντεοσκόπηση, μπορεί είτε να έχει πάνω του μία τέτοια συσκευή, είτε να την τοποθετήσει κρυφά σε κάποιο σταθερό σημείο.

Μία τελευταία και πιο σύγχρονη περίπτωση είναι το «*camfecting*», μία πρακτική που χρησιμοποιούν οι κυβερνοεγκληματίες (hackers) για να αποκτήσουν απομακρυσμένη πρόσβαση στην κάμερα μίας συσκευής, όπως για παράδειγμα ενός Η/Υ, ή ενός κινητού τηλεφώνου. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους οι hackers μπορούν να αποκτήσουν τον έλεγχο της κάμερας μίας συσκευής. Ο πιο γνωστός από αυτούς είναι μέσω των λεγόμενων «*trojans*» (Remote Access Trojan), δηλαδή κακόβουλων προγραμμάτων τα οποία το θύμα μπορεί άθελά του να εγκαταστήσει στην εκάστοτε συσκευή του. Το κακόβουλο λογισμικό μπορεί να βρίσκεται συνημμένο σε email, σε κάποιον ιστότοπο ηλεκτρονικού ψαρέματος (phishing website), ή ακόμα και σε μία παραβιασμένη ιστοσελίδα (compromised website).⁸⁹ Όταν το θύμα εγκαταστήσει ένα τέτοιο πρόγραμμα, τότε δίνει σε κάποιον τρίτο πρόσβαση στη συσκευή του κι ειδικότερα στα αποθηκευτικά μέσα που αυτή διαθέτει (σε κάποιο σκληρό δίσκο ή σε κάποια κάρτα μνήμης), αλλά και στα επιμέρους περιφερειακά της (μικρόφωνο, κάμερα κλπ.). Ένας άλλος τρόπος για τον έλεγχο της συσκευής (ή, για την περίπτωση που μας ενδιαφέρει, της κάμερας που αυτή διαθέτει), είναι μέσω των «*exploits*», δηλαδή οι hackers εκμεταλλεύονται σφάλματα που υπάρχουν στο λογισμικό και τα αξιοποιούν για να παραβιάσουν τη συσκευή από μακριά. Επομένως, μια κάμερα μπορεί να είναι επιρρεπής σε εισβολείς εξαιτίας κάποιας ευπάθειάς της. Εκτός από τις κάμερες των υπολογιστών και των κινητών τηλεφώνων, επίφοβες για «χακάρισμα» είναι ακόμα και οι κάμερες των συστημάτων ενδοεπικοινωνίας που χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση των βρεφών μέσα σε ένα σπίτι, καθώς επίσης κι εκείνες που αποτελούν κομμάτι κάποιου συστήματος ασφαλείας. Αυτό θα μπορούσε να συμβεί μέσω της εκμετάλλευσης κάποιων ευπαθειών, όπως παραπάνω, μαντεύοντας τους κωδικούς πρόσβασης, ή

⁸⁸ Αρβανιτίδης Γ., «Βιντεοκάμερες: Η ιστορία τους», *Tech Blog*, 02/2021, διαθέσιμο στο: <https://techblog.gr/b2b/vinteokameres-istoria-toys/>

⁸⁹ Green K., «Malware Analysis: Lizard Stresser IoT Malware», *FA16 Introduction to Troubleshooting and Malware*, Durham Technical Community College CTS 155, 2016

μέσω της επίθεσης ενός αυτοματοποιημένου συστήματος, δηλαδή δοκιμάζοντας κλεμμένους κωδικούς έως ότου επιτύχουν την πρόσβαση.⁹⁰

Υπάρχουν τρόποι για να προστατευτεί κανείς από αυτές τις μορφές παράνομης βιντεοσκόπησης, ειδικά απ' την τελευταία μορφή του «camfecting»⁹¹, όπως για παράδειγμα με την εγκατάσταση λογισμικών προστασίας από ιούς (antivirus) ή από κακόβουλα προγράμματα (anti-malware), με το κάλυμμα της κάμερας των συσκευών όταν δεν χρησιμοποιούνται και γενικότερα, δίνοντας περισσότερη προσοχή στο χώρο όπου βρίσκεται. Αυτό, όμως, μπορεί να μην είναι τόσο απλό όσο ακούγεται, γιατί, με την εξέλιξη της τεχνολογίας και των συσκευών παρακολούθησης, καθίσταται όλο και πιο δύσκολο να αντιληφθεί ότι βιντεοσκοπείται.

B1.2. Ως προς τον τόπο τέλεσης

Η παράνομη βιντεοσκόπηση και κατ' επέκταση η προσβολή των προσωπικών δεδομένων συνδέεται ουσιαστικά με τις δύο σφαίρες της κοινωνικής δραστηριότητας ενός ατόμου, τη δημόσια και την ιδιωτική, οι οποίες αναγνωρίζονται απ' το δίκαιο και ρυθμίζονται απ' αυτό.

Ξεκινώντας απ' τη βιντεοσκόπηση των πολιτών σε *δημόσιο χώρο*, αυτή δεν προσβάλλει την ιδιωτική ζωή και τα προσωπικά τους δεδομένα, όταν γίνεται από το κράτος προληπτικά, ώστε να αποτρέπεται η παραβατική συμπεριφορά και η διάπραξη εγκλημάτων, αλλά και κατασταλτικά, δηλαδή μετά την τέλεση ενός εγκλήματος, όταν συμβάλλει στην αναγνώριση του δράστη.⁹² Γίνεται, επομένως, μία σύγκριση του οφέλους που προκύπτει από τη βιντεοσκόπηση δημοσίων χώρων και της ζημιάς που δημιουργείται εις βάρος των πολιτών και θεωρείται ότι υπερτερεί η προστασία της δημόσιας τάξης (αρχή της αναλογικότητας). Επιπλέον, δεν γίνεται λόγος για προσβολή των προσωπικών δεδομένων και δεν υπάρχει κίνδυνος για τις ελευθερίες των πολιτών, παρά μόνο όταν γίνεται αθέμιτη αξιοποίηση του υλικού της βιντεοσκόπησης.

⁹⁰ Λιακόγκonas Β., «Camfecting – «Μας βλέπουν» από την κάμερα του κινητού: Πώς το κάνουν και πώς θα το καταλάβουμε – 4 τρόποι για να το αποτρέψουμε», *Ert News*, διαθέσιμο στο: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/mono-sto-ertgr/camfecting-mas-vlepoyn-apo-tin-kamera-toy-kinitoy-pos-to-kanoy-n-kai-pos-tha-to-katalavoy-me-4-tropoi-gia-na-to-apotrepsoyme/>

⁹¹ Poojary S. P., «TECHNIQUES TO AVOID WEBCAM HACKING», *International Research Journal of Modernization in Engineering Technology and Science*, Vol.3, 01/2021, σελ. 234-237

⁹² Λεβεντοπούλου Μ., *Η βιντεοεπιτήρηση και το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων*, Έκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2010, σελ. 61-62

Ένα παράδειγμα βιντεοσκόπησης που γίνεται σε δημόσιο χώρο, χωρίς να είναι παράνομη είναι η βιντεοσκόπηση της δημόσιας κυκλοφορίας οχημάτων για την καταγραφή παραβάσεων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ.). Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα (εφεξής: ΠΔ) 287/2001⁹³ προβλέπεται η εγκατάσταση και λειτουργία ειδικών ηλεκτρονικών τεχνικών συσκευών ή άλλων τεχνικών μέσων, όπως ραντάρ, φωτογραφικών ή κινηματογραφικών μηχανών σε προεπιλεγμένα σημεία, χωρίς την παρουσία Αστυνομικού ή άλλου εξουσιοδοτημένου Υπαλλήλου, για τη βεβαίωση παραβάσεων. Στην προκειμένη περίπτωση, δεν παραβιάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα όταν η φωτογράφιση ή η βιντεοσκόπηση και η χρήση του αντίστοιχου υλικού δεν απεικονίζει και δεν επεκτείνεται σε άλλα πρόσωπα πέρα των παραβατών και έχει ως στόχο την προστασία της ζωής και της ασφάλειας των πολιτών.⁹⁴ Ομοίως, η βιντεοσκόπηση από ιδιώτη κατά την οδήγηση μέσω τεχνικής συσκευής που τοποθετείται στο όχημα δεν απαγορεύεται από τις διατάξεις του Κ.Ο.Κ., με την προϋπόθεση πως δεν επηρεάζεται η ικανότητα του οδηγού να ελέγχει το όχημά του και πως δεν παραβιάζονται οι διατάξεις για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Σύμφωνα με την ΑΠΔΠΧ, θα πρέπει να αποδεικνύεται εάν ο σκοπός της καταγραφής του βίντεο είναι η απόδειξη ατυχήματος και στην περίπτωση αυτή θα μπορεί το υλικό καταγραφής να αποτελέσει αποδεικτικό στοιχείο σε περίπτωση ατυχήματος, ή εάν πραγματοποιείται για αποκλειστικώς προσωπικές δραστηριότητες. Σε κάθε περίπτωση πάντως, το καταγεγραμμένο υλικό δεν πρέπει να δημοσιεύεται στο διαδίκτυο και να κοινοποιείται σε τρίτους, γιατί κάποιος που αποτυπώνεται σε αυτό, μπορεί να θεωρήσει ότι παραβιάζονται τα προσωπικά του δεδομένα και να κινηθεί νομικά εναντίον του κατόχου του βίντεο.⁹⁵

⁹³ <https://www.e-nomothesia.gr/kat-aytokinita/pd-287-2001.html>

⁹⁴ Όπως επιβεβαιώνει η ΓνδτΕισΑΠ 6/2004: «Από τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 104 παρ.1 εδαφ. δ' του Κ.Ο.Κ. (Ν.2696/1989) και 1 και 4 παρ.1 του Π.Δ. 287/2001 προκύπτει ότι είναι νόμιμη η βεβαίωση των παραβάσεων που καταγράφονται με ειδικές ηλεκτρονικές τεχνικές συσκευές ή άλλα τεχνικά μέσα όπως ραντάρ, φωτογραφικές ή κινηματογραφικές μηχανές που εγκαθίστανται και λειτουργούν έστω και χωρίς την παρουσία αστυνομικού ή άλλου εξουσιοδοτημένου υπαλλήλου δημοσίως σε προεπιλεγμένα σημεία, σε οδούς και χώρους που χρησιμοποιούνται για τη δημόσια κυκλοφορία οχημάτων και γίνεται με τη λήψη φωτογραφιών ή με βιντεοσκόπηση, που θα απεικονίζουν τον αριθμό κυκλοφορίας και κάθε άλλο στοιχείο αναγκαίο και πρόσφορο για την εξατομίκευση του οχήματος και του παραβάτη που μπορεί να καταγράψει η φωτογραφική μηχανή ή το βίντεο, και θα αποτυπώνουν την ημερομηνία και την ώρα της παράβασης, και, στην περίπτωση ελέγχου ταχύτητας, την καταγραφείσα ταχύτητα σε χιλιόμετρα ανά ώρα.» Διαθέσιμη στο: https://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomologia/geap6_04.htm

⁹⁵ <https://www.autogreeknews.gr/diafora-nea/13357-megali-erevna-paranomi-i-oxi-i-kamera-sto-aftokinito>

Στην περίπτωση της βιντεοσκόπησης σε δημόσιο χώρο υπάρχει ο κίνδυνος να γίνει καταγραφή απροσδιόριστου αριθμού ατόμων, χωρίς να γνωρίζουν ότι γίνεται συλλογή και επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων, με αποτέλεσμα να απειλούνται τα δικαιώματά τους και να μην έχουν την ικανότητα να προστατευτούν. Το ζήτημα της χρήσης συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους ρυθμίζεται από το ΠΔ 75/2020.⁹⁶ Το ΠΔ 75/2020 παραπέμπει στις διατάξεις του Ν. 4624/2019 για όσα θέματα δε ρυθμίζονται ειδικώς από το ίδιο.⁹⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 5, η εγκατάσταση και η λειτουργία συστημάτων επιτήρησης σε δημόσιους χώρους επιτρέπεται «μόνο στο μέτρο που είναι απαραίτητο και όταν οι επιδιωκόμενοι κατά το άρθρο 3 του ΠΔ σκοποί⁹⁸ δεν μπορούν να επιτευχθούν εξίσου αποτελεσματικά με άλλα ηπιότερα μέτρα». Επίσης, περιορίζεται σε συγκεκριμένο χώρο, στον οποίο κρίνεται απαραίτητη η επιτήρηση από τον υπεύθυνο επεξεργασίας και δεν μπορεί να επεκτείνεται σε ευρύτερη περιοχή, ή να λαμβάνει εικόνα από μη δημόσιους χώρους, όπως το εσωτερικό κατοικιών. Ακόμα, σύμφωνα με το άρθρο 10, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να ενημερώνει το κοινό ότι πρόκειται να εισέλθει σε χώρο που εμπίπτει στην εμβέλεια εγκατεστημένων ή φορητών συστημάτων επιτηρήσεως, ενώ η ενημέρωση αυτή μπορεί να γίνεται με κάθε πρόσφορο μέσο, ιδίως με την ανάρτηση ευδιάκριτων πινακίδων σε εμφανές σημείο, όπου αναγράφεται ο σκοπός και ο υπεύθυνος επεξεργασίας, καθώς και ο σύνδεσμος της ιστοσελίδας στην οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας δημοσιεύει τα απαραίτητα για την ενημέρωση στοιχεία.

Μία άλλη περίπτωση παράνομης βιντεοσκόπησης, που αποτελεί ταυτόχρονα μία μορφή παραβίασης των εργασιακών δικαιωμάτων του ατόμου, είναι η βιντεοσκόπηση των εργαζομένων στον *εργασιακό χώρο*. Με το άρθρο 27 του Ν.4624/2019 ρυθμίζονται τα θέματα προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

⁹⁶ <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dedomena-prosopikou-kharaktera/proedriko-diatagma-75-2020-phek-173a-10-9-2020.html>

⁹⁷ Ζέρβα Δ. Χ. & Τηλιγάδη Γ. Α., «Ενημερωτικό σημείωμα για τη χρήση συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους βάσει του ΠΔ 75/2020 (Α'173)», 09/2020, διαθέσιμο στο: <https://www.eea.gr/arthra-eea/enimerotiko-simioma-gia-ti-chrisi-sistimatou-epitirisis-me-ti-lipsi-i-katagrafi-ichou-i-ikonas-se-dimosious-chorous-vasi-tou-pd-75-2020-a173/>

⁹⁸ Η εγκατάσταση και η λειτουργία συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας, σε δημόσιους χώρους, επιτρέπεται για τους εξής σκοπούς: α) την αποτροπή και καταστολή των αξιόποινων πράξεων που προβλέπονται στις περ. β' έως δ' της παρ. 1 του άρθρου 14 του Ν.3917/2011 και β) τη διαχείριση της κυκλοφορίας που περιλαμβάνει την αντιμετώπιση εκτάκτων καταστάσεων στο οδικό δίκτυο, τη ρύθμιση της κυκλοφορίας οχημάτων, καθώς και την πρόληψη και διαχείριση τροχαίων ατυχημάτων.

στον τομέα της απασχόλησης.⁹⁹ Σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο του άρθρου, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων «μπορούν να υποβάλλονται σε επεξεργασία για σκοπούς της σύμβασης εργασίας, εφόσον είναι απολύτως απαραίτητο για την απόφαση σύναψης σύμβασης εργασίας ή μετά τη σύναψη της σύμβασης εργασίας για την εκτέλεσή της». Για παράδειγμα, δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα οποία συνδέονται με συμβάσεις εργασίας και υποβάλλονται σε επεξεργασία είναι τα στοιχεία ταυτότητας και επικοινωνίας (λ.χ. ονοματεπώνυμο, διεύθυνση κατοικίας, τηλέφωνο), καθώς και οικονομικά στοιχεία (λ.χ. τραπεζικός λογαριασμός, μισθοδοσία). Σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέσω κλειστού κυκλώματος οπτικής καταγραφής εντός των χώρων εργασίας, όπως ορίζεται στην παράγραφο 7 του άρθρου, η επεξεργασία αυτή επιτρέπεται μόνο εάν είναι απαραίτητη για την προστασία προσώπων και αγαθών. Τα δεδομένα που συλλέγονται μέσω κλειστού κυκλώματος δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν ως κριτήριο για την αξιολόγηση της αποδοτικότητας των εργαζομένων και οι εργαζόμενοι θα πρέπει να ενημερώνονται εγγράφως για την εγκατάσταση και λειτουργία τέτοιων συστημάτων. Όπως είχε καθοριστεί από την ΑΠΔΠΧ με την Οδηγία 115/2001¹⁰⁰, η συλλογή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να συνδέεται άμεσα με την απασχόληση και τις εργασιακές σχέσεις και να μην διεισδύει στην «προσωπική σφαίρα» των εργαζομένων. Η Οδηγία επεσήμανε την υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας να τοποθετεί τις κάμερες με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να συλλέγονται μόνο τα απολύτως αναγκαία δεδομένα και μόνο όταν είναι απαραίτητο και δεν μπορούν να ληφθούν ηπιότερα μέτρα, όπως είναι η τοποθέτηση συναγερμού ή η πραγματοποίηση ελέγχου από προσωπικό ασφαλείας. Ακόμα δέχεται ότι το σύστημα βιντεοεπιτήρησης δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται για την επιτήρηση των εργαζομένων εντός των χώρων εργασίας, εκτός από ειδικές εξαιρετικές περιπτώσεις, όπου αυτό δικαιολογείται από τη φύση και τις συνθήκες εργασίας και είναι απαραίτητο για την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων, ή την προστασία σημαντικών χώρων.¹⁰¹ Επιπλέον, οι εργαζόμενοι θα πρέπει να γνωρίζουν ποια δεδομένα που τους αφορούν, συλλέγει ο εργοδότης και

⁹⁹ Καρκατζούνης Β., «Οι νέες διατάξεις για την προστασία προσωπικών δεδομένων των εργαζομένων (Νόμος 4624/2019)», διαθέσιμο στο: https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/oi-nees-diataxeis-gia-tin-prostasia-prosopikon-dedomenon-ton-ergazomenon/#_ftn3

¹⁰⁰ Διαθέσιμη στο: <https://www.dpa.gr/el/enimerwtiko/nomothesia/blockodhgiesarxis>

¹⁰¹ Γριβκοκωστόπουλος Ι. Δ., «Κριτική ανάλυση του Ν. 4624/2019», *Επιθεώρηση Δικαίου Πληροφορικής*, Τ. 1, 2021, διαθέσιμο στο: <https://ejournals.lib.auth.gr/infolawj/>

τους σκοπούς της επεξεργασίας. Η διαφάνεια εξασφαλίζεται επίσης με την παροχή στον ενδιαφερόμενο του δικαιώματος προσβάσεως στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν και με την υποχρέωση κοινοποίησης των υπεύθυνων επεξεργασίας των δεδομένων στην ΑΠΔΠΧ.

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί η περίπτωση της βιντεοσκόπησης σε *ιδιωτικό χώρο*. Σύμφωνα με την Οδηγία 1/2011 της ΑΠΔΠΧ¹⁰² σχετικά με τη χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης για την προστασία προσώπων και αγαθών, η βιντεοσκόπηση επιτρέπεται σε χώρο που δεν είναι δημόσιος, για την προστασία των προσώπων και των αγαθών που βρίσκονται στο χώρο αυτό. Και σε αυτή την περίπτωση εφαρμόζεται η αρχή της αναλογικότητας, καθώς γίνεται μία αξιολόγηση της αναγκαιότητας της χρήσης συστημάτων βιντεοεπιτήρησης, σε σχέση αφενός με τον κίνδυνο τον οποίο προσπαθεί να αντιμετωπίσει ο υπεύθυνος επεξεργασίας κι αφετέρου με τις επιπτώσεις που θα έχει στην ιδιωτική ζωή των προσώπων που αφορά. Όπως αναφέρεται στο άρθρο 1 της Οδηγίας, η αξιολόγηση αυτή «θα πρέπει να περιλαμβάνει και τη διερεύνηση ηπιότερων μέσων ασφάλειας προσώπων και αγαθών». Η Οδηγία αυτή δεν εφαρμόζεται, γιατί δε γίνεται επεξεργασία προσωπικών δεδομένων κι επομένως, δεν υπάρχει κίνδυνος παραβίασής τους, σε περιπτώσεις, όπως η λειτουργία απλών συστημάτων ελέγχου εισόδου χωρίς καταγραφή (π.χ. θυροτηλέφωνα), ή στις περιπτώσεις που η βιντεοσκόπηση γίνεται για την άσκηση δραστηριοτήτων αποκλειστικά προσωπικών ή οικιακών. Ως αποκλειστικά προσωπική ή οικιακή δραστηριότητα, σύμφωνα με το άρθρο 3§2, νοείται «εκείνη που αναφέρεται στο ιδιωτικό πεδίο δράσης ενός προσώπου ή μιας οικογένειας, δηλαδή εκείνη που δεν εμπίπτει στην επαγγελματική ή/και εμπορική του δραστηριότητα και δεν έχει ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα τη συστηματική διαβίβαση ή τη διάδοση δεδομένων σε τρίτους». Αντίθετα, δε θεωρείται αποκλειστικά προσωπική ή οικιακή δραστηριότητα «η λήψη και επεξεργασία εικόνας ή και ήχου με σύστημα βιντεοεπιτήρησης που είναι εγκατεστημένο σε ιδιωτική οικία, όταν το πεδίο ελέγχου της κάμερας περιλαμβάνει εξωτερικούς δημόσιους ή κοινόχρηστους χώρους» και τότε μπορεί να γίνει λόγος για παράνομη βιντεοσκόπηση.

Πέρα από την εξέταση της λειτουργίας συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε ιδιωτικούς χώρους, πρέπει να αναφερθεί το, όχι σπάνιο, φαινόμενο της παράνομης

¹⁰² Διαθέσιμη στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dedomena-prosopikou-kharaktera/apophase-apdpkh-geks-2274-2011.html>

βιντεοσκόπησης των ιδιωτικών στιγμών ενός ατόμου. Οι περισσότερες περιπτώσεις αυτού του είδους βιντεοσκόπησης είναι ερωτικού περιεχομένου και για το λόγο αυτό έχει επικρατήσει μεταξύ των πολιτών να χαρακτηρίζονται ως «revenge porn» («εκδικητική πορνογραφία»). Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για όλους τους δράστες που δημοσιοποιούν βίντεο ερωτικού περιεχομένου στο διαδίκτυο χωρίς την συγκατάθεση των υποκειμένων που εμφανίζονται σε αυτά, ή και παρά τη θέλησή τους.¹⁰³ Ο όρος «εκδικητική πορνογραφία» δεν είναι δόκιμος καθώς αφήνει να εννοηθεί, αφενός, ότι είχε προηγηθεί κάποια επιλήψιμη συμπεριφορά από το θύμα που ανάγκασε το δράστη να πάρει εκδίκηση κι αφετέρου, παραπέμπει στη βιομηχανία της πορνογραφίας, όπου η βιντεοσκόπηση και η προβολή γίνεται εν γνώσει των συμμετεχόντων.¹⁰⁴ Επίσης, υποδηλώνει ότι οι δράστες υποκινούνται μόνο από προσωπική εκδίκηση, ενώ αυτό δε συμβαίνει σε όλες τις περιπτώσεις. Για τους λόγους αυτούς, είναι πιο ορθή η χρήση του όρου «κακοποίηση μέσω εικόνας», ή μη συναινετική δημιουργία και διανομή οικείου οπτικού υλικού.¹⁰⁵

Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι, ακόμα και στην περίπτωση που δόθηκε η συναίνεση του θύματος για τη βιντεοσκόπηση π.χ. μιας σεξουαλικής πράξης, εφόσον πρόκειται για τις προσωπικές στιγμές και τα προσωπικά δεδομένα του θύματος, απαγορεύεται σύμφωνα με τις διατάξεις περί προσωπικών δεδομένων η δημοσιοποίηση και η γνωστοποίηση του υλικού αυτού σε τρίτους. Ιδιαίτερα μέσω του διαδικτύου η δημοσιοποίηση γίνεται πλέον πολύ εύκολα, το παράνομο υλικό εξαπλώνεται πολύ γρήγορα και γνωστοποιείται σε απροσδιόριστο αριθμό ατόμων μέσω ανώνυμων δικτύων και πορνογραφικών ιστοσελίδων. Επιπλέον, πριν από τη μεταφόρτωση των βίντεο δεν υπάρχει έλεγχος για το εάν το υποκείμενο ή τα υποκείμενα που αποτυπώνονται σε αυτά έχουν δώσει τη συγκατάθεσή τους, ούτε υπάρχει έλεγχος ηλικίας. Έτσι, τέτοιου είδους ιστοσελίδες επωφελούνται από παράνομα βίντεο, από μη συναινετικής δημιουργίας ή διανομής υλικό, ακόμα και από

¹⁰³ Γεωργίου Σ., «“Revenge Porn” ή η ανατομία της ψηφιακής σεξουαλικής κακοποίησης», 12/2021, διαθέσιμο στο: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/revenge-porn-h-h-anatomia-ths-pshfiakhs-sexoualikhs-kakopoihs/>

¹⁰⁴ Γιάνναρου Λ., «Ο εφιάλτης της εκδικητικής πορνογραφίας», Στην ιστοσελίδα της εφημερίδας *Καθημερινή*, 12/2021, διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/society/561630109/o-efialtis-tis-ekdikitikis-pornografias/>

¹⁰⁵ Maddocks S., «From Non-consensual Pornography to Imagebased Sexual Abuse: Charting the Course of a Problem with Many Names», *Australian Feminist Studies*, Vol. 33, No. 97, 2018, σελ. 345-361

τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών.¹⁰⁶ Βάσει έρευνας που πραγματοποίησε η Europol με την παρακολούθηση τέτοιων ιστοσελίδων διαπιστώθηκε ότι υπήρξε αυξημένη δραστηριότητα από τον Μάρτιο έως τον Μάιο του 2020, ιδιαίτερα σε σχέση με δημοσιεύσεις βίντεο ανηλίκων που τραβήχτηκαν μέσω κάμερας Η/Υ, είτε επειδή εξαναγκάστηκαν από κάποιο δράστη να παράγουν τέτοιο υλικό κακοποίησης, είτε τραβήχτηκαν εν αγνοία τους («camfecting»)¹⁰⁷. Τα περιστατικά σεξουαλικού διαδικτυακού εκβιασμού και εξαναγκασμού απαιτούν περαιτέρω διερεύνηση και δεν αναλύονται περισσότερο σε αυτή την εργασία.

Μέχρι πρότινος, η παράνομη βιντεοσκόπηση ιδιωτικών ερωτικών στιγμών εντασσόταν στο πλαίσιο του νόμου περί παραβίασης των προσωπικών δεδομένων. Πριν λίγους μήνες, όμως, ψηφίστηκε ο Ν. 4947/2022¹⁰⁸ για την ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/713 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 2019 για την καταπολέμηση της απάτης και της πλαστογραφίας μέσω πληρωμής πλην των μετρητών και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ του Συμβουλίου (L 123) και λοιπές επείγουσες διατάξεις, μεταξύ των οποίων είναι και η τυποποίηση της πράξης της εκδικητικής πορνογραφίας ως ποινικού αδικήματος. Συγκεκριμένα με το άρθρο 38, προστέθηκε στον Ποινικό Κώδικα το άρθρο 346¹⁰⁹ για την εκδικητική πορνογραφία, που παρά τα κενά και τις ασάφειες των διατάξεών του,¹¹⁰ αποτελεί θετικό βήμα για την αναγνώριση της βαρύτητας του εν λόγω εγκλήματος και των σοβαρών επιπτώσεων που έχει στα θύματα η συγκεκριμένη μορφή έμφυλης βίας.

B2. Διαστάσεις του φαινομένου στην Ελλάδα

Τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας γίνονται γνωστές ολοένα και περισσότερες υποθέσεις παράνομης βιντεοσκόπησης. Αυτές αφορούν άλλοτε τη δημοσιοποίηση βίντεο σεξουαλικού περιεχομένου, που προέρχονται από προσωπικές στιγμές,

¹⁰⁶ Isaacs K., «Pornhub: The ongoing revenge porn investigation», 10/2019, διαθέσιμο στο: <https://www.openaccessgovernment.org/revenge-porn-investigation/76810/>

¹⁰⁷ Europol, «EXPLOITING ISOLATION: Offenders and victims of online child sexual abuse during the COVID-19 pandemic», 06/2020, σελ. 10

¹⁰⁸ Διαθέσιμος στο: <https://collab.lawspot.gr/sites/default/files/mashup/feka/2022/fek-124-2022.pdf>

¹⁰⁹ Βλ. παράρτημα Β

¹¹⁰ Παπαδοπούλου Ε., «Με κενά και ασάφειες οι διατάξεις για την εκδικητική πορνογραφία», *Η Εφημερίδα των Συντακτών*, 06/2022, διαθέσιμο στο: https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiosyni/349009_me-kena-kai-asafeies-oi-diataxeis-gia-tin-ekdikitiki-pornografia

διάσημων ή μη προσώπων, που έχουν τραβηχτεί χωρίς τη συναίνεσή τους κι άλλοτε την παράνομη τοποθέτηση καμερών σε χώρους εργασίας, εστίασης, ή σε χώρους διαμονής και σε καταλύματα, εν αγνοία των θυμάτων. Ένα από τα πολλά παραδείγματα τέτοιων υποθέσεων συνέβη το 2017, όταν ένας καθηγητής στη Δυτική Αττική που έκανε ιδιαίτερα μαθήματα στο σπίτι του, τοποθετούσε κρυφές κάμερες σε διάφορα σημεία, όπως κάτω από το τραπέζι και στην τουαλέτα, ώστε να βιντεοσκοπεί παράνομα τις μαθήτριάς του, χωρίς εκείνες να το γνωρίζουν. Μάλιστα, έριχνε στα ροφήματά τους διουρητικά φάρμακα για να τις αναγκάζει να πηγαίνουν πιο συχνά στην τουαλέτα. Μία μαθήτρια αντιλήφθηκε την κάμερα που βρισκόταν κάτω από το τραπέζι όπου έκανε μάθημα και απευθύνθηκε στους γονείς της, οι οποίοι κατήγγειλαν τον άντρα στην Αστυνομία, με αποτέλεσμα να συλληφθεί.¹¹¹

Ωστόσο, αν και αρχίζουν να καταγγέλλονται περισσότερα τέτοια περιστατικά, δε μπορούμε να ξέρουμε με βεβαιότητα τον πραγματικό αριθμό τους. Ιδιαίτερα όσα αφορούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα (π.χ. σεξουαλικό περιεχόμενο) δεν καταγγέλλονται εύκολα απ' τα θύματα και παραμένουν στο «σκοτεινό αριθμό» της εγκληματικότητας.¹¹² Όπως επιβεβαίωσε ο διευθυντής της Υποδιεύθυνσης της Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος Βορείου Ελλάδος, «πολλά από τα περιστατικά σεξουαλικού διαδικτυακού εκβιασμού και εξαναγκασμού, δεν καταγγέλλονται στις αρμόδιες Αρχές, είτε γιατί το θύμα αισθάνεται ντροπή για το παραχθέν υλικό, είτε γιατί δε γνωρίζει (πιθανά και λόγω της ανηλικότητας) ότι έχει διαπραχθεί έγκλημα σε βάρος του».¹¹³ Μέσα στα εγκλήματα αυτά μπορεί να περιλαμβάνονται και παράνομες βιντεοσκοπήσεις ιδιωτικών στιγμών. Για να αποκτήσουμε μία εικόνα του φαινομένου στην Ελλάδα, θα αναφερθούν υποθέσεις που έχουν καταγγελθεί κι αντιμετωπιστεί ανάλογα με τη βαρύτητα και το είδος τους, είτε από την ΑΠΔΠΧ, είτε από τα δικαστήρια της χώρας.

¹¹¹ Καλαφάτης Α., «Αποκάλυψη: Καθηγητής έκανε φροντιστήριο και βιντεοσκοπούσε τις μαθήτριάς του στην τουαλέτα», από την έντυπη έκδοση της εφημερίδας *Ελεύθερος Τύπος*, διαθέσιμο στο: <https://eleftherostypos.gr/ellada/91946-kathigitis-ekane-frontistirio-kai-binteoskopoyse-tis-mathitries-toy-stin-toualeta/>

¹¹² Ως «σκοτεινός αριθμός» της εγκληματικότητας ορίζεται το σύνολο των εγκλημάτων που η τέλεσή τους δε γίνεται ποτέ γνωστή στις Αρχές. Κάθε χρόνο τα ποινικά δικαστήρια δικάζουν ένα συγκεκριμένο αριθμό εγκλημάτων και καταδικάζουν ένα συγκεκριμένο αριθμό εγκληματιών. Τα εγκλήματα αυτά για τα οποία εκδόθηκε μία απόφαση αποτελούν τη «φανερή εγκληματικότητα». Βλ. σχετικά: Δασκαλάκης Η., «Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Τ. 25, 1975, σελ. 370-384

¹¹³ <https://www.skai.gr/diadiktyo-mastiga-ta-roz-vinteo-ekviasmoi-kai-diasyrmos-gia-ekaton-tades-xristes-stin-ell>

B2.1. Αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

Όπως προαναφέρθηκε, η ΑΠΔΠΧ είναι η εποπτική Αρχή στην Ελλάδα για την εφαρμογή του ΓΚΠΔ, του Ν. 4624/2019 και άλλων ρυθμίσεων για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Είναι αρμόδια να διενεργεί ελέγχους και να εκδίδει αποφάσεις για τη ρύθμιση των σχετικών ζητημάτων που προκύπτουν αναφορικά με την παραβίαση των προσωπικών δεδομένων, αλλά και να επιβάλλει διοικητικά πρόστιμα όπου κρίνεται απαραίτητο.¹¹⁴

Μία υπόθεση με την οποία ασχολήθηκε η ΑΠΔΠΧ με αριθμό απόφασης 52/2007, αφορά την καταγγελία του Συλλόγου Εργαζομένων Γενικού Νοσοκομείου, κατά του Νοσοκομείου και του τότε διοικητή του για παράνομη βιντεοσκόπηση εργαζομένων κατά την έρευνα σε προσωπικά τους αντικείμενα.¹¹⁵ Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την καταγγελία, το βράδυ της 26/04/2006 ο τότε διοικητής του Νοσοκομείου έριξε κάτω τις τσάντες τριών τραπεζοκόμων καθώς έφευγαν μετά τη λήξη της βάρδιάς τους, ενώ βιντεοσκοπούσε με το κινητό του τηλέφωνο, για να ελέγξει εάν είχαν πάρει τρόφιμα απ' το Νοσοκομείο. Στο βίντεο αποτυπώνονταν πέρα απ' το εσωτερικό των τσαντών και τα πρόσωπα τουλάχιστον των δύο εξ αυτών, ενώ παράλληλα υποστηρίχθηκε ότι έγινε χρήση λεκτικής και σωματικής βίας εναντίον τους. Καθώς η ΑΠΔΠΧ δεν έχει κάποια αρμοδιότητα σχετικά με ζητήματα εργατικού, πειθαρχικού και δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου και δεν μπορεί να αποφανθεί εάν ο διοικητής του Νοσοκομείου τέλεσε κάποιο ποινικό ή αστικό αδίκημα κατά τη διεξαγωγή της έρευνας στις εργαζόμενες, μπορεί μόνο να κρίνει εάν σχηματίστηκε αρχείο προσωπικών δεδομένων κι αν η συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων κατά τη δημιουργία, την αποθήκευση και τη χρήση αυτών των βιντεοσκοπημένων σκηνών ήταν νόμιμη.

Τελικά, η ΑΠΔΠΧ έκρινε ότι σχηματίστηκε αρχείο προσωπικών δεδομένων, έστω και προσωρινό, καθώς το βίντεο περιελάμβανε ήχο και εικόνα που αναφέρονταν σε υποκείμενα δεδομένων και τα προσδιορίζουν αμέσως ή εμμέσως, το οποίο ήταν παράνομο και παραβίαζε τα προσωπικά δεδομένα των εργαζομένων. Αυτό το παράνομο βίντεο, όμως, αξιοποιήθηκε απ' το διοικητή μόνο για την αναγνώριση των τραπεζοκόμων, δεν χρησιμοποιήθηκε κατά την πειθαρχική διαδικασία σε βάρος τους

¹¹⁴ Αναλυτικά οι αρμοδιότητες, τα καθήκοντα και οι εξουσίες της ΑΠΔΠΧ στο: <https://www.dpa.gr/arxi/armodiotites>

¹¹⁵ <https://www.dpa.gr/el/enimerwtiko/prakseisArxis/paranomi-binteoskopisi-ergazomenon-kata-tin-ereyna-se-prosopika-toys>

και δεν καταχωρίστηκε στα αρχεία του Νοσοκομείου, αντίθετα διαγράφηκε απ' το κινητό του. Η ΑΠΔΠΧ απηύθυνε αυστηρή σύσταση στο Νοσοκομείο ως υπεύθυνο επεξεργασίας, αλλά και στον τότε διοικητή, ο οποίος απομακρύνθηκε από τη θέση του λίγο μετά απ' το συγκεκριμένο συμβάν, ώστε να τηρούνται στο εξής οι αρχές της νομιμότητας και της αναλογικότητας στη συλλογή και την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων των εργαζομένων.

Σχετική με την παράνομη βιντεοσκόπηση εργαζομένων είναι και η απόφαση 41/2018, που αφορά καταγγελία σχετικά με την παράνομη λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης στις εγκαταστάσεις δικηγορικής εταιρείας.¹¹⁶ Σύμφωνα με την καταγγελία, αλλά και μετά από απροειδοποίητο επιτόπιο έλεγχο που πραγματοποίησε στις εγκαταστάσεις η ΑΠΔΠΧ, διαπιστώθηκε ότι το σύστημα βιντεοεπιτήρησης δεν περιορίζεται μόνο στην είσοδο/έξοδο της εταιρείας ή στο ταμείο, αλλά καλύπτει και χώρους εργασίας όπου κινούνται οι εργαζόμενοι. Όμως και εξωτερικά της εταιρείας, δεν λαμβάνει εικόνα μόνο από την κεντρική είσοδο, αλλά η επιτήρηση εκτείνεται και σε δημόσιο χώρο, πεζοδρόμια και άλλα κτίρια. Επίσης, ο υπεύθυνος της επεξεργασίας δεδομένων έχει αναρτήσει ενημερωτικές πινακίδες μόνο στον εσωτερικό χώρο της εταιρείας και καθυστέρησε να γνωστοποιήσει τη λειτουργία του συστήματος βιντεοεπιτήρησης στην ΑΠΔΠΧ.

Παρά το επιχείρημα της εταιρείας ότι η βιντεοσκόπηση ήταν αναγκαία για την ασφάλεια του χώρου και την προστασία των προσώπων και των περιουσιακών αγαθών που υπάρχουν σε αυτό, η ΑΠΔΠΧ έκρινε ότι ο σκοπός αυτός θα μπορούσε να επιτευχθεί με λιγότερο επαχθή μέτρα κι ότι η συνεχής παρακολούθηση των εργαζομένων, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον έλεγχο της αποδοτικότητας, αποτελεί παραβίαση των δικαιωμάτων τους. Για το λόγο αυτό και για τις υπόλοιπες παραβάσεις που αναφέρθηκαν, η ΑΠΔΠΧ επέβαλλε στη δικηγορική εταιρεία πρόστιμο αξίας 50.000 ευρώ.¹¹⁷

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η απόφαση 64/2018, σχετικά με μία αναφορά την οποία εξέτασε η ΑΠΔΠΧ για την τοποθέτηση κρυφής κάμερας, με δυνατότητα μετάδοσης εικόνας και ήχου, στον χώρο της Υποδιεύθυνσης Δίωξης Εγκλημάτων κατά της ζωής και της ιδιοκτησίας (εφεξής: ΥΔΕΖΙ) στη Γενική Αστυνομική

¹¹⁶ <https://www.dpa.gr/el/enimerwtiko/prakseisArxis/prostimo-se-dikigoriki-etaireia-gia-paranomi-leitoyrgia-systimatos>

¹¹⁷ <https://www.homodigitalis.gr/posts/3871>

Διεύθυνση Αττικής (ΓΑΔΑ).¹¹⁸ Η αναφορά αυτή βασιζόταν στα ευρήματα της έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment - CPT), η οποία μετά από επίσκεψη στην Ελλάδα (14- 23/04/2015) και τον έλεγχο που έκανε σε αστυνομικές εγκαταστάσεις εντόπισε μία κρυφή κάμερα στην αίθουσα διαβούλευσης των κρατουμένων με τους δικηγόρους τους («lawyers' consultation room») στην ΥΔΕΖΙ. Το γεγονός αυτό σύμφωνα με την Επιτροπή αποτελεί παραβίαση του δικαιώματος συνάντησης κατ' ιδίαν του κρατούμενου με το δικηγόρο του και απειλεί το δικαίωμα για δίκαιη δίκη. Μετά από Ένορκη Διοικητική Εξέταση και έρευνα της υπόθεσης, όπου τελικά δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε βάρος κάποιου προσώπου και η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο, η Ελληνική Αστυνομία (ΕΛ.ΑΣ.) κλήθηκε ενώπιον της ΑΠΔΠΧ για να εκθέσει τις απόψεις της και να απαντήσει σε σχετικές ερωτήσεις. Σύμφωνα με τον Αστυνομικό Διευθυντή της ΥΔΕΖΙ, ο οποίος εκπροσώπησε την ΕΛ.ΑΣ. και κατέθεσε τα απαραίτητα στοιχεία, ο χώρος που αναφέρθηκε ως αίθουσα διαβούλευσης με τους δικηγόρους χρησιμοποιείται ως χώρος προσαγωγής ατόμων, δακτυλοσκόπησης και καταγραφής/προσωρινής φύλαξης πειστηρίων και κατ' εξαίρεση χρησιμοποιείται για επικοινωνία με τους δικηγόρους, στην περίπτωση που δεν υπάρχει άλλο διαθέσιμο γραφείο. Επιπλέον, η εν λόγω κάμερα τοποθετήθηκε στο χώρο κατά τη δεκαετία του 1990 και δεν λειτουργούσε, καθώς ήταν παρωχημένης τεχνολογίας και παρουσίαζε πολλαπλές βλάβες. Υποστηρίχθηκε ότι ο μοναδικός σκοπός της τοποθέτησης της κάμερας ήταν η επιτήρηση των προσαγόμενων ατόμων, η ασφάλεια εκείνων και του προσωπικού, η πρόληψη οποιασδήποτε έκνομης ενέργειας και ο έλεγχος της τήρησης των δικονομικών κανόνων κατά την εξέταση και την ανάκριση των υπόπτων.

Η ΑΠΔΠΧ έκρινε ότι «η τοποθέτηση έγινε χωρίς να έχουν τηρηθεί οι προϋποθέσεις νομιμότητας για την τοποθέτηση και λειτουργία ενός συστήματος βιντεοεπιτήρησης, όπως η γνωστοποίηση στην Αρχή ή η τοποθέτηση ενημερωτικών πινακίδων», ενώ ο σκοπός, τον οποίο επικαλέστηκε η ΕΛ.ΑΣ., «δεν συνιστά νόμιμο λόγο εγκατάστασης της κάμερας, καθώς αφενός δεν προβλέπεται από τον νόμο σχετική αρμοδιότητα της ΕΛ.ΑΣ. και αφετέρου δεν προκύπτει ότι συντρέχει

¹¹⁸

<https://www.dpa.gr/el/enimerwtiko/prakseisArxis/anafora-gia-kryfi-kamera-ston-horo-diabouleysis-ton-kratoymenon-me-toys>

περίπτωση υπέρτερου έννομου συμφέροντος». Ωστόσο, όταν υποβλήθηκε η αναφορά, λόγω του χρόνου που είχε μεσολαβήσει, η ΑΠΔΠΧ δεν είχε τη δυνατότητα επιτόπιου διοικητικού ελέγχου και η κάμερα είχε πλέον αφαιρεθεί. Επίσης, δεν υπήρχε κάποιο στοιχείο που να δείχνει ότι η κάμερα είχε χρησιμοποιηθεί κατά τη συνάντηση κρατούμενου με το δικηγόρο του ή ότι είχε πραγματοποιηθεί επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέσω της παράνομης βιντεοσκόπησης. Επομένως, λαμβάνοντας υπ' όψιν τα ανωτέρω, η ΑΠΔΠΧ απηύθυνε στην ΕΛ.ΑΣ. μία σύσταση, ώστε να φροντίσει πριν την εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης να τηρούνται όλες οι νόμιμες προϋποθέσεις.

Μία πιο πρόσφατη απόφαση της ΑΠΔΠΧ είναι η υπ' αριθμόν 10/2022 για την απαγόρευση επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων μέσω συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε κοινόχρηστο χώρο.¹¹⁹ Σύμφωνα με την καταγγελία, ο καταγγελλόμενος μένει στο ισόγειο διπλοκατοικίας, της οποίας είναι συνιδιοκτήτης με τους καταγγελλόμενους, και έχει εγκαταστήσει κάμερες που καταγράφουν κοινόχρηστους χώρους, όπως την πιλοτή του κτιρίου και τον κήπο του ακινήτου. Ο καταγγελλόμενος, ως υπεύθυνος επεξεργασίας, υποστήριξε ότι χρησιμοποιεί το σύστημα βιντεοεπιτήρησης για το σκοπό της προστασίας της οικογένειάς του και των αγαθών της κατοικίας τους, ότι οι χώροι τους οποίους επιτηρούν οι κάμερες δεν είναι κοινόχρηστοι, ότι δεν γίνεται καταγραφή και δεν υφίσταται σύστημα αρχειοθέτησης, αλλά και ότι έχει εξασφαλίσει την απαιτούμενη πλειοψηφία των ενοίκων για την εγκατάσταση του συστήματος αυτού. Αυτό που πρέπει να εξεταστεί είναι το εάν η λειτουργία του συστήματος βιντεοεπιτήρησης είναι απαραίτητη για το σκοπό που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας, αλλά και εάν υπερισχύει το συμφέρον ή τα θεμελιώδη δικαιώματα των άλλων υποκειμένων των δεδομένων, ώστε να επιβάλλεται η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Τελικά, προέκυψε σύμφωνα με έγγραφα ότι οι χώροι που ο καταγγελλόμενος υποστήριξε ότι είναι χώροι αποκλειστικής χρήσης είναι πράγματι κοινόχρηστοι κι επομένως, θα έπρεπε να υπάρχει απόφαση απ' τους συνιδιοκτήτες για την επιτήρησή τους και να υφίσταται πλειοψηφία με βάση τα ποσοστά ιδιοκτησίας (ο καταγγελλόμενος κατείχε περίπου το 40%). Έτσι, η ΑΠΔΠΧ επέβαλλε στον υπεύθυνο επεξεργασίας απαγόρευση της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού

¹¹⁹ <https://www.dpa.gr/el/enimerwtiko/prakseisArxis/apagoreysi-epexergasias-prosopikon-dedomenon-meso-systimatos>

χαρακτήρα μέσω του συστήματος βιντεοεπιτήρησης, το οποίο λάμβανε εικόνα από κοινόχρηστους χώρους του ακινήτου, στο οποίο πέρα από την οικογένειά του, διαμένουν και οι καταγγέλλοντες, ώστε να προστατεύονται τα προσωπικά τους δεδομένα.

Όταν πρόκειται για εγκατάσταση και λειτουργία καμερών σε οικία και η βιντεοσκόπηση αφορά αποκλειστικά προσωπική και οικιακή δραστηριότητα, η ΑΠΔΠΧ δεν είναι αρμόδια να εξετάσει τα περιστατικά, καθώς σε αυτά δεν έχει εφαρμογή ο ΓΚΠΔ και ο Ν. 4624/2019.¹²⁰ Γενικά, εάν κάποιος θεωρεί ότι θίγεται από παράνομη βιντεοσκόπηση που δεν εμπίπτει στις αρμοδιότητες της ΑΠΔΠΧ, ή επιθυμεί την ποινική καταδίκη του δράστη, τότε πρέπει να απευθυνθεί στη Δικαιοσύνη.

B2.2. Η νομολογία

Στη χώρα μας η νομολογία των δικαστηρίων ασχολείται όλο και πιο συχνά με την παράνομη βιντεοσκόπηση. Ανατρέχοντας στα ποινικά δικαστήρια, υπάρχουν αρκετές υποθέσεις που αφορούν αυτού του είδους το έγκλημα και την παραβίαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Ξεκινώντας θα αναφερθεί το βούλευμα 1317/2001 του συμβουλίου του Αρείου Πάγου, σχετικά με μία υπόθεση που έγινε ευρέως γνωστή. Σε αυτή την υπόθεση, ένας ιερέας μιας εκκλησίας στην Κεντρική Ελλάδα, τοποθέτησε κρυφά μία βιντεοκάμερα στο χώρο του γραφείου του ναού, όπου μέλη της διοικητικής επιτροπής πραγματοποιούσαν την καταμέτρηση των χρημάτων που προέρχονταν από εισφορές των πιστών, γιατί είχε την υποψία ότι υπεξαίρουσαν μέρος αυτών. Πράγματι, τα βίντεο απέδειξαν ότι τα μέλη της διοικητικής επιτροπής του ναού αφαιρούσαν χρήματα και τιμαφή και τα ιδιοποιούνταν παράνομα. Το Συμβούλιο Εφετών δέχτηκε τα αποδεικτικά στοιχεία που προέκυψαν από τη φαινομενικά παράνομη βιντεοσκόπηση, αφού έκρινε ότι οι ενδείξεις ενοχής στην τέλεση του εγκλήματος της υπεξαίρεσης ήταν πολύ σοβαρές και παρέπεμψε την υπόθεση στο ακροατήριο του Τριμελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων Λάρισας.

¹²⁰ Βλ. για παράδειγμα την απόφαση 22/2021 αναφορικά με την τοποθέτηση καμερών από την εν διαστάσει σύζυγο του καταγγέλλοντος σε εμφανή σημεία της οικίας της, για λόγους ασφάλειας τόσο της ίδιας όσο και του ανήλικου παιδιού τους, κατά τις επισκέψεις του: <https://www.dpa.gr/el/enimerwtiko/prakseisArxis/anarmodiotita-tis-arhis-na-exetasei-kataggelia-poy-afora-tin-egkatastasi>

Ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση για αναίρεση που ασκήθηκε κατά του παραπάνω βουλεύματος και συμφώνησε με το Συμβούλιο Εφετών αναφορικά με την εφαρμογή των ποινικών διατάξεων. Δηλαδή, ότι η απαγόρευση αθέμιτης βιντεοσκόπησης (σύμφωνα με το άρθρο 370Α ΠΚ) αφορά πράξεις και εκδηλώσεις της προσωπικής και ιδιωτικής ζωής του ατόμου και στην προκειμένη περίπτωση, η καταμέτρηση των χρημάτων από τα μέλη της διοικούσας επιτροπής του ναού δεν εμπίπτει σε αυτές τις κατηγορίες. Αντίθετα, πραγματοποιούταν στα πλαίσια των ανατιθεμένων σε αυτούς υπηρεσιακών καθηκόντων, άρα δεν υφίσταται αξιόποινη πράξη και η αποδεικτική αξιοποίηση του υλικού της βιντεοσκόπησης δεν είναι αντίθετη με τη γενική απαγόρευση χρήσης αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί παράνομα.¹²¹ Η απόφαση αυτή αποτέλεσε αντικείμενο κριτικής για τη διάκριση δημοσίων ή μη δημοσίων πράξεων, καθώς εντάσσει στη δεύτερη κατηγορία μόνο πράξεις της ιδιωτικής - οικογενειακής ζωής και για το λόγο αυτό χρήζει προβληματισμού, κυρίως για να μην ενθαρρύνεται η γενικευμένη χρήση κρυφής βιντεοκάμερας από ιδιώτες.

Σχετική με την παράνομη τοποθέτηση κάμερας σε κοινόχρηστους χώρους πολυκατοικίας από ένοικο είναι η απόφαση 328/2018 του Εφετείου Πειραιά.¹²² Σύμφωνα με την υπόθεση, ιδιοκτήτης διαμερίσματος πολυκατοικίας ισχυρίστηκε ότι οι εναγόμενοι, οι οποίοι είναι συγκύριοι διαμερίσματος κοντά στο δικό του, εγκατέστησαν κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, με τέσσερις περιστρεφόμενες βιντεοκάμερες σε κοινόχρηστους χώρους της πολυκατοικίας. Μέσω αυτών παρακολουθούσαν και βιντεοσκοπούσαν την είσοδο και έξοδο του απ' το διαμέρισμα, την είσοδο της πολυκατοικίας και το πάρκινγκ αποκλειστικής χρήσης του στην πυλωτή, προσβάλλοντας με τον τρόπο αυτό το δικαίωμα στην ιδιωτική του ζωή και προκαλώντας του ηθική βλάβη. Με βάση τα περιστατικά αυτά ο ενάγων ζήτησε «να υποχρεωθούν οι εναγόμενοι α) να άρουν την παράνομη προσβολή, αφαιρώντας τις βιντεοκάμερες που τοποθέτησαν επί των κοινοχρήστων χώρων της πολυκατοικίας και να παραλείψουν οποιαδήποτε παρόμοια προσβολή του στο μέλλον, με την απειλή χρηματικής ποινής και προσωπικής κράτησης για κάθε παράβαση της υποχρέωσής τους αυτής και β) να του καταβάλουν, εις ολόκληρον ο

¹²¹ Όπως αναφέρεται και στο: Σταφυλίδου Χ. Κατερίνα, *Η Αξιοποίηση των Παράνομων Αποδεικτικών Μέσων στην Ποινική Διαδικασία*, Διπλωματική εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Νομική Σχολή, Τομέας Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, 1/2016, σελ. 61, διαθέσιμο στο: <https://ikee.lib.auth.gr/record/282297/files/GRI-2016-16167.pdf>

¹²² <https://www.dsnet.gr/Epikairothta/Nomologia/EfPeir328.2018.htm>

καθένας, το ποσό των 40.000,00 ευρώ ως χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη, που υπέστη από την άνω συμπεριφορά τους». Στο πρωτοβάθμιο Δικαστήριο η αγωγή αυτή κρίθηκε νόμιμη και επαρκώς αιτιολογημένη κι οι εναγόμενοι υποχρεώθηκαν να καταβάλουν στον ενάγοντα ως χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης το ποσό των 5.869,40 ευρώ έκαστος και να μην προσβάλλουν εκ νέου την προσωπικότητά του, με την απειλή ότι για κάθε παράβαση της σχετικής υποχρέωσης θα τους επιβάλλεται χρηματική ποινή των 200 ευρώ και προσωπική κράτηση ενός μηνός. Ωστόσο, με την έφεσή τους, οι εναγόμενοι ισχυρίζονται ότι πρόκειται για εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου και κακή εκτίμηση των αποδείξεων.

Οι ίδιοι υποστήριξαν ότι προέβησαν στην εγκατάσταση και λειτουργία του επίμαχου κλειστού κυκλώματος βιντεοσκόπησης, προκειμένου να αποτραπούν μέλλουσες εγκληματικές ενέργειες του ενάγοντος και της συντρόφου του σε βάρος αυτών και των ανηλίκων παιδιών τους, καθώς προηγουμένως εκείνος και η σύντροφός του είχαν προβεί στα αδικήματα της εξύβρισης, της απειλής με όπλο, κ.ά. Το Εφετείο Πειραιά απεφάνθη ότι λόγω της τοποθέτησης των καμερών αυτών «επλήγησαν ζωτικής σημασίας πτυχές της προσωπικότητας του ενάγοντος, αφού οι εναγόμενοι είχαν τη δυνατότητα από το διαμέρισμά τους να παρακολουθούν ανά πάσα στιγμή τις κινήσεις του, να λαμβάνουν κάθε φορά την εικόνα του και να την επεξεργάζονται κατά βούληση, χωρίς τη συναίνεσή του». Επίσης, η αίσθηση ότι βρίσκεται υπό παρακολούθηση, τον έθεσε «υπό περιορισμό της ελευθερίας του ως εκδήλωση της προσωπικότητάς του και τον παρεμπόδισε στην ελεύθερη ανάπτυξη της κοινωνικής του δραστηριότητας και της ιδιωτικής του ζωής». Έκρινε ότι δεν τηρήθηκαν οι απαιτούμενες από το νόμο προϋποθέσεις για την εγκατάσταση και λειτουργία κλειστού κυκλώματος βιντεοσκόπησης (η έγγραφη ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων, η γνωστοποίηση στην ΑΠΔΠΧ και η τήρηση της προθεσμίας διατήρησης των δεδομένων), ενώ οι εναγόμενοι δεν είχαν το δικαίωμα να το εγκαταστήσουν, ακόμα και με βάσιμες υπόνοιες για τη διάπραξη εγκληματικών πράξεων εις βάρος τους, υποκαθιστώντας τις αρμόδιες διοικητικές αρχές. Τελικά, συμφώνησε με την πρωτόδικη απόφαση, καταδικάζοντας τους εναγόμενους και υποχρεώνοντάς τους στην άρση της προσβολής του ενάγοντος και την καταβολή της χρηματικής ποινής, καθώς επίσης στην κατάθεση των δικαστικών εξόδων.

Μία άλλη ενδιαφέρουσα απόφαση του Αρείου Πάγου είναι η 505/2020 και αφορά την αίτηση αναίρεσης που υπέβαλε ένας άνδρας, ο οποίος είχε καταδικαστεί από το Τριμελές Εφετείο (Πλημμελημάτων) Θεσσαλονίκης για τις αξιόποινες πράξεις «της χωρίς δικαίωμα διατήρησης στην κατοχή άνευ αδείας αρχείου δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων κατ' εξακολούθηση και μετάδοσης - ανακοίνωσης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων».¹²³ Ο κατηγορούμενος άνδρας προέβη στη βιντεοσκόπηση της τότε συντρόφου του με την ψηφιακή κάμερα του κινητού του τηλεφώνου κατά τη διάρκεια των ερωτικών τους συνευρέσεων, χωρίς δικαίωμα και χωρίς τη συγκατάθεση της γυναίκας. Εκείνη δεν συναίνεσε στη διατήρηση των εν λόγω αρχείων, ενώ όταν το αντιλήφθηκε απαίτησε ρητώς να διαγραφούν κι επειδή ο άντρας επέμενε στην επιθυμία του να καταγράψει τις ερωτικές τους συνευρέσεις, την οδήγησε στο να λήξει την σχέση τους. Μετά το χωρισμό τους, όμως, ο άντρας όχι μόνο δεν διέγραψε το υλικό της παράνομης βιντεοσκόπησης, αλλά δημοσιοποίησε δύο απ' τα βίντεο σε ιστοσελίδα, παρέχοντας τη δυνατότητα παρακολούθησης σε απροσδιόριστο αριθμό χρηστών του διαδικτύου.

Ο Άρειος Πάγος συμφώνησε με την ύπαρξη και δημιουργία αρχείου με ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα της γυναίκας, χωρίς δικαίωμα και χωρίς τη συγκατάθεσή της, καθώς στα βίντεο ήταν ορατό το σώμα και μέρος του προσώπου της και ακουγόταν η φωνή της, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα να την ταυτοποιήσουν. Επιπλέον, επιβεβαίωσε ότι ο κατηγορούμενος τέλεσε και τη δεύτερη αξιόποινη πράξη της μετάδοσης - ανακοίνωσης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Ωστόσο, αναίρεσε το τμήμα της απόφασης που αφορά στο αξιόποينو των πράξεων και τη συνολική ποινή που επιβλήθηκε στον άνδρα. Έκρινε ότι πρέπει να εφαρμοσθεί αυτεπαγγέλτως το άρθρο 8 του Ν. 4411/2016 περί παραγραφής και παύσης ποινικής δίωξης¹²⁴ αναφορικά με την πρώτη αξιόποινη πράξη, η οποία κηρύχθηκε απαράδεκτη και τέθηκε στο αρχείο. Όσον αφορά τη δεύτερη αξιόποινη πράξη, για την οποία προβλεπόταν ποινή φυλάκισης, με τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 463§2 του νέου Ποινικού Κώδικα (Νόμος

¹²³ http://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis_DISPLAY.asp?cd=DXMGCZXM1KDRA008415AUMJYBV0AMF&apof=505_2020&info=%D0%CF%C9%CD%C9%CA%C5%D3%20-%20%20%C5

¹²⁴ «1. Εξαλείφεται το αξιόποينو και παύει η δίωξη των ακόλουθων αξιόποινων πράξεων, που έχουν τελεσθεί μέχρι και τις 31.3.2016: α) των πταισμάτων και β) των πλημμελημάτων, κατά των οποίων ο νόμος απειλεί ποινή φυλάκισης μέχρι δύο (2) έτη ή χρηματική ποινή ή και τις δύο ποινές.»

4619/2019)¹²⁵, θα πρέπει να παραπεμφθεί για νέα συζήτηση στο Τριμελές Εφετείο, προκειμένου να εφαρμοστούν οι διατάξεις αυτές που οδηγούν στην ευμενέστερη μεταχείριση του κατηγορουμένου.

B3. Φαινομενολογική προσέγγιση της παράνομης βιντεοσκόπησης

Το φαινόμενο της παράνομης βιντεοσκόπησης εξαπλώνεται στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, καθώς οι βιντεοκάμερες βρίσκονται σε όλο και περισσότερους χώρους, δημόσιους κι ιδιωτικούς και περιλαμβάνονται πλέον ως βασικός εξοπλισμός στις περισσότερες συσκευές (κινητά τηλέφωνα, υπολογιστές κλπ.), δίνοντας τη δυνατότητα καταγραφής βίντεο γρήγορα και με μεγάλη ευκολία. Η διάπραξη του συγκεκριμένου εγκλήματος, όπως και οποιουδήποτε άλλου εγκλήματος, δεν μπορεί να εξηγηθεί από ένα συγκεκριμένο παράγοντα. Δεν υπάρχει ένας αιτιώδης παράγοντας, ο οποίος επιδρά με τέτοιο τρόπο στους ανθρώπους που να τους οδηγεί στο έγκλημα. Επίσης, η δημιουργία τυπολογιών κι η ένταξη των δραστών σε αυτές, δεν σημαίνει ότι μπορούν να εξηγήσουν τα πάντα σχετικά με τη συμπεριφορά τους.¹²⁶ Υπάρχουν άλλες θεωρίες που επικεντρώνονται σε ατομικούς, βιολογικούς, ή ψυχολογικούς παράγοντες και άλλες που μελετούν τις κοινωνικές, ή περιβαλλοντικές επιδράσεις, όμως, η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα της διαδραστικής διαδικασίας περισσότερων παραγόντων και θα πρέπει να μελετάται στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο.

Στη σημερινή κοινωνία με τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν και στα πλαίσια μιας αντεγκληματικής πολιτικής, που αναπτύσσει στρατηγικές πρόληψης έναντι των κινδύνων, η ανασφάλεια αποτελεί σημαντικό πρόβλημα που πρέπει να καταπολεμηθεί, ώστε να επιτευχθεί ένα περιβάλλον ασφάλειας.¹²⁷ Έτσι, ο κοινωνικός έλεγχος ενισχύεται υπέρμετρα και δίνεται προτεραιότητα στην «περιστασιακή πρόληψη» της εγκληματικότητας¹²⁸, με τη βιντεοεπιτήρηση και την εγκατάσταση κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης, να επιλέγονται όλο και περισσότερο απ' τους

¹²⁵ «2. Όπου σε ειδικούς νόμους απειλείται ποινή φυλάκισης, προστίθεται διαζευκτικά και η χρηματική ποινή, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 57 του παρόντος Κώδικα.»

¹²⁶ Βλ. ενδεικτικά: Φαρσεδάκης Ι., *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005, σελ. 49 επ.

¹²⁷ Λεβεντοπούλου Μ., *ό.π.*, σελ.27-28

¹²⁸ Η περιστασιακή πρόληψη επιδιώκεται «αντικειμενικά», είτε με τη μείωση των ευκαιριών διάπραξης ενός εγκλήματος, είτε με τη δυσχέραση του στόχου του εγκλήματος. Βλ. Ζαραφωνίτου Χ., *Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο. Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003, σελ. 12-13

πολίτες που λαμβάνουν μέτρα για την προστασία τους. Η εκτεταμένη χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης μπορεί να εξηγηθεί σύμφωνα με γνωστές θεωρίες όπως η θεωρία της ορθολογικής επιλογής (Rational Choice Theory) των Cornish και Clarke, σύμφωνα με την οποία ο δράστης είναι ένα έλλογο ον, χωρίς να χαρακτηρίζεται από κάποια παθολογία ή προδιάθεση και το έγκλημα αποτελεί ένα «φυσιολογικό» φαινόμενο, το οποίο συνιστά περισσότερο μία διακινδύνευση που υπολογίζεται στη βάση κόστους-οφέλους.¹²⁹ Έτσι, ενώ οι δράστες υπολογίζουν το όφελος και το κόστος του εγκλήματος και προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν το όφελος από τη διάπραξή του, με τις τεχνικές περιστασιακής πρόληψης επιχειρείται η αποτροπή τους, μέσω της δυσχέρανσης του στόχου και της αύξησης του κόστους.

Συνεπώς, θεωρείται ότι οι τεχνικές για την αποτροπή απ' το έγκλημα, όπως είναι η βιντεοεπιτήρηση, μπορεί να λειτουργήσουν είτε προληπτικά κι εκφοβιστικά, για την αποτροπή των ενδεχόμενων δραστών, είτε κατασταλτικά, για την αναγνώριση και τη διευκόλυνση της σύλληψής τους. Αρκετές μελέτες αμφισβητούν την αποτελεσματικότητα των τεχνικών αυτών στην αντιμετώπιση του εγκλήματος.¹³⁰ Όμως, πέρα από την αμφισβητήσιμη αποτελεσματικότητά τους, δημιουργούνται προβλήματα αναφορικά με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών. Η εγκατάσταση κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης και η συχνή βιντεοσκόπηση από ιδιώτες και νομικά πρόσωπα σε ιδιωτικούς χώρους, καθώς και η επιτήρηση δημόσιων χώρων από τα κρατικά όργανα, μπορεί να γίνει αθέμιτα και να προσβάλλει τα ατομικά δικαιώματα ενός ή περισσότερων ατόμων, αφού δεν περιορίζεται μόνο σε πιθανούς δράστες, αλλά επεκτείνεται στο σύνολο των πολιτών, που αυτόματα μετατρέπονται σε υπόπτους για την διάπραξη εγκλημάτων. Όπως είπε ο φιλόσοφος A. D. Lindsay, «η αναζήτηση της απόλυτης ασφάλειας καταστρέφει τελικά τον ίδιο το σκοπό της»¹³¹ και φτάνουμε στο σημείο να παραβιάζουμε τα

¹²⁹ Cornish D. B. & Clarke R. V., «Crime Specialisation, Crime Displacement and Rational Choice Theory», *Research in Criminology*, 1989, σελ. 103-117

¹³⁰ Ιδιαίτερα όταν γίνεται σε μεγάλη κλίμακα, δεν αποτρέπει τον εγκληματία, ο οποίος μπορεί να αποκρύψει τα χαρακτηριστικά του (π.χ. με τη χρήση μάσκας, κουκούλας κ.ο.κ.), ενώ υπάρχει και το φαινόμενο της μετατόπισης της εγκληματικότητας σε άλλες περιοχές όπου οι πολίτες αδυνατούν να λάβουν τέτοια μέτρα προφύλαξης και δεν υπάρχει βιντεοεπιτήρηση. Σε μικρής κλίμακας φυλασσόμενους χώρους είναι περισσότερο αποτελεσματική. Βλ. Λεβεντοπούλου Μ., ό.π., σελ.61-65

¹³¹ Όπως αναφέρεται στο: Μανωλεδάκης Ι., «Δημοκρατία-Ελευθερία-Ασφάλεια: Το τρίπτυχο της ιδανικής πολιτείας», στο: Αλιβιζάτος Ν., Παρασκευόπουλος Ν., Αναγνωστόπουλος Η. και συνεργάτες, Τμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη: *Δημοκρατία-Ελευθερία-Ασφάλεια*, Τ. 1, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 66

δικαιώματα και τις ελευθερίες των συμπολιτών μας, ακόμα και με την παράνομη πολλές φορές βιντεοσκόπηση, προκειμένου να νοιώθουμε περισσότερο ασφαλείς.

Ομοίως, τα συστήματα παρακολούθησης στους εργασιακούς χώρους τοποθετούνται συχνά από τους εργοδότες με το πρόσχημα της ασφάλειας, τόσο του χώρου και των υλικών αγαθών, όσο και των εργαζομένων που βρίσκονται σε αυτόν. Η βιντεοσκόπηση των εργαζομένων, όμως, μπορεί να χρησιμοποιείται ως μέσο ελέγχου της αποδοτικότητάς τους, όπως είδαμε σε ορισμένες υποθέσεις και αποτελεί παράνομη πρακτική που επισύρει σοβαρές κυρώσεις. Ωστόσο, το φαινόμενο αυτό εξακολουθεί να υφίσταται, κυρίως λόγω της άγνοιας που υπάρχει γύρω απ' αυτό το θέμα τόσο από πλευράς των εργοδοτών όσο και των εργαζομένων. Επίσης, υπάρχει μεγάλος φόβος κι ανασφάλεια στους περισσότερους εργαζόμενους, εξαιτίας του κινδύνου να χάσουν τη δουλειά τους, που τους αναγκάζει να μην καταγγέλλουν τέτοια φαινόμενα.¹³² Παρότι η συγκατάθεση του εργαζόμενου αρκεί για να επιτραπεί η επεξεργασία τους στα πλαίσια του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης, στην πράξη σπάνια κάποιος εργαζόμενος μπορεί να αρνηθεί ή να ανακαλέσει τη συγκατάθεσή του, εξαιτίας της σχέσης εξάρτησης που υπάρχει με τον εργοδότη. Συνεπώς, υπάρχει μεγάλο ρίσκο η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα να βασίζεται μόνο στη συγκατάθεση του εργαζόμενου, καθώς αυτή δεν αποτελεί πάντα προϊόν ελεύθερης βούλησης, ενώ όταν διαπιστώνεται ότι η συγκατάθεση δόθηκε κάτω από πίεση ή φόβο, δεν πρέπει να θεωρείται έγκυρη. Επίσης, η συγκατάθεση δε σημαίνει ότι επιτρέπει τη διεξαγωγή κάθε είδους επεξεργασίας, αλλά αυτή πρέπει να είναι θεμιτή και πάντοτε σε άμεση συνάρτηση με το σκοπό που εξυπηρετεί η επεξεργασία.¹³³ Τέλος, σε περίπτωση που ένας εργαζόμενος θεωρήσει ότι παραβιάζονται τα προσωπικά του δεδομένα κι αποφασίσει να διεκδικήσει τα δικαιώματά του, πρέπει να επισημανθεί ότι η απόλυση, ή οποιαδήποτε άλλη εργασιακή εξέλιξη εις βάρος του που γίνεται για ένα τέτοιο λόγο είναι απολύτως παράνομη και ακυρώνεται ως καταχρηστική.¹³⁴

¹³² Δρακουλάκης Μ., «Βιντεοσκόπηση σε χώρους εργασίας. Μια κατάφωρη παραβίαση των δικαιωμάτων των εργαζομένων», *Homo Digitalis*, 06/2019, διαθέσιμο στο: <https://www.homodigitalis.gr/posts/3871>

¹³³ Γέροντας Α., *Η Προστασία του Πολίτη από την Ηλεκτρονική Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων*, ό.π., σελ. 193

¹³⁴ Δρακουλάκης Μ., «Βιντεοσκόπηση σε χώρους εργασίας. Μια κατάφωρη παραβίαση των δικαιωμάτων των εργαζομένων», ό.π.

Κάποιος μπορεί να προβεί στην παράνομη βιντεοσκόπηση ιδιωτικών στιγμών μεταξύ του ίδιου και του θύματος για προσωπική χρήση του περιεχομένου. Μπορεί να μην έχει βλαβερό στόχο, αλλά αυτού του είδους η βιντεοσκόπηση δεν παύει να αποτελεί έγκλημα, καθώς δεν υπάρχει γνώση και συγκατάθεση από το θύμα κι αποτελεί παραβίαση των δικαιωμάτων του. Επιπλέον, αυξάνεται ο κίνδυνος από την πιθανή δημοσιοποίηση του υλικού σε τρίτους. Η πρακτική αυτή μπορεί να οφείλεται στην επιθυμία του δράστη να πάρει εκδίκηση απ' το θύμα («εκδικητική πορνογραφία»), δηλαδή δημοσιοποιεί το παρανόμως καταγεγραμμένο βίντεο γιατί θεωρεί ότι θα «τιμωρήσει» με τον τρόπο αυτό το θύμα που με κάποιο τρόπο τον στεναχώρησε. Όπως αναφέρει και το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων στο γλωσσάρι του¹³⁵, ο δράστης της «μη συναινετικής πορνογραφίας» είναι συχνά ένας πρώην σύντροφος που αποκτά βίντεο κατά τη διάρκεια μιας σχέσης και σκοπεύει να τα δημοσιοποιήσει για να ταπεινώσει το θύμα, σε αντίποινα για τον τερματισμό της σχέσης τους. Ωστόσο, οι δράστες δεν είναι αναγκαστικά σύντροφοι ή πρώην σύντροφοι και το κίνητρο δεν είναι πάντα η εκδίκηση, αλλά μπορεί να στοχεύουν να προκαλέσουν σημαντική βλάβη στη ζωή του θύματος, όπως για παράδειγμα την απόλυση από τη δουλειά του, ή ακόμα και την αυτοκτονία του. Η δημοσιοποίηση τέτοιου περιεχομένου μπορεί να γίνει και για οικονομικό όφελος, για λόγους εντυπωσιασμού άλλων (π.χ. των φίλων του δράστη) κυρίως από άτομα μικρότερης ηλικίας, ή εξαιτίας μιας «στρεβλής αντίληψης» της εξουσίας που θεωρούν κάποιοι άντρες ότι έχουν απέναντι στη γυναίκα.¹³⁶ Για κάποιους άλλους, μπορεί να οφείλεται στην υπερβολική εμπλοκή τους στη σύγχρονη κουλτούρα που συνδέεται με το διαδίκτυο και διαρκώς καταγράφουν και δημοσιοποιούν παράνομο περιεχόμενο, ή μπορεί να είναι σύμπτωμα μιας σοβαρής ψυχολογικής διαταραχής.¹³⁷

Όποια κι αν είναι η περίπτωση, οι κίνδυνοι που προκύπτουν από αυτή τη συμπεριφορά δεν πρέπει να υποτιμούνται, καθώς όπως θα δούμε στη συνέχεια, μπορεί να επιφέρει πολύ σοβαρές επιπτώσεις σε όσους πέσουν θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης.

¹³⁵ European Institute for Gender Equality, Γλωσσάρι όρων: «non-consensual pornography», διαθέσιμο στο: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1487>

¹³⁶ Γιάνναρου Λ., «Ο εφιάλτης της εκδικητικής πορνογραφίας», ό.π.

¹³⁷ Drouin M. & Miller D. A., «Why do people record and post illegal material? Excessive social media use, psychological disorder, or both?», *Computers in Human Behavior*, Vol. 48, 7/2015, σελ. 613

B4. Το προφίλ των δραστών

Δράστης παράνομης βιντεοσκόπησης, όπως είδαμε, μπορεί να είναι είτε φυσικό, είτε νομικό πρόσωπο, δηλαδή μία επιχείρηση ή οργανισμός του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα και δεν είναι απαραίτητο να χαρακτηρίζεται από κάποια ιδιαιτερότητα ή παθολογία, αλλά προβαίνει στο συγκεκριμένο έγκλημα για την ικανοποίηση κάποιου συμφέροντος ή επιθυμίας του. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων ο δράστης είναι γνωστός του θύματος, είτε γιατί έχουν κάποια σχέση μεταξύ τους (ερωτική, συγγενική, φιλική, εργασιακή κλπ.), είτε γιατί συνδέεται με το χώρο όπου συνέβη η παράνομη βιντεοσκόπηση κι επομένως, είναι εύκολο να ταυτοποιηθεί. Ωστόσο, δεν αποκλείεται ο δράστης να είναι κάποιος άγνωστος. Ειδικά όταν η παράνομη βιντεοσκόπηση γίνεται μέσω του διαδικτύου, λαμβάνοντας υπ' όψιν την περίπλοκη και συνεχώς εξελισσόμενη φύση του, ο δράστης είναι ιδιαίτερα δύσκολο να αναγνωριστεί στον κυβερνοχώρο, αλλά και να συλληφθεί.¹³⁸

Αναφορικά με την παράνομη βιντεοσκόπηση των ιδιωτικών στιγμών ενός ατόμου, ως επί το πλείστον, οι δράστες αυτού του εγκλήματος είναι άντρες, νεαρής ηλικίας, πρώην σύντροφοι του θύματος. Αυτό προκύπτει σύμφωνα με έρευνες στο εξωτερικό¹³⁹ και φαίνεται να ισχύει μέσα από την παρατήρηση της νομολογίας κι ορισμένων γνωστών υποθέσεων και στην Ελλάδα. Όμως είναι κάτι που θα πρέπει να αποτελέσει ξεχωριστό αντικείμενο έρευνας, προκειμένου να επιβεβαιωθεί.

Αυτό που μπορούμε να συμπεράνουμε είναι ότι οι δράστες της παράνομης βιντεοσκόπησης διαφέρουν ως προς τα κίνητρα, την επιλογή του θύματος, τα μέσα και τις μεθόδους που χρησιμοποιούν για τη διάπραξη του εγκλήματος. Πάντως σε όλες τις περιπτώσεις, ο δράστης της παράνομης βιντεοσκόπησης φαίνεται να διακατέχεται από μία αίσθηση ανωτερότητας, δύναμης κι ελέγχου, καθώς δε διστάζει να παραβιάσει τα προσωπικά δεδομένα του θύματος, προκαλώντας την εντύπωση ότι είναι άνευ σημασίας.

¹³⁸ Tsakalidis G. & Vergidis K., «A Systematic Approach towards Description and Classification of Cybercrime Incidents», *IEEE Transactions on Systems, Man, and Cybernetics: Systems*, 04/2019, σελ. 4

¹³⁹ Dr Henry N., Dr Powell A. & Dr Flynn A., «Not Just 'Revenge Pornography': Australians' Experiences of Image-Based Abuse, A summary report», Gendered Violence and Abuse Research Alliance (GeVARA), Centre for Global Research & Centre for Applied Social Research, RMIT University, 05/2017, σελ. 5-6

B5. Οι επιπτώσεις στο θύμα

Από την άλλη πλευρά, όλοι οι πολίτες είναι εν δυνάμει θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης, αφού η βιντεοσκόπηση έχει επεκταθεί σε κάθε τομέα της καθημερινής ζωής και υπάρχει ο κίνδυνος της παραβίασης των δικαιωμάτων της προσωπικότητας και του πληροφοριακού τους αυτοκαθορισμού. Οι επιπτώσεις που υφίσταται το θύμα αυτού του ποινικού αδικήματος είναι πολυεπίπεδες και η σοβαρότητά τους διαφέρει ανάλογα με την περίπτωση.

Ξεκινώντας με το θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης των ιδιωτικών του στιγμών, οι συνέπειες είναι συνήθως αρνητικές και δύσκολα διαχειρίσιμες τόσο απ' το ίδιο, όσο κι απ' την οικογένειά του. Εκτός απ' το στιγματισμό που υφίσταται από το κοινωνικό του περιβάλλον, το άτομο έχει υποστεί μία ιδιαίτερη μορφή κακοποίησης, αφού το περιστατικό επιδρά πολύπλευρα στην ψυχολογία και στη ζωή του.¹⁴⁰ Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα θύματα διστάζουν να καταγγείλουν τη θυματοποίησή τους, εξαιτίας του φόβου της περαιτέρω διαπόμπευσης. Ιδιαίτερα με την εμπλοκή του διαδικτύου, που επιτρέπει τη μη ελεγχόμενη πρόσβαση στο παράνομο βίντεο, την επαναλαμβανόμενη προβολή ή/και αποθήκευσή του, μεγεθύνεται η προσβολή της προσωπικότητας και των δικαιωμάτων των θυμάτων, που σε πολλές περιπτώσεις έχουν οδηγηθεί σε απόπειρες αυτοκτονίας ή ακόμη και στην αυτοκτονία.¹⁴¹ Η καθημερινότητά τους μπορεί να γίνει ανυπόφορη, καθώς δημιουργούνται ψηφιακά αποτυπώματα που τους στιγματίζουν και μπορεί να τους ακολουθούν για πάντα στην προσωπική, αλλά και επαγγελματική τους ζωή. Όπως σε όλα τα εγκλήματα σεξουαλικής βίας, έτσι και στην «εκδικητική πορνογραφία», αντί για τους δράστες είναι πολύ συχνά τα θύματα που ενοχοποιούνται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να περιθωριοποιούνται, να καταστρέφονται οι σχέσεις τους και να εμφανίζουν χρόνια προβλήματα ψυχικής υγείας, άγχος, κατάθλιψη και φόβο.¹⁴² Αν και δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος «τύπος» θύματος παράνομης βιντεοσκόπησης, καθώς μπορεί να προέρχεται από οποιαδήποτε κοινωνική τάξη, ανεξαρτήτως φύλου και σεξουαλικότητας, υπάρχει ένα κοινό χαρακτηριστικό στην πλειοψηφία των

¹⁴⁰ Πεπόνη Α., «Revenge porn: μία μορφή διαδικτυακού "βιασμού"», *Crime Times*, Τ. 15, 3/2021, διαθέσιμο στο: https://www.crimetimes.gr/revenge-porn-%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%AE-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%84%CF%85%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CE%B2%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D/#_ftn11

¹⁴¹ Γεωργίου Σ., «“Revenge Porn” ή η ανατομία της ψηφιακής σεξουαλικής κακοποίησης», ό.π.

¹⁴² Γιάνναρου Λ., «Ο εφιάλτης της εκδικητικής πορνογραφίας», ό.π.

περιπτώσεων. Τα θύματα βρίσκονται σε απόγνωση, δεν ξέρουν πώς να αντιδράσουν και νοιώθουν ότι δεν έχουν πού να στραφούν για βοήθεια.¹⁴³

Η παράνομη βιντεοσκόπηση σε χώρους εργασίας έχει, επίσης, καταστροφικές συνέπειες στην ψυχολογία των θυμάτων-εργαζομένων. Έχει αποδειχτεί ότι οι εργαζόμενοι που παρακολουθούνται κατά την εργασία τους είναι πιο πιθανό να αισθάνονται λιγότερη αυτοπεποίθηση κι αυτοεκτίμηση, χωρίς κίνητρα για να εργαστούν, σε σχέση με όσους δεν υφίστανται βιντεοεπιτήρηση. Ακόμα, λόγω έλλειψης της ιδιωτικότητας, δεν υπάρχει επικοινωνία ούτε με άλλους συναδέλφους, αλλά ούτε με τους προϊσταμένους, καταλήγοντας στην απομόνωση και τη δυσπιστία.¹⁴⁴ Έτσι, οι εργαζόμενοι αναγκάζονται να εργάζονται καθημερινά υπό συνθήκες τεράστιας ψυχολογικής πίεσης και άγχους, έχοντας στο νου ότι η παραμικρή απόκλιση ανάμεσα στην εκτέλεση της εργασίας τους και τις απαιτήσεις του εργοδότη μπορεί να οδηγήσει στην απόλυσή τους.¹⁴⁵ Ειδικά στην Ελλάδα, όπου σημειώνονται μεγάλα ποσοστά ανεργίας και μειωμένες θέσεις εργασίας, οι πολίτες προσπαθούν να διατηρήσουν τη δουλειά που έχουν πάση θυσία.

Τέλος, όσον αφορά τη βιντεοσκόπηση των πολιτών σε δημόσιους χώρους, δεν είναι παράνομη και δεν προσβάλλει τα προσωπικά τους δεδομένα, καθώς υποτίθεται ότι συμβάλλει στην προστασία της δημόσιας τάξης και την ασφάλειά τους. Στην πραγματικότητα, όμως, δρα ως εμπόδιο στην απόλαυση συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων, όπως η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και η συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή.¹⁴⁶ Ειδικότερα, η εγκατάσταση κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης απειλεί το «πνευματικό απόρρητο» («intellectual privacy») και την άσκηση των ελευθεριών των πολιτών.¹⁴⁷ Η έννοια του πνευματικού απορρήτου συνδέεται με την ικανότητα του ατόμου να αναπτύσσει ιδέες, να παίρνει αποφάσεις και να εκφράζεται χωρίς να υπόκειται σε έλεγχο κατά τη δημόσια έκθεσή

¹⁴³ Phippen A. & Brennan M., *Sexting and Revenge Pornography*, Routledge, Taylor & Francis Group, Oxon, 2021, σελ. V

¹⁴⁴ Botan C., «Communication work and electronic surveillance: A model for predicting panoptic effects», *Communication Monographs*, 63(4), 1996, σελ. 306-311

¹⁴⁵ Δρακουλάκης Μ., «Βιντεοσκόπηση σε χώρους εργασίας. Μια κατάφωρη παραβίαση των δικαιωμάτων των εργαζομένων», ό.π.

¹⁴⁶ Φραγκάκης Ν., «Τα όρια μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας, δημοσίου και ιδιωτικού», *Βήμα Ιδεών*, Τεύχος 10, όπως αναφέρεται στο: Καρκαλέμη Σ., «Κάμερες σε δημόσιους χώρους και δημόσιες συναθροίσεις», Εργασία για το μάθημα: Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2008, σελ. 16, διαθέσιμο στο: <http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/2571.pdf>

¹⁴⁷ Richards N. M., «THE DANGERS OF SURVEILLANCE», *Harvard Law Review*, Vol. 126, 2013, σελ.1945-1953

του. Αυτό που συμβαίνει, λοιπόν, είναι το λεγόμενο «chilling effect»¹⁴⁸, δηλαδή οι πολίτες εξαιτίας του φόβου της συνεχούς παρακολούθησης των κινήσεών τους, επιλέγουν να θυσιάσουν θεμελιώδη ατομικά τους δικαιώματα, περιορίζοντας την ελεύθερη έκφραση και τον αυθορμητισμό τους και υιοθετώντας μια τυποποιημένη, κοινά αποδεκτή συμπεριφορά, που δε θα θεωρηθεί αποκλίνουσα. Επιπροσθέτως, φαίνεται ότι η χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης δημιουργεί μεγαλύτερη ανασφάλεια στους πολίτες, γιατί τους υπενθυμίζει τον κίνδυνο να καταστούν θύματα μιας εγκληματικής πράξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

Ο ρόλος του θύματος στην αντιμετώπιση της παράνομης βιντεοσκόπησης

Γ1. Η θέση του θύματος στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης

Προκειμένου να προσδιορίσουμε τη θέση του θύματος στο πλαίσιο του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης επιβάλλεται να καταστήσουμε σαφή την έννοια της ποινικής δικαιοσύνης. Σύμφωνα με τον Η. Δασκαλάκη, ως ποινική δικαιοσύνη ορίζεται «το σύνολο της οργανωμένης κοινωνικής αντίδρασης κατά του εγκλήματος, η οποία έχει ανατεθεί σε όργανα πρόληψης, ανακάλυψης, δίωξης, ανάκρισης, απόφασης και εκτέλεσης της απόφασης».¹⁴⁹ Η ποινική δικαιοσύνη αποτελεί ένα σύστημα, που συγκροτείται από επιμέρους υποσυστήματα, με ξεχωριστή λειτουργική αποστολή. Ο κεντρικός πυρήνας του ΣΑΠΔ είναι η «ποινική δικαιοσύνη υπό στενή έννοια» που συγκροτείται από όργανα επιφορτισμένα με ανακριτική και δικαιοδοτική λειτουργία (ανακριτές, δικαστικά συμβούλια, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια δικαστήρια, ακυρωτικό δικαστήριο) και από όργανα που είναι επιφορτισμένα με τη δίωξη, δηλαδή τους εισαγγελείς. Ο κεντρικός πυρήνας

¹⁴⁸ Η έννοια του «chilling effect» χρησιμοποιείται για να εκφράσει την καταστολή της ελευθερίας του λόγου και των πολιτικών δικαιωμάτων, εξαιτίας του φόβου επιπτώσεων. Βλ. Richards N. M., «THE DANGERS OF SURVEILLANCE», ό.π., σελ. 1949 επ.

¹⁴⁹ Δασκαλάκης Η. και συνεργάτες, *Απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα*, Εκδόσεις ΕΚΚΕ, 1983, σελ. 17, όπως αναφέρεται στο: Βλάχου Β., *Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ.56

πλαισιώνεται από υποσυστήματα και συγκεκριμένα, από την αστυνομία και το σωφρονιστικό υποσύστημα.¹⁵⁰

Αρχικά, το θύμα της παράνομης βιντεοσκόπησης ως αποδέκτης της εγκληματικής συμπεριφοράς απευθύνεται στις αρμόδιες Αρχές και γνωστοποιεί τις συνθήκες, τα πρόσωπα και όλα τα στοιχεία που αφορούν την υπόθεση. Το σύνηθες είναι να απευθυνθεί στην αστυνομία και κυρίως να προσέλθει αυτοπροσώπως στο Αστυνομικό Τμήμα του τόπου κατοικίας του. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα θύματα απευθύνονται απ' ευθείας στον Εισαγγελέα, ο οποίος αφού λάβει γνώση, είναι υποχρεωμένος να ασκήσει ποινική δίωξη, εφόσον πληρούνται οι ουσιαστικές και οι δικονομικές προϋποθέσεις.¹⁵¹ Σε αυτό το αρχικό στάδιο το θύμα εξετάζεται ενόρκως, ως μάρτυρας και δεν έχει σχεδόν κανένα δικαίωμα.¹⁵² Μπορεί, όμως, να λάβει την ιδιότητα του παριστάμενου για την υποστήριξη της κατηγορίας, αξιώνοντας αστική αποζημίωση για τη ζημία που υπέστη από το έγκλημα που τελέσθηκε σε βάρος του. Όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια, τα πλεονεκτήματα της παράστασης είναι περισσότερα, αλλά χρειάζεται το θύμα να είναι σωστά ενημερωμένο, ώστε να προχωρήσει στις απαιτούμενες διαδικασίες.

Η σχέση μεταξύ θύματος και συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης είναι μία σχέση διαρκούς αλληλεπίδρασης, διότι αφενός οι φορείς άσκησης του επισήμου κοινωνικού ελέγχου εξαρτώνται σε σημαντικό βαθμό από τα θύματα, προκειμένου να αντλήσουν απαραίτητες πληροφορίες για τα εγκλήματα κι αφετέρου τα θύματα αναζητούν βοήθεια και δικαίωση απ' τους εκπροσώπους της Δικαιοσύνης.¹⁵³

¹⁵⁰ Δασκαλάκης Η., *Η Εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1985, σελ. 79-80

¹⁵¹ Σύμφωνα με την «αρχή της νομιμότητας» που ισχύει στην Ελλάδα, όταν οι Αρχές λάβουν γνώση ενός εγκλήματος δεν έχουν τη διακριτική ευχέρεια να δράσουν ή να αδρανήσουν, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις όπου αυτή κάμπτεται και κατ' εξαίρεση εφαρμόζεται η «αρχή σκοπιμότητας». Βλ. Φαρσεδάκης Ι., *Ανακριτική, Δικαιώματα του Ανθρώπου και Εγκληματογένεση*, 2^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1994, σελ. 41-46

¹⁵² Βλάχου Β., *Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ.71-73

¹⁵³ Βλάχου Β., *Γυναίκα-θύμα άσκησης σωματικής βίας και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης*, Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών – Τμήμα Κοινωνιολογίας, Αθήνα, 2003, σελ. 68

Γ1.1. Η απόφαση του θύματος για την καταγγελία του εγκλήματος

Οι παράγοντες που καθορίζουν την επισήμανση και την είσοδο ενός εγκλήματος στο ΣΑΠΔ, είναι η «θεατότητα» και η «παραπομπή» του στο ποινικό σύστημα. Η θεατότητα είναι η ιδιότητα του εγκλήματος να γίνεται αντιληπτό από τρίτους, ενώ η παραπομπή είναι η υπαγωγή του στους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου του ΣΑΠΔ με σκοπό το χαρακτηρισμό της πράξης ως εγκλήματος και την απονομή της δικαιοσύνης.¹⁵⁴ Συνεπώς, η απόφαση των θυμάτων να καταγγείλουν την αξιόποινη πράξη σε βάρος τους (ειδικά για το έγκλημα της παράνομης βιντεοσκόπησης) είναι καθοριστική για την ενεργοποίηση του δικαίου. Όμως, υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που αποτρέπουν το θύμα απ' το να προσφύγει στη Δικαιοσύνη.

Καταρχάς, υπάρχουν εμπόδια και κωλύματα που δυσχεραίνουν την πρόσβαση στους μηχανισμούς απονομής της δικαιοσύνης, αλλά μπορεί να προκύψουν και σε οποιαδήποτε φάση της ποινικής διαδικασίας. Τα εμπόδια είναι οι αντικειμενικές δυσκολίες πρόσβασης στη δικαιοσύνη και σχετίζονται με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του ατόμου. Αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν τα δικαστικά έξοδα, την εμπλοκή στις χρονοβόρες δικαστικές διαδικασίες, ή την ανασφάλεια έκβασης της δίκης. Τα κωλύματα είναι οι προσωπικές δυσκολίες που εμποδίζουν το θύμα να καταγγείλει το έγκλημα σε βάρος του και μπορεί να είναι η άγνοια των δικαιωμάτων του, η παράταση της δυσάρεστης κατάστασης που προκλήθηκε απ' το έγκλημα, η ψυχική ένταση, ή ο φόβος αντιποίνων απ' το δράστη κ.ά.¹⁵⁵

Ακόμα, ιδιαίτερα σημαντική για την απόφαση προσφυγής στο ΣΑΠΔ είναι η πρόσληψη της αξιόποινης πράξης ως «πραγματικού εγκλήματος», του δράστη ως «πραγματικού εγκληματία» και του ποινικού συστήματος ως «αρμόδιου» για την αντιμετώπιση του εγκλήματος.¹⁵⁶ Δηλαδή, θα πρέπει το άτομο να θεωρεί ότι υπέστη όντως κάποια εγκληματική πράξη, που να είναι αρκετά σοβαρή ώστε να είναι άξια καταγγελίας και να αποδίδει ευθύνες στο δράστη για την πράξη αυτή. Ταυτόχρονα, θα πρέπει το θύμα να εμπιστεύεται το ΣΑΠΔ προκειμένου να απευθυνθεί εκεί για βοήθεια και να μην επιλέξει κάποιον άλλο τρόπο επίλυσης της βλάβης που του

¹⁵⁴ Δασκαλάκης Η., *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*, ό.π., σελ. 85

¹⁵⁵ Λαμπροπούλου Ε., *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των Θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης*, Εκδ. Σιδέρης, Αθήνα, 2012, σελ. 105 επ.

¹⁵⁶ Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, ό.π., σελ. 196-197

προκλήθηκε. Όπως προέκυψε από μία ελληνική έρευνα θυματοποίησης¹⁵⁷, ως βασικοί λόγοι μη καταγγελίας ενός εγκλήματος αναφέρθηκαν ότι το έγκλημα δεν ήταν αρκετά σοβαρό, ότι η Αστυνομία δε μπορούσε να κάνει τίποτα και ότι το επέλυσαν προσωπικά. Σύμφωνα με μία παλαιότερη αμερικανική έρευνα που αναφέρει η Χρ. Ζαραφωνίτου¹⁵⁸, ο βασικότερος λόγος μη καταγγελίας του εγκλήματος απ' το θύμα είναι η εντύπωση για την αναποτελεσματικότητα της Αστυνομίας. Καθώς η Αστυνομία αποτελεί συνήθως τον πρώτο φορέα του επίσημου κοινωνικού ελέγχου στον οποίο απευθύνεται ένα θύμα μετά το έγκλημα, οι παραστάσεις του κοινού και η εμπιστοσύνη του προς αυτήν είναι σημαντικοί παράγοντες για την υποβολή της καταγγελίας. Γενικότερα, το θύμα που έχει αρνητική εικόνα για το ΣΑΠΔ και την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης βιώνει μεγαλύτερη απροθυμία να καταγγείλει το έγκλημα.¹⁵⁹

Κάποιοι άλλοι λόγοι που οδηγούν στην αποφυγή καταγγελίας ενός εγκλήματος μπορεί να είναι ο φόβος της δευτερογενούς θυματοποίησης από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, η ανησυχία για αντιδράσεις απ' το στενό κοινωνικό περιβάλλον του θύματος, ο φόβος εκβιασμού απ' το δράστη κι η αποφυγή των αρνητικών συνεπειών που μπορεί να προκύψουν απ' τη δημοσιότητα του περιστατικού.¹⁶⁰ Τέλος, προκύπτει ότι όσο πιο προσωπική και στενή είναι η σχέση μεταξύ δράστη και θύματος, τόσο πιο δύσκολο είναι να καταγγελθεί το έγκλημα (π.χ. σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας), σε αντίθεση με άλλου είδους εγκλήματα, όπου οι σχέσεις μεταξύ τους είναι ανώνυμες και περιστασιακές (π.χ. σε τροχαίο ατύχημα).¹⁶¹ Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται και από τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποίησε η Β. Βλάχου για τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της γυναίκας-θύματος σωματικής βίας και των εκπροσώπων του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης.¹⁶² Συγκεκριμένα, προέκυψε από τις απαντήσεις των εκπροσώπων του ΣΑΠΔ ότι η πλειοψηφία των γυναικών που πέφτουν θύμα ενδοοικογενειακής σωματικής βίας δεν καταγγέλλουν το περιστατικό στους

¹⁵⁷ Spinellis, Chaidou & Serassis, 1991, όπως αναφέρεται στο Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, ό.π., σελ. 268

¹⁵⁸ Skogan, 1976, όπως αναφέρεται στο Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, ό.π., σελ. 268-269

¹⁵⁹ Δασκαλάκης Η., *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*, ό.π., σελ. 102

¹⁶⁰ Λαμπροπούλου Ε., *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των Θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ.111

¹⁶¹ Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, ό.π., σελ. 269-270

¹⁶² Βλάχου Β., *Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ.197-200

αρμόδιους φορείς και οι κυριότεροι λόγοι που συμβαίνει αυτό είναι για την αποφυγή των αρνητικών συνεπειών της δημοσιότητας, για την προστασία της οικογένειας και λόγω ντροπής, ή φόβου. Αντίθετα, προέκυψε ότι όταν πρόκειται για περιστατικό εξωοικογενειακής σωματικής βίας, τότε η συντριπτική πλειοψηφία των θυμάτων προβαίνει σε καταγγελία. Άρα και στην παράνομη βιντεοσκόπηση όπου τις περισσότερες φορές υπάρχουν σχέσεις μεταξύ του δράστη και του θύματος είναι αναγκαία η καταγγελία του τελευταίου και για τους λόγους που αναφέρθηκαν, είναι πιθανό να μην υπάρξει προσφυγή στη Δικαιοσύνη και κατ' επέκταση να σημειώνεται μεγάλος «σκοτεινός αριθμός» στο συγκεκριμένο έγκλημα.

Γ1.2. Συμμετοχή του θύματος στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης

Το θύμα της παράνομης βιντεοσκόπησης και οποιοδήποτε άλλο θύμα μπορεί να συμμετέχει στην ποινική διαδικασία με το ρόλο του μάρτυρα, προσφέροντας στις Αρχές σημαντικά στοιχεία για το έγκλημα και τη διαλεύκανσή του. Με την ιδιότητα αυτή αντιμετωπίζεται όπως κάθε άλλος μάρτυρας, χωρίς ειδικές διευκολύνσεις, ενώ πρέπει να υπομένει χρονοβόρες και συχνά δυσάρεστες διαδικασίες.¹⁶³ Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε, έχει το δικαίωμα να δηλώσει παράσταση για την υποστήριξη της κατηγορίας σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής δίκης και να αποκτήσει περισσότερα δικαιώματα, συμμετέχοντας ουσιαστικά και ενεργά στην διαδικασία απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Σε αυτή την περίπτωση, μπορεί να ικανοποιηθεί έως ένα βαθμό λαμβάνοντας αποζημίωση, ή/και με την καταδίκη του δράστη. Όμως, συχνά τα θύματα δεν είναι σωστά ενημερωμένα για τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσουν και τα δικαιώματα που έχουν, με αποτέλεσμα να μην προβαίνουν στις απαραίτητες ενέργειες.

Πολλές φορές τα θύματα επιλέγουν να αντιμετωπίσουν με διαφορετικό τρόπο το έγκλημα που υπέστησαν, επηρεασμένα από διάφορους παράγοντες, οι οποίοι όπως είδαμε αποθαρρύνουν την προσφυγή τους στη Δικαιοσύνη. Μεταξύ των παραγόντων αυτών είναι η άποψη ότι η απονομή της δικαιοσύνης είναι μια εξαιρετικά χρονοβόρα κι επίπονη διαδικασία, αλλά και αβέβαιη ως προς το αποτέλεσμά της.¹⁶⁴ Η αλήθεια

¹⁶³ Βλάχου Β., *Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ. 71-73

¹⁶⁴ Βλάχου Β., *Γυναίκα-θύμα άσκησης σωματικής βίας και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης*, ό.π., σελ. 101

είναι ότι η ποινική δίωξη χαρακτηρίζεται από μία «επιλεκτικότητα», δηλαδή μόνο ένα ποσοστό απ' το σύνολο των εγκλημάτων που έχουν διαπραχθεί και των δραστών που τα διέπραξαν θα φτάσει στη Δικαιοσύνη.¹⁶⁵ Σε χώρες του εξωτερικού όπου ισχύει η αρχή της σκοπιμότητας, όπως για παράδειγμα στην Αγγλία, υπάρχει η πιθανότητα να μην κινητοποιηθεί το ΣΑΠΔ μετά από μία καταγγελία. Είναι στη διακριτική ευχέρεια των Αρχών το εάν θα ασκήσουν ποινική δίωξη, αφού πρώτα εκτιμήσουν τα στοιχεία της υπόθεσης, όπως τη σοβαρότητα του περιστατικού, τα αποδεικτικά στοιχεία, ή την αξιοπιστία των μαρτύρων. Αντίθετα, στην Ελλάδα, όπου ισχύει η αρχή της νομιμότητας¹⁶⁶, όταν γίνουν οι απαιτούμενες ενέργειες από το θύμα στα κατ' έγκληση διωκόμενα εγκλήματα, το ΣΑΠΔ κινητοποιείται υποχρεωτικά. Όμως, ακόμα κι αν ένα θύμα αποφασίσει να καταγγείλει το έγκλημα στις επίσημες Αρχές, δεν είναι σίγουρο ότι θα επέλθει η καλύτερη δυνατή αντιμετώπιση.

Ξεκινώντας απ' την Αστυνομία, που αποτελεί συνήθως τον πρώτο αποδέκτη των καταγγελιών, διάφορες έρευνες στο εξωτερικό έχουν δείξει ότι χρησιμοποιεί κάποιους άτυπους επαγγελματικούς κανόνες και επηρεάζεται από κοινωνικά στερεότυπα στην απόφασή της για την αναφορά εγκλημάτων, ή την αποδοχή υποβολής μηνύσεων απ' τους πολίτες, καθώς έχουν τη διακριτική ευχέρεια να το κάνουν.¹⁶⁷ Στην Ελλάδα, οι αστυνομικοί είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν ορισμένους κανόνες και τις προβλεπόμενες απ' το νόμο διαδικασίες, διαφορετικά θα βρεθούν αντιμέτωποι με κυρώσεις.¹⁶⁸ Ωστόσο, άτυπα, αναγνωρίζουν στον εαυτό τους το δικαίωμα της διακριτικής ευχέρειας, κυρίως σε περιπτώσεις που κρίνουν ότι δεν είναι αρκετά σοβαρές.¹⁶⁹ Είναι πιθανό ακόμη και να αποθαρρύνουν ένα θύμα απ' την υποβολή μήνυσης, όταν μπορεί να βρεθεί μία συμφιλιωτική λύση με το δράστη. Με τη σειρά της, η Εισαγγελική Αρχή στην Ελλάδα καθοδηγείται απ' την αρχή της νομιμότητας που την υποχρεώνει να προβεί σε ποινική δίωξη για όποια εγκληματική συμπεριφορά λάβει γνώση.¹⁷⁰ Άρα, οι εισαγγελείς δεν μπορούν να δράσουν

¹⁶⁵ Λαμπροπούλου Ε., *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των Θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ. 125

¹⁶⁶ Βλ. προηγουμένως, στην υποσημείωση 152

¹⁶⁷ Λαμπροπούλου Ε., *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των Θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ. 142-148

¹⁶⁸ Βλάχου Β., *Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναϊκών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ. 91 επ.

¹⁶⁹ Δασκαλάκης Η., *Η Εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*, ό.π., σελ. 91-105

¹⁷⁰ Εκτός από ορισμένες περιπτώσεις όπου κάμπτεται η αρχή της νομιμότητας. Ο Εισαγγελέας έχει το δικαίωμα να θέσει μία υπόθεση στο αρχείο, εάν η υποβληθείσα έγκληση, μήνυση, ή αναφορά είναι αστήρικτη κατά το νόμο, ή φανερά αβάσιμη κατ' ουσία. Όπως αναφέρεται στο: Βλάχου Β., *Η*

επιλεκτικά, αφού η άσκηση ποινικής δίωξης δεν υπόκειται στη διακριτική τους ευχέρειας. Βέβαια, στην πραγματικότητα, βασισμένοι στις εξαιρέσεις του νόμου, μπορούν να αρχειοθετούν υποθέσεις και έτσι η επιλεκτικότητα στο εν λόγω στάδιο δεν εξαλείφεται, ενώ μπορεί να επηρεαστούν από διάφορους παράγοντες. Σύμφωνα με πορίσματα ερευνών στο εξωτερικό, κάποιοι σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν τους εισαγγελείς αναφορικά με την πορεία μιας υπόθεσης είναι η δυσκολία αυτής, η δομή της εγκληματικότητας, η ύπαρξη άγνωστων δραστών και ο φόρτος εργασίας.¹⁷¹ Τα παραπάνω μπορεί να οδηγήσουν στην παύση της ποινικής διαδικασίας και στο να μην γίνει απαγγελία κατηγορίας σε κάποιον ύποπτο. Στην Ελλάδα, σε έρευνα για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, προέκυψε ότι η Εισαγγελική Αρχή δεν λειτουργεί ως «φίλτρο» των υποθέσεων, μέσα από την αρχειοθέτηση και την τοποθέτηση εγκλημάτων εκτός του ΣΑΠΔ. Όμως, διαπιστώθηκε ότι, λόγω του αυξημένου φόρτου εργασίας των εισαγγελέων, η ποινική δίωξη ασκείται πολλές φορές χωρίς να έχει προηγηθεί η επαρκής εξέταση των υποθέσεων.¹⁷² Τέλος, έχουν εξεταστεί οι παράγοντες που επηρεάζουν τη δικαστική κρίση των ποινικών δικαστηρίων. Αυτοί με τη σειρά τους περιλαμβάνουν κάποια κοινωνικά στερεότυπα, τόσο απέναντι στο δράστη, όσο και στο θύμα, αλλά και το κοινωνικό προφίλ και τις αντιλήψεις των ίδιων των δικαστών, που οδηγούν στην καταδίκη και την επιβολή αυστηρότερης ποινής σε ορισμένες ομάδες ανθρώπων που βρίσκονται κατηγορούμενοι.¹⁷³ Οι παράγοντες αυτοί δεν είναι καθοριστικοί, ενώ σύμφωνα με γαλλική έρευνα, προέκυψε ότι η δικαστική κρίση είναι αποτέλεσμα του επιπέδου βαρύτητας του αδικήματος, των ενδείξεων ενοχής και του βαθμού ένταξης του κατηγορουμένου στην εγκληματικότητα.¹⁷⁴ Όπως διαπιστώνεται, η εμπειρία του θύματος στο ΣΑΠΔ δεν είναι ιδιαίτερα θετική, γιατί μπορεί ταλαιπωρηθεί, να στιγματιστεί, να θυματοποιηθεί για δεύτερη φορά, ή να μην ικανοποιηθεί απ' το αποτέλεσμα της ποινικής διαδικασίας. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να εξασφαλίζεται ότι όλοι οι υπάλληλοι κι οι επαγγελματίες μέσα στο ΣΑΠΔ λαμβάνουν την κατάλληλη κατάρτιση και συνεχείς εκπαιδεύσεις, προκειμένου να είναι σε θέση να

Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης, ό.π., σελ. 145-146

¹⁷¹ Λαμπροπούλου Ε., *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των Θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης, ό.π., σελ. 148-153*

¹⁷² Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία, ό.π., σελ. 178*

¹⁷³ Λαμπροπούλου Ε., *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των Θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης, ό.π., σελ. 153-165*

¹⁷⁴ Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία, ό.π., σελ. 188*

ανταποκριθούν στις ανάγκες των θυμάτων και στη διαχείριση των υποθέσεων. Σχετικά με αυτό, έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος στη χώρα μας και πλέον, παρέχεται η κατάλληλη εκπαίδευση.¹⁷⁵

Πέρα από τις όποιες δυσκολίες, η συμμετοχή του θύματος στο ΣΑΠΔ παρέχει ένα σύνολο σημαντικών πλεονεκτημάτων, τα οποία δεν πρέπει να υποτιμούνται.¹⁷⁶ Αρχικά, με την προσφυγή του θύματος στη Δικαιοσύνη μπορεί να μειωθεί ο «σκοτεινός αριθμός» της εγκληματικότητας (ο οποίος στο έγκλημα της παράνομης βιντεοσκόπησης υπολογίζεται αυξημένος), που με τη σειρά του θα οδηγήσει στην εξαγωγή αξιόπιστων εγκληματολογικών στατιστικών, οι οποίες προσεγγίζουν την πραγματική εικόνα του εγκλήματος και συμβάλλουν στη χάραξη μιας αποτελεσματικής αντεγκληματικής πολιτικής. Επιπλέον, η προσφυγή των θυμάτων, σε συνδυασμό με τη δράση διάφορων θυματολογικών οργανώσεων και των αρμοδίων κοινωνικών και νομικών φορέων, συμβάλλει στην ενίσχυση του ρόλου τους κατά την ποινική διαδικασία, η οποία επιχειρείται ήδη σε χώρες του εξωτερικού, αλλά και στην Ελλάδα, κυρίως μέσω πρωτοβουλιών δικηγορικών συλλόγων κι οργανώσεων, όπως με την παροχή δωρεάν νομικών συμβουλών σε θύματα που ανήκουν σε κοινωνικά αδύναμες ομάδες. Νομική βοήθεια προβλέπεται στη χώρα μας και με το Ν.3226/2004, διευκολύνοντας την πρόσβαση στη Δικαιοσύνη για τις ομάδες αυτές που έχουν χαμηλό εισόδημα.¹⁷⁷ Για την ενίσχυση της θέσης των θυμάτων σημαντικές είναι κι οι εκάστοτε πρωτοβουλίες προστασίας της ιδιωτικής τους σφαίρας, ιδιαίτερα όταν το έγκλημα προσβάλλει ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα και της ενημέρωσης σχετικά με ζητήματα που προκύπτουν κατά τη διεξαγωγή της ποινικής δίκης.¹⁷⁸

Οι προαναφερθείσες μορφές νομικής υποστήριξης μπορούν να οδηγήσουν και στην εξωδικαστική επίλυση ενός αδικήματος, καθώς τα θύματα θα είναι ενημερωμένα κι έτσι θα είναι σε θέση να κρίνουν ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος για να προστατέψουν τα έννομα αγαθά τους και να ικανοποιηθούν. Μέσω των εναλλακτικών μορφών απονομής της δικαιοσύνης θεωρείται ότι παρέχονται πιο γρήγορες και ποιοτικές υπηρεσίες, ενώ παράλληλα επιτυγχάνεται η αποσυμφόρηση

¹⁷⁵ Βλ. ενδεικτικά το πρόγραμμα εκπαίδευσης στην Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών, διαθέσιμο στο: <https://www.esdi.gr/>

¹⁷⁶ Βλάχου Β., *Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ. 83-84

¹⁷⁷ Βλ. σχετικά Λαμπροπούλου Ε., *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των Θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ. 115-117

¹⁷⁸ Βλάχου Β., *Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ. 84

των ποινικών δικαστηρίων. Άξιος αναφοράς είναι ο θεσμός της ποινικής συνδιαλλαγής, ο οποίος εισήχθη στη χώρα μας με την ψήφιση του Ν. 3904/2010.¹⁷⁹ Βάσει αυτού, προβλέφθηκε η δυνατότητα μιας εναλλακτικής διαδικασίας στην ποινική δίκη, σε περιπτώσεις εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας, όταν ο δράστης μετανοήσει εμπράκτως, ή αποζημιώσει εντελώς το θύμα. Με το θεσμό αυτό, προάγεται η αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης και της διασαλευθείσας ισορροπίας μέσω της προσέγγισης δράστη και θύματος, που έχει θετικά αποτελέσματα και για τους δύο, καθώς αποφεύγεται η στιγματιστική εμπειρία της ποινικής δίκης και της έκτισης μιας αυστηρής ποινής.¹⁸⁰

Συμπεραίνουμε ότι απαιτείται η βελτίωση κι ο εξορθολογισμός του ΣΑΠΔ και η βαθύτερη αλλαγή της νοοτροπίας, όχι μόνο των ειδικών επαγγελματιών, αλλά και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, έτσι ώστε η αντιμετώπιση των εγκλημάτων να μην λαμβάνει μία αυστηρή, τιμωρητική διάσταση, αλλά να επικεντρώνεται στην αποκατάσταση και τη στήριξη των θυμάτων, διατηρώντας τις ισορροπίες μεταξύ αυτών και των δραστών. Στην κατεύθυνση αυτή, θετικά μπορεί να συμβάλλει η υιοθέτηση εναλλακτικών μορφών απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Συγκεκριμένα, όσον αφορά το έγκλημα της παράνομης βιντεοσκόπησης, δεν είναι βέβαιο ότι με την ποινική παρέμβαση και τον εγκλεισμό του δράστη θα ικανοποιηθεί το θύμα και ότι θα καλυφθούν οι ανάγκες του. Παρότι οι ανάγκες κάθε θύματος διαφέρουν, ανάλογα με την υπόθεση και το άτομο, η παράνομη βιντεοσκόπηση μπορεί να επιφέρει τραυματικές συνέπειες στο θύμα, επομένως είναι αναγκαία η συνδρομή ειδικών επιστημόνων (π.χ. ψυχολόγων, ή κοινωνικών λειτουργών). Επίσης, θα ήταν σκόπιμο να μπορεί να εφαρμοστεί μία εναλλακτική διαδικασία αντί της ποινικής δίκης, όπως η ποινική συνδιαλλαγή, που αποβλέπει στην αποκατάσταση των σχέσεων μεταξύ θύματος και δράστη, αλλά και στην ικανοποίηση του θύματος, με τρόπο πιο αποτελεσματικό σε σχέση με τον καταναγκαστικό χαρακτήρα της ποινής.

¹⁷⁹ Διαθέσιμος στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiosune/n-3904-2010.html>

¹⁸⁰ Πανταζοπούλου Γ., «Ο ν. 3904/2010 και οι "εσπευσμένες" αναγκαίες αλλαγές», Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών: *The Art of Crime*, Τ. 17, 02/2011, διαθέσιμο στο: <https://theartofcrime.gr/old/oldartofcrime/old.theartofcrime.gr/indexa644.html?pgtp=1&aid=1296393574>

Γ2. Τα δικαιώματα του θύματος κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας

Κάθε πολίτης, ως υποκείμενο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, έχει ορισμένα δικαιώματα που αφορούν στην προστασία των δεδομένων αυτών. Αυτά αναφέρονται αναλυτικά στο ΓΚΠΔ¹⁸¹ και είναι τα εξής:

- Το δικαίωμα ενημέρωσης
- Το δικαίωμα πρόσβασης
- Το δικαίωμα διόρθωσης
- Το δικαίωμα διαγραφής («δικαίωμα στη λήθη»)
- Το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας
- Το δικαίωμα στη φορητότητα των δεδομένων
- Το δικαίωμα εναντίωσης στην επεξεργασία

Στα πλαίσια των δικαιωμάτων αυτών, κάθε υποκείμενο δεδομένων μπορεί να ζητάει και να λαμβάνει πληροφορίες από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τους μετέχοντες στη διαδικασία επεξεργασίας, αναφορικά με τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν και τους τυχόν αποδέκτες της επεξεργασίας τους, προσδιορίζοντας τον χρόνο και τον τόπο καταγραφής τους.¹⁸²

Εάν κάποιος θεωρήσει ότι έχει πέσει θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης και ότι έχουν παραβιαστεί τα παραπάνω δικαιώματα, τότε σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 79 και 82 του ΓΚΠΔ και του άρθρου 80 του Ν. 4624/2019, έχει δικαίωμα δικαστικής προσφυγής και αποζημίωσης ενώπιον των αρμόδιων δικαστηρίων για τη βλάβη που υπέστη.¹⁸³ Συγκεκριμένα, το θύμα της παράνομης βιντεοσκόπησης μπορεί να επιλέξει είτε να υποβάλει την καταγγελία του στην ΑΠΔΠΧ, η οποία διερευνά την υπόθεση και ενημερώνει για την πρόοδο ή το αποτέλεσμα της καταγγελίας εντός τριών μηνών, είτε να προσφύγει κατευθείαν στη Δικαιοσύνη κατά του φυσικού ή νομικού προσώπου που παραβίασε τα προσωπικά του δεδομένα. Η τελευταία επιλογή δεν αποκλείει την υποβολή καταγγελίας και στην ΑΠΔΠΧ εάν κάποιος το επιθυμεί. Αντιθέτως, μία πιθανή πρώτη βεβαίωση της παράβασης από την ΑΠΔΠΧ μπορεί να

¹⁸¹ ΓΚΠΔ Άρθρα 13-21, διαθέσιμα στο: https://www.dpa.gr/foreis/odigos_gkpd

¹⁸² Ζέρβα Δ. Χ. & Τηλιγάδη Γ. Α., «Ενημερωτικό σημείωμα για τη χρήση συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους βάσει του ΠΔ 75/2020 (Α'173)», ό.π.

¹⁸³ <https://saferinternet4kids.gr/nea/personaldataexposed/>

ενισχύσει την κατηγορία στο δικαστήριο. Τέλος, εάν κάποιος θεωρήσει ότι η ΑΠΔΠΧ δε χειρίστηκε σωστά την υπόθεση, ή δεν υπήρξε έγκαιρη ενημέρωση για την πρόοδο ή την έκβασή της, μπορεί να προσφύγει στη Δικαιοσύνη κατά της ίδιας της Αρχής, προκειμένου να δικαιωθεί.¹⁸⁴ Μία ακόμα δυνατότητα που έχει το θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης, σε περίπτωση που δημοσιευτεί το περιεχόμενο στο διαδίκτυο, είναι να καταγγείλει το περιστατικό στην Ελληνική Ανοιχτή Γραμμή Καταγγελιών Παράνομου Περιεχομένου στο Διαδίκτυο (Safeline.gr).¹⁸⁵ Η καταγγελία μπορεί να γίνει ανώνυμα, εάν το θύμα δεν επιθυμεί τη γνωστοποίηση των στοιχείων του, όμως ενδέχεται, λόγω της φύσης του αδικήματος να υπάρχει η δυνατότητα ταυτοποίησης του προσώπου από τις παρανόμως καταγεγραμμένες εικόνες στις οποίες θα έχει πρόσβαση ο αναλυτής της υπόθεσης.

Όταν το θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης αποφασίσει να προσφύγει στη Δικαιοσύνη αποκτά κάποια πρόσθετα δικαιώματα. Τα δικαιώματα αυτά ταυτίζονται με τα δικαιώματα κάθε θύματος, οποιουδήποτε εγκλήματος, που έχει κινηθεί νομικά και έχει λάβει την ιδιότητα του παριστάμενου για την υποστήριξη της κατηγορίας (πρώην «πολιτικώς ενάγοντος»). Αυτά περιλαμβάνουν στα πλαίσια της προδικασίας, να λαμβάνει γνώση των εγγράφων της ανάκρισης, να λαμβάνει γνώση των εγγράφων της δικογραφίας και να παρίσταται με συνήγορο σε κάθε ανακριτική πράξη και στο δικαστικό συμβούλιο, με εξαίρεση την εξέταση των μαρτύρων και των κατηγορουμένων. Αν και προβλέπεται η υποχρεωτική ενημέρωση του κατηγορούμενου για τα δικαιώματά του απ' τον Ανακριτή, δυστυχώς, δεν υπάρχει αντίστοιχη υποχρέωση για την ενημέρωση του θύματος.¹⁸⁶

Κατά την διάρκεια της κυρίας διαδικασίας της ποινικής δίκης στο ακροατήριο, το θύμα έχει δικαίωμα να αντιπροσωπεύεται και να συμπαρίσταται με έως τρεις συνηγόρους, να υποβάλει ερωτήσεις στους μάρτυρες, τους πραγματογνώμονες ή τους τεχνικούς συμβούλους, αλλά και να υποβάλει ενστάσεις και αιτήσεις διεξαγωγής πραγματογνωμοσύνης και διορισμού τεχνικού συμβούλου. Επίσης, έχει το δικαίωμα να εξετάζει μάρτυρες, να ζητήσει να διεξαχθεί η συζήτηση «κεκλεισμένων των

¹⁸⁴ https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/rights-citizens/redress/what-should-i-do-if-i-think-my-personal-data-protection-rights-havent-been-respected_el

¹⁸⁵ <https://www.safeline.gr/kane-mia-kataggelia/>

¹⁸⁶ Καρράς Α., Δικαιώματα του θύματος ως πολιτικώς ενάγοντος στην προδικασία, στο έργο της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, σελ. 97-120, όπως αναφέρεται στο: Βλάχου Β., *Η αντιμετώπιση της σωματικής βίας κατά των γυναικών από το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης*, ό.π., σελ.68

θυρών», εφόσον συντρέχουν βάσιμοι λόγοι προστασίας του ιδιωτικού ή του οικογενειακού βίου και να ασκεί τα ένδικα μέσα κατά των αποφάσεων. Τέλος, έχει το δικαίωμα ασκήσεως έφεσης και αναίρεσης κατά βουλευμάτων, όμως, δεν έχει τη δυνατότητα να ασκήσει ένδικα μέσα για την ενοχή-ποινή του κατηγορουμένου. Σε αυτή την περίπτωση, μπορεί να κάνει αίτηση στον εισαγγελέα για να ασκήσει αυτός ένδικα μέσα κατά της αθωωτικής απόφασης.¹⁸⁷

¹⁸⁷ Κωνσταντινίδης Αγγ. Ι., Τα δικαιώματα του θύματος ως πολιτικώς ενάγοντος στην κύρια διαδικασία, στο έργο της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, σελ. 121-134, όπως αναφέρεται στο: Βλάχου Β., *Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης*, ό.π., σελ.68-69

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ:

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΝΟΜΗΣ ΒΙΝΤΕΟΣΚΟΠΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΗΣ ΤΟΥ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Προλεγόμενα έρευνας

A1. Περιγραφή έρευνας

Αντικείμενο της έρευνας είναι η διερεύνηση των θυμάτων της παράνομης βιντεοσκόπησης στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία και της προσφυγής τους στη Δικαιοσύνη. Εξαιτίας του περιορισμένου χρόνου για την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής και της αδυναμίας να πραγματοποιηθούν συνεντεύξεις με θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης, πραγματοποιήθηκε μία πιλοτική διαδικτυακή έρευνα.¹⁸⁸

Οι βασικοί στόχοι της έρευνας είναι η εκτίμηση των ατόμων που έχουν πέσει θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης τα τελευταία τρία χρόνια στη χώρα μας, η διερεύνηση των διαφορετικών μορφών της παράνομης βιντεοσκόπησης, τα χαρακτηριστικά τόσο των θυμάτων όσο και των δραστών του εν λόγω εγκλήματος και η κατανόηση των διαφόρων παραμέτρων που συνδέονται με την επιλογή του τρόπου αντιμετώπισής του από την πλευρά των θυμάτων.

Στη βάση των στόχων αυτών και του ερευνητικού ενδιαφέροντος της γράφουσας, προέκυψαν οι ακόλουθες θεωρητικές υποθέσεις:

- Υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που έχουν πέσει θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης;
- Η παράνομη βιντεοσκόπηση συμβαίνει εξίσου συχνά σε δημόσιους και σε ιδιωτικούς χώρους;

¹⁸⁸ Η διαδικτυακή έρευνα χρησιμοποιείται κυρίως από οργανισμούς κι επιχειρήσεις για την πραγματοποίηση ερευνών αγοράς, ή ικανοποίησης πελατών, αλλά τελευταία χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο για ερευνητικούς σκοπούς. Θεωρείται από πολλούς ως ένας εύκολος, αλλά αναξιόπιστος τρόπος διεξαγωγής έρευνας, όμως δεν παύει να υπάρχει, παρά τα μειονεκτήματά του. Βλ. σχετικά: Λιναρδής Α., Παπαγιαννόπουλος Κ. & Καλησπεράτη Ε., «Η Διαδικτυακή έρευνα. Πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα και εργαλεία διεξαγωγής διαδικτυακών ερευνών.», *Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών*, Αθήνα, Κείμενα Εργασίας 2011/23

- Τα θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης απευθύνονται στη δικαιοσύνη για να δικαιωθούν;

Μετά τον ορισμό των εννοιών που περιλαμβάνονται στις παραπάνω θεωρητικές υποθέσεις, διαμορφώθηκαν οι εξής υποθέσεις εργασίας οι οποίες και εξετάστηκαν:

- Ο αριθμός των ανθρώπων που έχουν καταγραφεί παράνομα από κάποιο υλικό μέσο καταγραφής εικόνας χωρίς τη συναίνεσή τους είναι αυξημένος.
- Η παράνομη καταγραφή εικόνας ανθρώπων γίνεται ευρέως στην ελληνική κοινωνία και στις δύο σφαίρες της κοινωνικής τους δραστηριότητας, τη δημόσια και την ιδιωτική.
- Η πλειοψηφία των ανθρώπων που έχουν καταγραφεί παράνομα από κάποιο υλικό μέσο καταγραφής εικόνας χωρίς τη συναίνεσή τους δεν προσφεύγουν στο επίσημο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης.

A2. Μεθοδολογία

Για τη διεξαγωγή της έρευνας, επιλέχθηκε ως ερευνητικό εργαλείο το ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο αυτο-αναφοράς, το οποίο περιέχει ερωτήσεις κλειστού κι ανοιχτού τύπου και η διανομή του έγινε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email), με αναρτήσεις σε ιστότοπους (forums) και μέσα κοινωνικής δικτύωσης, προτρέποντας τους συμμετέχοντες να το κοινοποιήσουν σε περισσότερα άτομα. Η δυνατότητα απάντησης του ερωτηματολογίου και συμμετοχής στην έρευνα διήρκησε απ' τις 15 Ιουλίου 2022 έως τις 5 Σεπτεμβρίου 2022 και το δείγμα που τελικά προέκυψε αποτελείται από 115 άτομα (83 γυναίκες και 32 άντρες), ηλικίας άνω των 15 ετών, από διάφορες περιοχές της Ελλάδας.

Αναφορικά με την επιλογή του δείγματος, ακολουθήθηκε η δειγματοληψία εθελοντικής απάντησης¹⁸⁹, η οποία χαρακτηρίζεται ως μη τυχαία και στηρίζεται στο εάν είναι πρόθυμα και διαθέσιμα τα άτομα να συμμετέχουν στην έρευνα. Επίσης, η

¹⁸⁹ Ένα δείγμα εθελοντικής απόκρισης βασίζεται κυρίως στην ευκολία πρόσβασης. Αντί ο ερευνητής να επιλέξει τους συμμετέχοντες και να επικοινωνήσει απευθείας μαζί τους, οι άνθρωποι προσφέρονται εθελοντικά. Τα δείγματα εθελοντικής απόκρισης είναι πάντα τουλάχιστον κάπως προκατειλημμένα, καθώς ορισμένα άτομα είναι εγγενώς πιο πιθανό να προσφερθούν εθελοντικά από άλλα. Βλ. σχετικά: Θωμέας Δ., *Μέθοδοι Δειγματοληψίας*, Πτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών, Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης Επιχειρήσεων – Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού, Μεσολόγγι, 2022, σελ.59 επ.

δειγματοληψία αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί και ως δειγματοληψία χιονοστιβάδας¹⁹⁰, καθώς οι συμμετέχοντες στην έρευνα υπέδειξαν με τη σειρά τους κι άλλους συμμετέχοντες. Η δειγματοληψία αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι τα δεδομένα μπορούν να συλλεχθούν γρήγορα και με χαμηλό κόστος, ενώ χρησιμοποιείται συχνά σε πιλοτικές έρευνες, δίνοντας τη δυνατότητα στους ερευνητές να αξιοποιήσουν τα αποτελέσματα που θα προκύψουν για να βελτιώσουν μία μεταγενέστερη έρευνα. Το τελικό δείγμα μπορεί να μην είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού της έρευνας και τα αποτελέσματα να μην μπορούν να γενικευτούν, όμως θεωρείται ότι μπορούν να δώσουν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα και τις υποθέσεις της έρευνας.

Το ερωτηματολόγιο¹⁹¹ δημιουργήθηκε στο περιβάλλον «Φόρμες Google» και η εξαγωγή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε στα «Υπολογιστικά Φύλλα της Google». Λόγω της ηλεκτρονικής μορφής του ερωτηματολογίου και της επισήμανσης των ερωτήσεων ως υποχρεωτικές υπήρξε αποφυγή κενών απαντήσεων. Η συγκεκριμένη τακτική επιλέχθηκε ώστε να αποφευχθεί η απόρριψη ερωτηματολογίων εξαιτίας πολλών κενών ερωτήσεων, καθώς αναμενόταν μικρός αριθμός συμμετοχής.

Στο ερωτηματολόγιο συμπεριλαμβανόταν εισαγωγικό σημείωμα το οποίο ενημέρωνε τους συμμετέχοντες για το γενικό πλαίσιο και τους σκοπούς της έρευνας, ενώ τονιζόταν η προαιρετικότητα και η ανωνυμία της συμμετοχής τους. Στη συνέχεια, πριν να ξεκινήσουν να απαντούν στο ερωτηματολόγιο, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να επιβεβαιώσουν ότι έχουν ενημερωθεί σχετικά με την έρευνα και ότι είναι σύμφωνοι με τη συμμετοχή τους σε αυτή. Πέρα απ' την αρχική ερώτηση-επιβεβαίωση συμμετοχής στην έρευνα, το ερωτηματολόγιο αποτελείται συνολικά από 32 ερωτήσεις, οι οποίες χωρίζονται στις εξής δέκα ενότητες: δημογραφικά στοιχεία, απασχόληση, ανασφάλεια και προηγούμενη θυματοποίηση, είδος θυματοποίησης, παράνομη βιντεοσκόπηση, μορφή παράνομης βιντεοσκόπησης, προσφυγή στην ποινική δικαιοσύνη, ικανοποίηση του θύματος, θυματοποίηση οικείου προσώπου και εμπειρία οικείου προσώπου.

Οι πρώτες ερωτήσεις διερευνούν τα δημογραφικά στοιχεία (όπως το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, τον τόπο κατοικίας κ.ο.κ.) των συμμετεχόντων και το είδος της απασχόλησης όσων εξ αυτών εργάζονται, προκειμένου να γίνουν

¹⁹⁰ Η επιλογή δείγματος γίνεται σε στάδια, δηλαδή τα προηγούμενα μέλη υποδεικνύουν τα επόμενα μέλη του δείγματος. Βλ. Θωμάς Δ., *Μέθοδοι Δειγματοληψίας*, ό.π.

¹⁹¹ Βλ. παράρτημα Γ

συγκρίσεις και να προκύψουν κάποιες σχέσεις με τα τελικά αποτελέσματα της έρευνας. Στη συνέχεια, εξετάστηκε η ανασφάλεια των ερωτώμενων σε σχέση με την εγκληματικότητα και την πιθανότητα να πέσουν οι ίδιοι θύματα εγκληματικών πράξεων, καθώς και πιθανά μέτρα που λαμβάνουν για την προστασία τους. Έπειτα, ερωτήθηκαν για το εάν έχουν πέσει θύματα κάποιου εγκλήματος τα τελευταία τρία χρόνια και τους ζητήθηκε να αναφέρουν το είδος της θυματοποίησής τους. Το διάστημα των τριών ετών επιλέχθηκε γιατί είναι σχετικά πρόσφατο και επιτρέπει στους ερωτώμενους να ανακαλέσουν στη μνήμη τους πιθανά εγκλήματα που υπέστησαν.

Αναφορικά με την παράνομη βιντεοσκόπηση, οι συμμετέχοντες στην έρευνα κλήθηκαν να απαντήσουν εάν γνωρίζουν ότι αποτελεί ποινικό αδίκημα που τιμωρείται απ' το νόμο, εάν γνωρίζουν τα δικαιώματα που έχει κάποιος εάν πέσει θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης και εάν έχουν πέσει οι ίδιοι θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης. Οι ερωτώμενοι που απάντησαν ότι έχουν υπάρξει θύματα του εν λόγω εγκλήματος, ερωτήθηκαν στη συνέχεια για την εμπειρία τους (τον χρόνο, τον τρόπο και τον χώρο όπου έλαβε χώρα η παράνομη βιντεοσκόπηση, καθώς επίσης για το δράστη του εγκλήματος) και είχαν την ευχέρεια να αναφέρουν ό,τι οι ίδιοι θεωρούν σημαντικό για την περιγραφή του εγκλήματος που υπέστησαν. Έπειτα, εξετάστηκε η πηγή απ' όπου έμαθαν ότι είχε διαπραχθεί το έγκλημα σε βάρος τους, τα συναισθήματα που τους δημιουργήθηκαν και η αντίδρασή τους. Όσοι προσέφυγαν στους μηχανισμούς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, ερωτήθηκαν για την άποψή τους σχετικά με τις υπηρεσίες που δέχτηκαν (ευκολία πρόσβασης, συμπεριφορά υπαλλήλων, διάρκεια διαδικασιών κ.ά.) και τελικά, για το εάν ικανοποιήθηκαν απ' την έκβαση της υπόθεσης, αιτιολογώντας την απάντησή τους. Τέλος, η έρευνα, εκτός από την προσωπική εμπειρία των ερωτώμενων που έχουν πέσει θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης, εξέτασε και τη θυματοποίηση οικείων τους προσώπων, ώστε να καλυφθεί ένα ευρύτερο φάσμα και να εντοπιστούν περισσότερα θύματα του συγκεκριμένου εγκλήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Παρουσίαση αποτελεσμάτων έρευνας

Ξεκινώντας την παρουσίαση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν απ' την έρευνα, θα δοθεί μία γενική εικόνα των χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων, πριν να αναλυθούν οι απαντήσεις των θυμάτων της παράνομης βιντεοσκόπησης που μας ενδιαφέρουν στην παρούσα εργασία.

Β1. Γενικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στην έρευνα

Αναφορικά με το φύλο των ερωτώμενων, οι γυναίκες υπερ-εκπροσωπούνται έναντι των αντρών (83 γυναίκες και 32 άντρες), ενώ ηλικιακά ο πληθυσμός τους κυμαίνεται μεταξύ των 15 και 60 ετών, με έναν μόνο ερωτώμενο να είναι άνω των 61.

Διάγραμμα 1

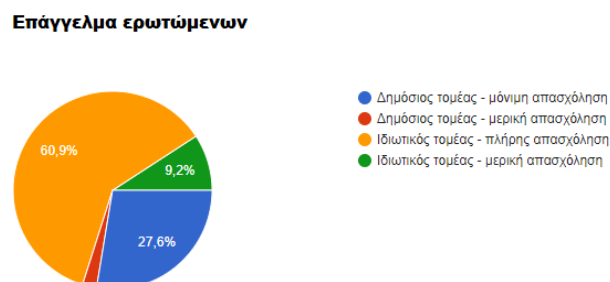

Διάγραμμα 2

Στο σύνολό τους έχουν ελληνική εθνικότητα και σχετικά με το μορφωτικό τους επίπεδο, είναι τουλάχιστον απόφοιτοι γυμνασίου. Για την ακρίβεια, η πλειοψηφία είναι απόφοιτοι ΑΕΙ (50 ερωτώμενοι) κι αμέσως μετά ακολουθούν οι απόφοιτοι μεταλυκειακού προγράμματος κι οι απόφοιτοι λυκείου (19 και 19 ερωτώμενοι αντίστοιχα). Αναφορικά με την επαγγελματική τους κατάσταση, 87 εργάζονται, 23 είναι άνεργοι και μόλις 5 είναι συνταξιούχοι. Απ' τους 87, η πλειοψηφία έχει εργασία πλήρους απασχόλησης που ανήκει στον ιδιωτικό τομέα (53 ερωτώμενοι).

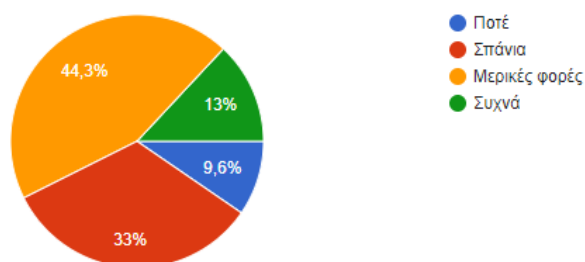
Διάγραμμα 3

Για τη διερεύνηση της ανασφάλειας που αισθάνονται οι συμμετέχοντες στην έρευνα, συμπεριλήφθηκαν δύο ερωτήσεις: πόσο συχνά σκέφτονται το ενδεχόμενο του να πέσουν θύματα κάποιας εγκληματικής ενέργειας και πόσο συχνά σκέφτονται τρόπους για να αποφύγουν το ενδεχόμενο αυτό. Όπως προέκυψε και στις δύο ερωτήσεις, οι περισσότεροι (51 και 53 ερωτώμενοι αντίστοιχα) απάντησαν ότι το σκέφτονται «μερικές φορές» και η αμέσως δημοφιλέστερη απάντηση (38 και 28 ερωτώμενοι αντίστοιχα) ήταν ότι το σκέφτονται «σπάνια». Από τις απαντήσεις αυτές διαπιστώνεται ότι δε σημειώνεται μεγάλη ανασφάλεια μεταξύ των ερωτώμενων, οι οποίοι δε σκέφτονται συχνά το ενδεχόμενο να θυματοποιηθούν, αλλά ούτε και τρόπους για να αποφύγουν τη θυματοποίησή τους (απάντησαν ότι το σκέφτονται «συχνά» 15 και 23 ερωτώμενοι αντίστοιχα).

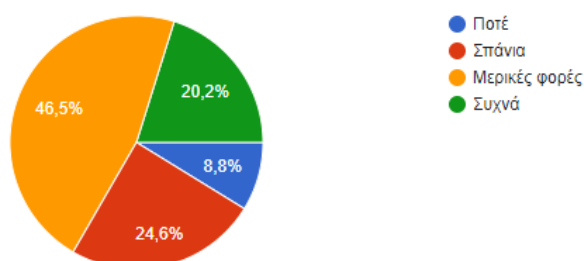
Διάγραμμα 4

Συχνότητα σκέψης του ενδεχομένου να θυματοποιηθούν οι ερωτώμενοι

Διάγραμμα 5

Συχνότητα σκέψης τρόπων για την αποφυγή της θυματοποίησης των ερωτώμενων

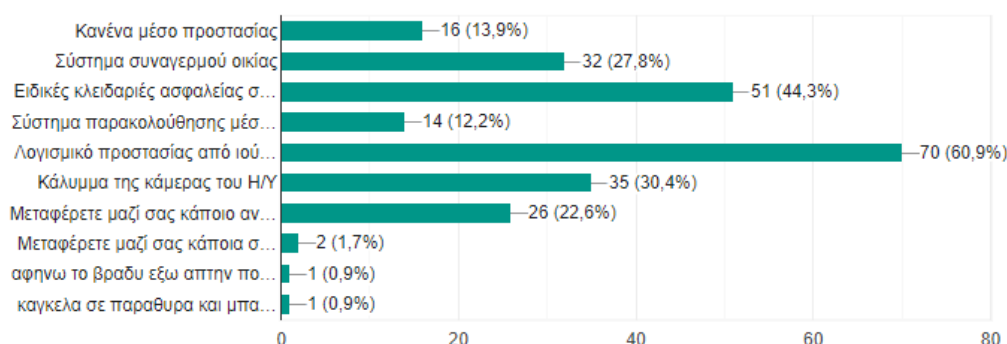

Όσον αφορά τα μέτρα προστασίας που λαμβάνουν για να προστατευτούν απ' το έγκλημα, αυτά που επιλέχθηκαν από τους περισσότερους ερωτώμενους ήταν το λογισμικό προστασίας από ιούς (antivirus) και από κακόβουλα λογισμικά (anti-

malware), το οποίο επιλέχθηκε από 70 ερωτώμενους, οι ειδικές κλειδαριές ασφαλείας στις πόρτες, το κάλυμμα της κάμερας του Η/Υ και το σύστημα συναγερμού οικίας. Ένας σχετικά μικρός αριθμός ατόμων (13 ερωτώμενοι) απάντησε ότι δε χρησιμοποιεί κανένα μέσο για να προστατευτεί απ' το έγκλημα.

Διάγραμμα 6

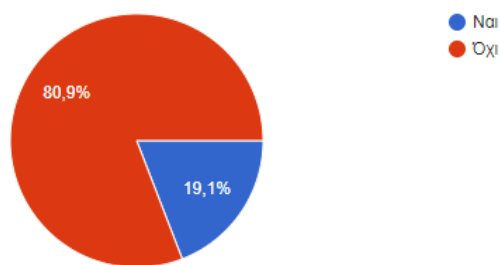
Μέτρα προστασίας απ' το έγκλημα που λαμβάνουν οι ερωτώμενοι

Στη συνέχεια, ρωτήθηκαν για το εάν έχουν πέσει θύμα κάποιου εγκλήματος τα τελευταία τρία χρόνια, με τους περισσότερους να απαντούν αρνητικά (93 ερωτώμενοι).

Διάγραμμα 7

Θυματοποίηση των ερωτώμενων εντός των τελευταίων τριών χρόνων

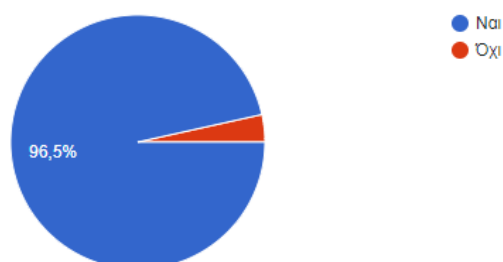
Οι 22 που απάντησαν θετικά σε αυτή την ερώτηση, αναφέρθηκαν στη συνέχεια στο είδος της θυματοποίησης που υπέστησαν, με τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας να κυριαρχούν ανάμεσα στις απαντήσεις τους (η κλοπή αναφέρθηκε 7 φορές, η διάρρηξη σπιτιού 6 φορές κι ακολούθησαν η ληστεία, η παραβίαση αυτοκινήτου, η απόπειρα διάρρηξης και η διαδικτυακή απάτη). Πέρα από τα εγκλήματα αυτά, αναφέρθηκαν και κάποια σεξουαλικής φύσεως αδικήματα. Συγκεκριμένα,

συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν ότι έχουν βιώσει σεξουαλική παρενόχληση, σεξουαλική κακοποίηση, βιασμό και απόπειρα βιασμού. Τα εγκλήματα αυτά αναφέρθηκαν αποκλειστικά από γυναίκες – ερωτώμενες και για την ακρίβεια, η σεξουαλική παρενόχληση αναφέρθηκε τις περισσότερες φορές (από 3 ερωτώμενες).

Αναφορικά με την παράνομη βιντεοσκόπηση, πρώτα ρωτήθηκαν εάν γνωρίζουν ότι αποτελεί ποινικό αδίκημα που τιμωρείται απ' το νόμο και στη συνέχεια, εάν γνωρίζουν τα δικαιώματα που έχει κάποιος όταν βιντεοσκοπείται παράνομα. Στην πρώτη ερώτηση, σχεδόν όλοι οι ερωτώμενοι απάντησαν θετικά, με μόνο 4 να μην γνωρίζουν ότι η παράνομη βιντεοσκόπηση αποτελεί ποινικό αδίκημα.

Διάγραμμα 8

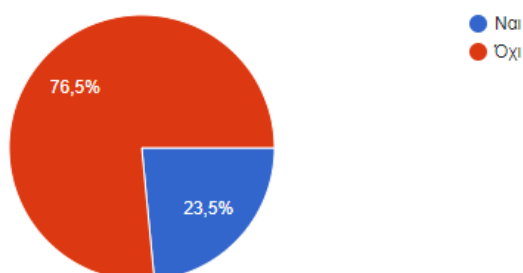
**Γνώση των ερωτώμενων ότι η παράνομη βιντεοσκόπηση
συνιστά ποινικό αδίκημα και τιμωρείται απ' το νόμο**

Στη δεύτερη ερώτηση, όμως, οι θετικές απαντήσεις ήταν η μειοψηφία, αφού μόνο οι 27 απάντησαν ότι γνωρίζουν τα δικαιώματα του θύματος της παράνομης βιντεοσκόπησης, ενώ οι 88 απάντησαν ότι δεν τα γνωρίζουν.

Διάγραμμα 9

**Γνώση των ερωτώμενων αναφορικά με τα δικαιώματα
του θύματος παράνομης βιντεοσκόπησης**

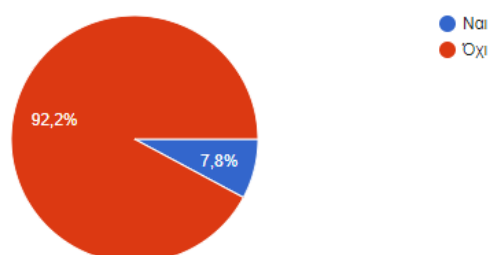
Οι επόμενες ερωτήσεις αφορούν αποκλειστικά τα θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης και στοχεύουν στην επιβεβαίωση ή διάψευση των θεωρητικών υποθέσεων της έρευνας. Μέσω αυτών διερευνάται το θύμα της παράνομης βιντεοσκόπησης και η προσφυγή του στη Δικαιοσύνη, μέσα από την αυτο-αναφορά της προσωπικής εμπειρίας των ερωτώμενων, αλλά και από τη γνώση κάποιας σχετικής εμπειρίας θυματοποίησης οικείων σε αυτούς προσώπων.

B2. Διαστάσεις της παράνομης βιντεοσκόπησης

Από τους 115 συμμετέχοντες στην έρευνα, οι 9 απάντησαν θετικά στην ερώτηση του εάν έχουν πέσει θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης, δηλαδή αποτελούν το 7,8% του δείγματος.

Διάγραμμα 10

Εμπειρία παράνομης βιντεοσκόπησης

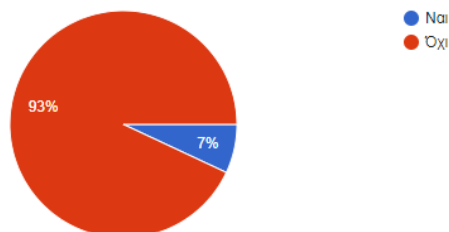

Μία γυναίκα απ' αυτούς τους 9, ωστόσο, στην περιγραφή του εγκλήματος που βίωσε, αναφέρθηκε στη φωτογράφησή της χωρίς τη γνώση και τη συναίνεσή της, κατά τη διάρκεια μιας εκδήλωσης και την μετέπειτα ανάρτηση των φωτογραφιών στο διαδίκτυο. Οι πράξεις αυτές, παρότι μπορεί να αποτελούν παραβίαση των προσωπικών δεδομένων της γυναίκας, δεν εμπίπτουν στο έγκλημα της παράνομης βιντεοσκόπησης που εξετάζεται στην παρούσα έρευνα και συνεπώς, θα πρέπει η απάντησή της να θεωρηθεί άκυρη και να αφαιρεθεί απ' το σύνολο των θυμάτων παράνομης βιντεοσκόπησης. Άρα το ποσοστό των ανθρώπων που είχαν προσωπική εμπειρία παράνομης βιντεοσκόπησης πέφτει στο 7% του δείγματος.

Ωστόσο, με την προσθήκη ερωτήσεων σχετικά με τη γνώση της θυματοποίησης οικείων προσώπων των ερωτώμενων, ήταν δυνατό να εντοπιστούν περισσότερα θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης.

Διάγραμμα 11

Εμπειρία παράνομης βιντεοσκόπησης κάποιου οικείου προσώπου

Για την ακρίβεια, πέρα απ' τα 8 άτομα με προσωπική εμπειρία θυματοποίησης, εντοπίστηκαν ακόμη 8 που έχουν πέσει θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης. Συνεπώς, μπορούμε να πούμε ότι το τελικό ποσοστό των θυμάτων παράνομης βιντεοσκόπησης στο εξεταζόμενο δείγμα αγγίζει περίπου το 14% του δείγματος.

B3. Χαρακτηριστικά των θυμάτων

Βάσει των ερωτήσεων που χρησιμοποιήθηκαν στο ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, ήταν δυνατό να αντληθούν πληροφορίες αναφορικά με τα χαρακτηριστικά μόνο των ατόμων που έχουν υποστεί οι ίδιοι παράνομη βιντεοσκόπηση κι όχι των χαρακτηριστικών των οικείων τους προσώπων, που έχουν πέσει θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης, παρόλο που κι αυτοί προσμετρήθηκαν στο σύνολο των θυμάτων του δείγματος. Συνεπώς, θα γίνει μία περιγραφή των 8 ερωτώμενων με προσωπική εμπειρία παράνομης βιντεοσκόπησης.

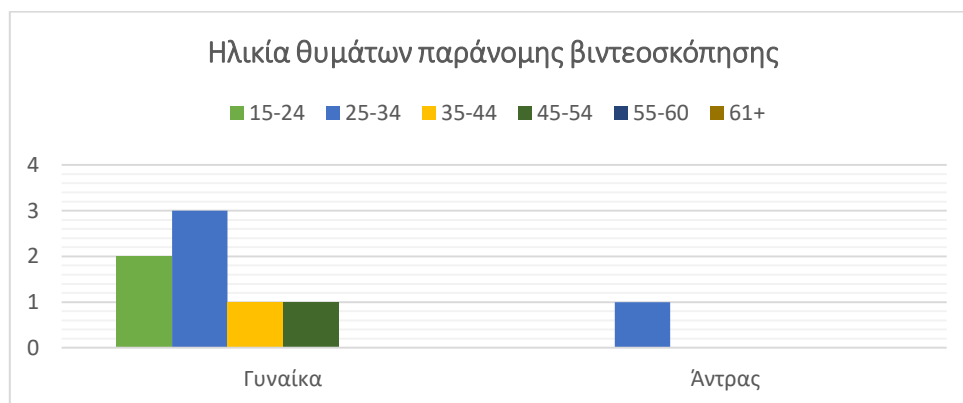
Από τα 8 άτομα του δείγματος που έπεσαν θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης, οι επτά είναι γυναίκες και μόνο ένας είναι άντρας.

Διάγραμμα 12

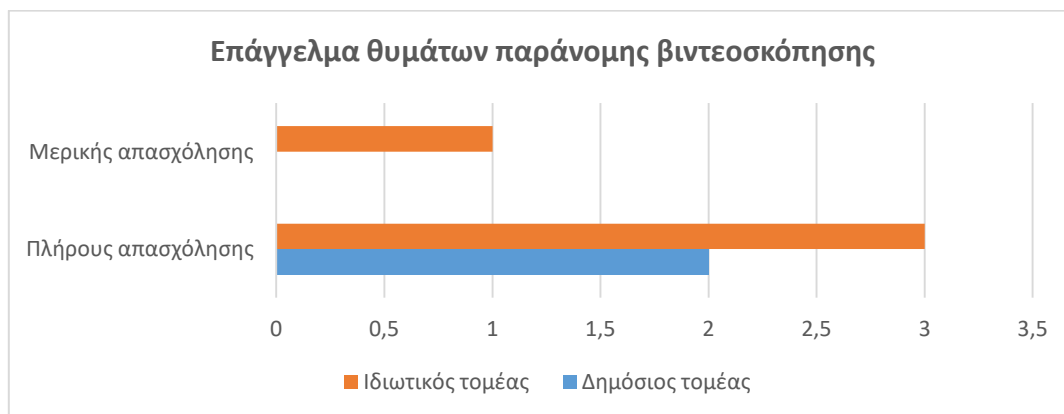
Ο άντρας-θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 25-34 ετών και οι γυναίκες-θύματα κυμαίνονται ηλικιακά από 15 έως 54 ετών, ενώ δε βρέθηκε κανένα θύμα μεγαλύτερο των 55 ετών.

Διάγραμμα 13

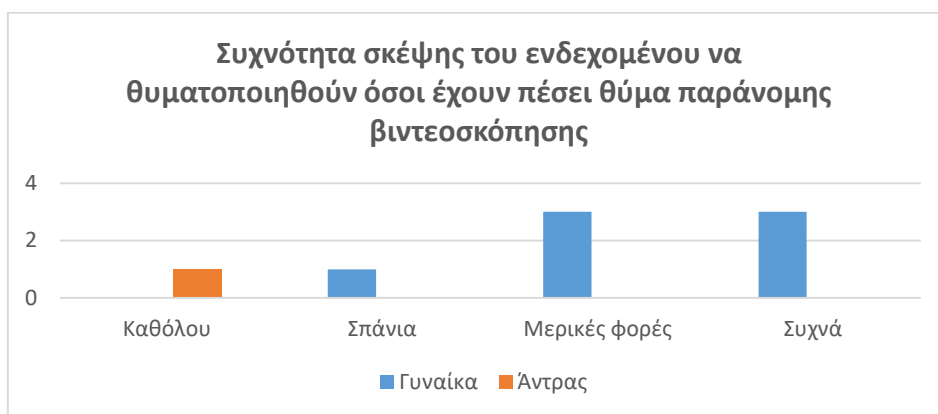
Η πλειοψηφία των θυμάτων είναι άγαμοι και είναι απόφοιτοι ΑΕΙ, ΤΕΙ, ή μεταλυκειακού προγράμματος. Αναφορικά με την επαγγελματική τους κατάσταση οι περισσότεροι είναι απασχολούμενοι, εκτός από δύο οι οποίοι είναι άνεργοι και η εργασία τους είναι κατά κύριο λόγο πλήρους απασχόλησης, στον ιδιωτικό τομέα.

Διάγραμμα 14

Τα θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης απάντησαν ότι σκέφτονται το ενδεχόμενο του να πέσουν θύμα κάποιας εγκληματικής ενέργειας «συχνά» (3 ερωτώμενοι) και «μερικές φορές» (3 ερωτώμενοι). Μόνο ένα απάντησε ότι το σκέφτεται «σπάνια» κι άλλο ένα (ο άντρας-θύμα) «καθόλου».

Διάγραμμα 15

Παρόμοιες ήταν οι απαντήσεις τους και στην επόμενη ερώτηση για το πόσο συχνά σκέφτονται τρόπους για το πώς να αποφύγουν το ενδεχόμενο του να πέσουν θύμα κάποιας εγκληματικής ενέργειας, καθώς οι δημοφιλέστερες απαντήσεις ήταν πάλι ότι το σκέφτονται «συχνά» ή «μερικές φορές» (3 ερωτώμενοι αντίστοιχα), ενώ τώρα κανείς δεν επέλεξε την απάντηση «καθόλου».

Τέλος, από όσους έπεσαν θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης, δύο γυναίκες βίωσαν και κάποιο άλλο έγκλημα τα τελευταία τρία χρόνια. Η πρώτη έπεσε θύμα ληστείας, ενώ η δεύτερη ανέφερε ότι έγινε απόπειρα βιασμού σε βάρος της.

B4. Γνώση των δικαιωμάτων του θύματος

Από τα 8 θύματα της παράνομης βιντεοσκόπησης, τα 2 (ο άντρας και μία γυναίκα) απάντησαν ότι δε γνώριζαν ότι η βιντεοσκόπηση χωρίς συναίνεση αποτελεί ποινικό αδίκημα και ότι τιμωρείται απ' το νόμο και μόνο μία γυναίκα απάντησε ότι γνωρίζει τα δικαιώματα που έχει κάποιος εάν πέσει θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης.

Διάγραμμα 16

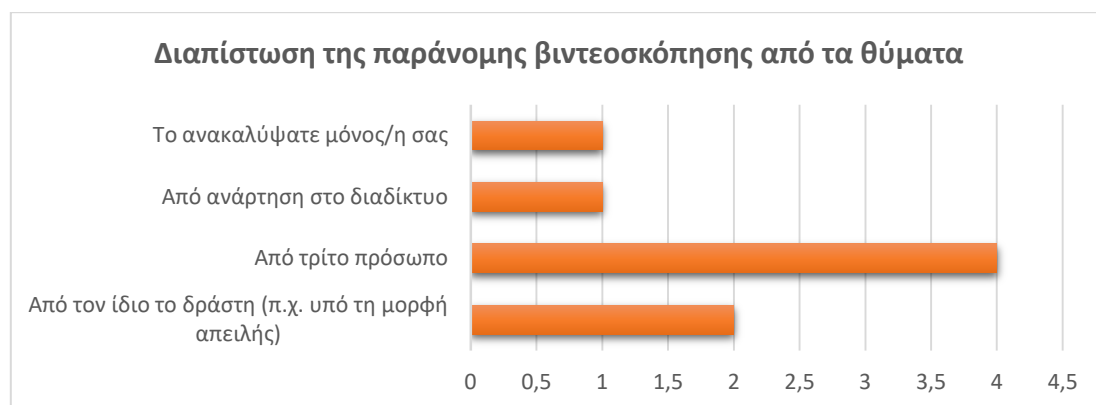

Προκύπτει, δηλαδή, ότι από τους 8 ερωτώμενους που έπεσαν θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης, γιατί βιντεοσκοπήθηκαν κατά τη διάρκεια μη δημόσιων πράξεων και χωρίς τη συναίνεσή τους, οι δύο δε γνώριζαν καν ότι διαπράττεται έγκλημα εις βάρος τους για το οποίο μπορούν να κινηθούν νομικά και σχεδόν κανένας (εκτός από μία γυναίκα) δε γνώριζε τα δικαιώματα που έχει προκειμένου να προστατευτεί από την προσβολή που δέχτηκε.

B5. Διαπίστωση της θυματοποίησης απ' το θύμα

Σχετικά με τη διαπίστωση της θυματοποίησής τους, τέσσερις εκ των θυμάτων απάντησαν ότι ενημερώθηκαν από κάποιο τρίτο πρόσωπο που έμαθε για την παράνομη βιντεοσκόπηση και τους ειδοποίησε. Δύο από τα θύματα έμαθαν για την παράνομη βιντεοσκόπησή τους από τον ίδιο το δράστη, ο οποίος τους απείλησε για την κοινοποίηση των βίντεο, ένα θύμα το ανακάλυψε μετά από ανάρτηση του παράνομου υλικού στο διαδίκτυο και το τελευταίο θύμα το αντιλήφθηκε την ώρα που συνέβη, καθώς ο δράστης έβγαλε το κινητό του τηλέφωνο και ξεκίνησε να το βιντεοσκοπεί ακριβώς μπροστά του.

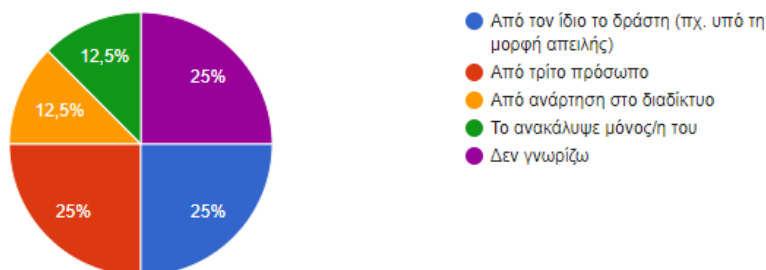
Διάγραμμα 17

Στην αντίστοιχη ερώτηση για το πώς αντιλήφθηκε το οικείο πρόσωπο των ερωτώμενων τη θυματοποίησή του, και πάλι επιλέχθηκαν τις περισσότερες φορές οι απαντήσεις «από τρίτο πρόσωπο» και «από τον ίδιο το δράστη» (από 2 ερωτώμενους αντίστοιχα), ενώ ο ίδιος αριθμός ερωτώμενων δε γνώριζε το πώς έμαθε το θύμα για την παράνομη βιντεοσκόπηση σε βάρος του.

Διάγραμμα 18

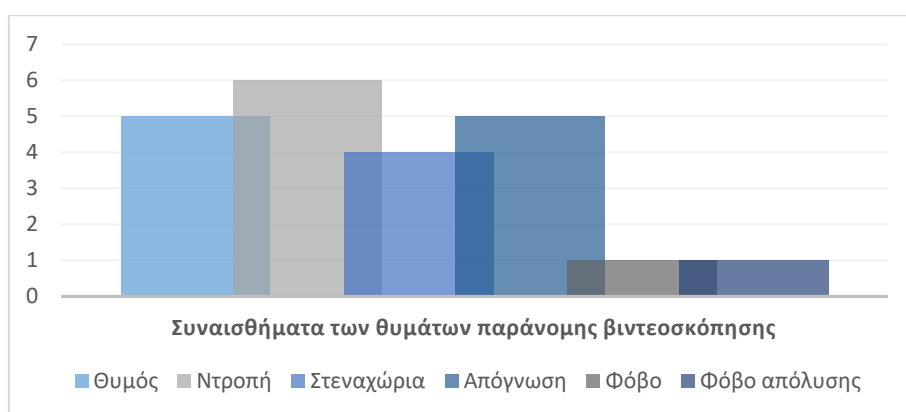
Διαπίστωση της παράνομης βιντεοσκόπησης από οικείο πρόσωπο που θυματοποιήθηκε

Β6. Αντίκτυπος της θυματοποίησης στο θύμα

Στην επόμενη ερώτηση, εξετάστηκε ο τρόπος που βίωσε το θύμα τη θυματοποίησή του, μέσα από τα συναισθήματα που του προκάλεσε. Εδώ ο κάθε ερωτώμενος μπορούσε να επιλέξει περισσότερες από μία απ' τις διαθέσιμες απαντήσεις, αλλά και να γράψει τη δική του απάντηση, προκειμένου να αποδώσει όσο το δυνατόν καλύτερα αυτό που βίωσε. Οι δημοφιλέστερες απαντήσεις ήταν ότι η παράνομη βιντεοσκόπηση τους προξένησε ντροπή, απόγνωση, θυμό και στεναχώρια. Σε κάποιους το έγκλημα αυτό προξένησε φόβο, αλλά και το φόβο απόλυσης σε μία περίπτωση όπου το έγκλημα συνέβη στον εργασιακό χώρο του θύματος.

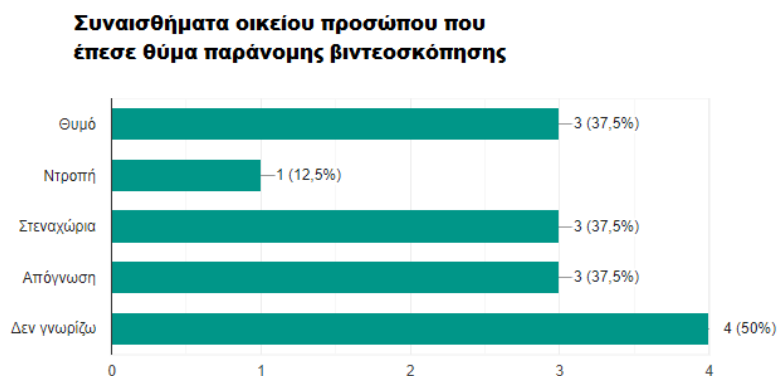
Διάγραμμα 19

Αναφορικά με τη θυματοποίηση των οικείων προσώπων των ερωτώμενων, οι περισσότεροι δε γνώριζαν τα συναισθήματα που τους δημιουργήθηκαν. Ο θυμός, η στεναχώρια και η απόγνωση επιλέχθηκαν από τρεις φορές, ενώ η ντροπή που ήταν το

πιο συχνό συναίσθημα που είχε προκληθεί στους ερωτώμενους με άμεση εμπειρία θυματοποίησης, εδώ επιλέχθηκε για μόνο μία περίπτωση.

Διάγραμμα 20

B7. Επιλογή τρόπου αντιμετώπισης του εγκλήματος

Ιδιαίτερα σημαντική για την παρούσα έρευνα είναι η ερώτηση σχετικά με τον τρόπο που επέλεξαν τα θύματα της παράνομης βιντεοσκόπησης για να αντιμετωπίσουν το έγκλημα. Η πλειοψηφία των θυμάτων (4 εξ αυτών) επέλεξε να μιλήσει στον ίδιο το δράστη, προκειμένου να βρεθεί μία λύση και να αποκατασταθεί η βλάβη που προκλήθηκε. Στη μία περίπτωση, που προφανώς δεν είχε επιτυχή έκβαση η επικοινωνία με το δράστη, το θύμα στράφηκε για βοήθεια πρώτα σε οικείο του πρόσωπο και στη συνέχεια στο ΣΑΠΔ. Τρεις απ' τους ερωτώμενους που έπεσαν θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης δεν αντέδρασαν και δεν έκαναν καμία απολύτως ενέργεια, ενώ μόνο ένα εκ των θυμάτων απευθύνθηκε αμέσως στους επίσημους μηχανισμούς απονομής της δικαιοσύνης.

Διάγραμμα 21

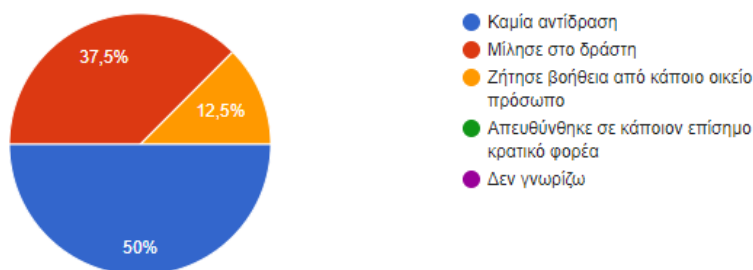

Το θύμα που απάντησε ότι απευθύνθηκε σε επίσημο κρατικό φορέα, κλήθηκε στη συνέχεια να απαντήσει για τον φορέα αυτό και για το πόσο ικανοποιημένο έμεινε απ' τις υπηρεσίες που δέχτηκε. Συγκεκριμένα, απευθύνθηκε στη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος κι έμεινε πάρα πολύ ικανοποιημένο απ' την ευκολία πρόσβασης στις υπηρεσίες της και πολύ ικανοποιημένο απ' τη συμπεριφορά και τη διακριτικότητα των υπαλλήλων. Όμως, απάντησε ότι έμεινε λίγο ικανοποιημένο απ' τη διάρκεια των διαδικασιών και την αποτελεσματικότητά τους.

Στην ίδια ερώτηση για την αντίδραση των οικείων προσώπων που έχουν πέσει θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης, το ποσοστό εκείνων που δεν αντέδρασαν είναι ακόμα μεγαλύτερο και περιλαμβάνει ακριβώς τους μισούς (4 θύματα). Τρία άτομα που θυματοποιήθηκαν μίλησαν στο δράστη και ένα ζήτησε βοήθεια από κάποιο οικείο πρόσωπο.

Διάγραμμα 22

**Αντίδραση οικείου προσώπου που έπεσε
θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης**

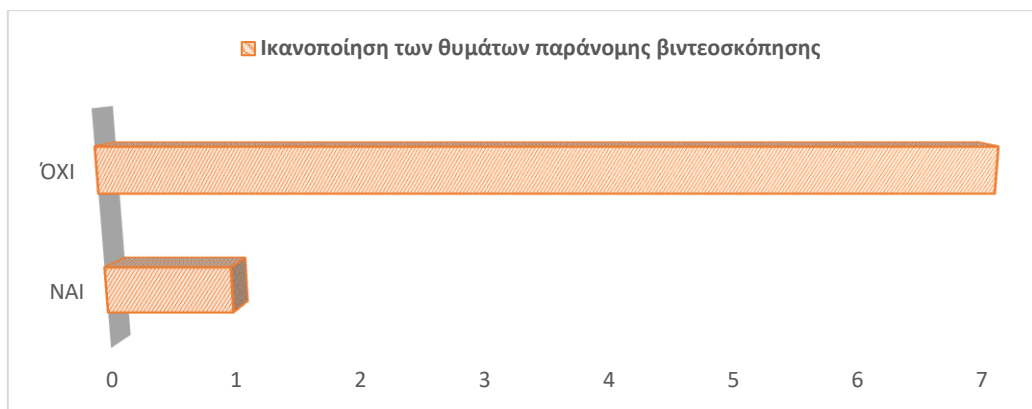

B8. Επίτευξη ικανοποίησης του θύματος

Στην τελευταία ερώτηση, οι ερωτώμενοι που έχουν πέσει θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης έπρεπε να απαντήσουν στο εάν ικανοποιήθηκαν τελικά απ' την έκβαση της υπόθεσης και να αιτιολογήσουν την απάντησή τους. Από τους 8, μόνο ο ένας (ο άντρας) απάντησε ότι ικανοποιήθηκε, γιατί το παράνομο βίντεο που είχε αναρτηθεί στο διαδίκτυο «μπλοκαρίστηκε». Τα υπόλοιπα θύματα έμειναν ανικανοποίητα και βίωσαν τις αρνητικές συνέπειες που ακολούθησαν το έγκλημα. Ακόμη και το θύμα που απευθύνθηκε στη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος δήλωσε ανικανοποίητο γιατί οι Αστυνομικοί του έδωσαν οδηγίες και συμβουλές για να

«παγιδέψει» το δράστη σε περίπτωση που επιχειρήσει τη διάπραξη νέου εγκλήματος και δεν εκκίνησαν διαδικασίες για να τον βρουν και να τον τιμωρήσουν.

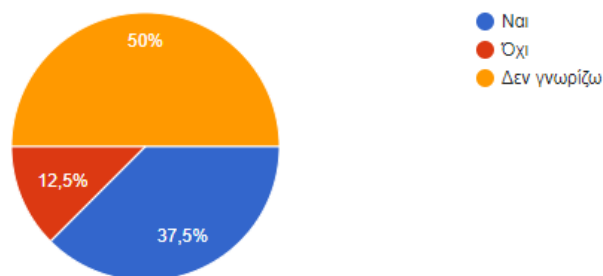
Διάγραμμα 23

Στην ίδια ερώτηση, από τα οικεία πρόσωπα που θυματοποιήθηκαν, τα 3 ικανοποιήθηκαν απ' την έκβαση της υπόθεσής τους και μόνο ένα δεν ικανοποιήθηκε. Όμως, οι περισσότεροι (4 άτομα) απάντησαν ότι δεν γνωρίζουν εάν τελικά υπήρξε ικανοποίηση του θύματος της παράνομης βιντεοσκόπησης.

Διάγραμμα 24

Ικανοποίηση οικείου προσώπου που έπεσε θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

Γενικά συμπεράσματα έρευνας

Γ1. Βασικά ερευνητικά πορίσματα

Η παρούσα πιλοτική έρευνα και η ποιοτική ανάλυση που επιχειρήθηκε δεν αποσκοπεί στην επαλήθευση της θεωρίας, ούτε στην ποσοτικοποίηση των στοιχείων που προέκυψαν, αλλά στη διεξαγωγή ορισμένων γενικότερων συμπερασμάτων σε σχέση με τις υποθέσεις εργασίας. Σ' αυτό το καταληκτικό κεφάλαιο, θα παρουσιαστούν τα γενικά συμπεράσματα της έρευνας και θα γίνει η σύνδεση των αποτελεσμάτων αυτών με τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή.

Αρχικά, όσον αφορά τις διαστάσεις της παράνομης βιντεοσκόπησης στην Ελλάδα, προέκυψε ότι είναι ένα έγκλημα που συμβαίνει αρκετά συχνά, καθώς το ποσοστό των θυμάτων που εντόπισε η έρευνα έφτασε το 14%. Σαν ποσοστό μπορεί να μην είναι ιδιαίτερα μεγάλο, όμως, αν αναλογιστούμε το σύντομο διάστημα που διήρκεσε η έρευνα και το σχετικά μικρό δείγμα που χρησιμοποιήθηκε, τότε μπορούμε να υποθέσουμε ότι, εάν επαναληφθεί η έρευνα και αυξήσουμε τη διάρκεια και το δείγμα, θα αυξηθεί κι ο αριθμός των θυμάτων παράνομης βιντεοσκόπησης που θα εντοπιστεί. Ωστόσο, δε μπορούμε να πούμε με σιγουριά ότι επιβεβαιώνεται η πρώτη υπόθεση εργασίας, γιατί δεν ελήφθησαν αρκετά στοιχεία κατά την περιγραφή των εγκλημάτων που έδωσαν οι ερωτώμενοι, ώστε να προκύπτει με βεβαιότητα ότι επρόκειτο για το έγκλημα της παράνομης βιντεοσκόπησης. Για παράδειγμα, κάποιος στην περιγραφή του εγκλήματος ανέφερε μόνο «ιδιωτική στιγμή», ενώ κάποιος άλλος απάντησε «σε σπίτι το 2018». Σε μία περίπτωση μάλιστα, όπως προαναφέρθηκε, μία γυναίκα, ενώ απάντησε ότι έπεσε θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης, ανέφερε ότι κάποιος την τράβηξε φωτογραφίες χωρίς τη θέλησή της. Συνεπώς, με την επιφύλαξη ότι στις υπόλοιπες περιπτώσεις οι ερωτώμενοι βίωσαν όντως το έγκλημα της παράνομης βιντεοσκόπησης, μπορεί να ειπωθεί ότι ο αριθμός των ανθρώπων που έχουν καταγραφεί παράνομα από κάποιο υλικό μέσο καταγραφής εικόνας χωρίς τη συναίνεσή τους είναι όντως αυξημένος.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η παράνομη βιντεοσκόπηση γίνεται κατά κύριο λόγο σε ιδιωτικούς χώρους και αφορά στην πλειοψηφία των περιπτώσεων την καταγραφή προσωπικών, ερωτικών στιγμών του θύματος. Σε δύο περιπτώσεις

έλαβε χώρα σε δημόσιο χώρο και στη μία εξ αυτών συνέβη μες το δρόμο, όπου ο δράστης βιντεοσκοπούσε με το κινητό του κάτω από το φόρεμα του θύματος κι άλλων ανυποψίαστων γυναικών. Στην άλλη περίπτωση, ο δράστης βιντεοσκοπούσε το θύμα στο κατάστημα που δούλευε, εν ώρα εργασίας. Και πάλι με μία επιφύλαξη, (γιατί δεν αναφέρεται ρητά από όλους τους ερωτώμενους, αλλά αφήνεται να εννοηθεί) όλες οι περιπτώσεις παράνομης βιντεοσκόπησης στόχευαν στην αποτύπωση σεξουαλικών πράξεων ή τουλάχιστον του σώματος και των γεννητικών οργάνων του θύματος. Δεν προέκυψαν αρκετές πληροφορίες για το προφίλ των δραστών, καθώς μόνο δύο απ' τα θύματα αναφέρθηκαν σε αυτούς, αλλά ήταν και στις δύο περιπτώσεις ερωτικοί τους σύντροφοι. Άρα η δεύτερη υπόθεση εργασίας διαψεύδεται, διότι η παράνομη βιντεοσκόπηση δε συμβαίνει εξίσου συχνά σε δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους.

Τέλος, προέκυψε ότι υπάρχει μεγάλος «σκοτεινός αριθμός» στο εν λόγω έγκλημα, καθώς δεν καταγγέλθηκε απ' την πλειοψηφία των θυμάτων, επιβεβαιώνοντας έτσι την τελευταία υπόθεση εργασίας της έρευνας. Βρέθηκε μόνο μία περίπτωση που το θύμα απευθύνθηκε στους επίσημους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου, όμως και πάλι δεν προχώρησε στις νομικές διαδικασίες, γιατί ο δράστης ήταν άγνωστος και το συμβούλεψαν να αντιμετωπίσει διαφορετικά το ζήτημα. Έρευνες που έχουν γίνει σε διάφορες χώρες πάνω σε αυτό το θέμα, καταδεικνύουν ότι ένα σημαντικό ποσοστό των πληροφοριών που λαμβάνονται από έρευνες θυματοποίησης δεν παρουσιάζονται σε στατιστικές της Αστυνομίας, είτε επειδή τα εγκλήματα δεν καταγγέλλονται στην Αστυνομία, είτε επειδή δεν καταχωρούνται από την Αστυνομία (διότι το θύμα αποθαρρύνεται για διάφορους λόγους και τελικά δε συνεχίζει με τη νομική διαδικασία). Δυστυχώς, στην παρούσα έρευνα δεν εξετάστηκαν οι παράγοντες που επηρέασαν την επιλογή των θυμάτων αναφορικά με τον τρόπο αντιμετώπισης του εγκλήματος και την προσφυγή του στη Δικαιοσύνη.

Παρότι τα ευρήματα της πιλοτικής έρευνας δε μπορούν να γενικευτούν, η ανάλυσή τους ήταν σημαντική για να κατανοηθεί λίγο καλύτερα το υπό έρευνα έγκλημα της παράνομης βιντεοσκόπησης στην Ελλάδα και για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν στην αρχή.

Γ2. Περιορισμοί στην αξιοποίηση της έρευνας

Η πιλοτική έρευνα δεν είναι χωρίς περιορισμούς, ενώ προέκυψαν και κάποια «σφάλματα»¹⁹², όπως για παράδειγμα τα σφάλματα ερωτηματολογίου και τα σφάλματα ερωτώμενου, τα οποία είναι απαραίτητο να διορθωθούν και να μειωθούν όσο το δυνατόν περισσότερο σε μεταγενέστερη ερευνητική προσπάθεια, ώστε να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη αξιοπιστία των αποτελεσμάτων.

Ένας πρώτος περιορισμός αφορά το ότι το δείγμα της έρευνας δεν είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού και άρα, όπως προαναφέρθηκε, τα αποτελέσματα που προέκυψαν δεν είναι δυνατό να γενικευθούν. Το δείγμα δεν είναι αρκετά μεγάλο λόγω του περιορισμένου χρόνου για τη συλλογή των δεδομένων, που αποτέλεσε περιοριστικό παράγοντα για την περαιτέρω ανάπτυξη της έρευνας. Επιπρόσθετα, η δειγματοληψία χιονοστιβάδας που ακολουθήθηκε, σε συνδυασμό με την ηλεκτρονική μορφή του ερωτηματολογίου, συνέβαλλε στο να μην καθίσταται δυνατή η γενίκευση των αποτελεσμάτων, εξαιτίας της έλλειψης ελέγχου από την ερευνήτρια στα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα, στις αλυσίδες που δημιουργήθηκαν, στον αριθμό των ατόμων και στην εξέλιξη κάθε μίας από αυτές, καθώς επίσης και στην αξιοπιστία των δεδομένων που συλλέχθηκαν.¹⁹³

Ένας ακόμη περιορισμός είναι ότι το δείγμα της έρευνας προήλθε από δειγματοληψία εθελοντών και τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν με ερωτηματολόγιο αυτο-αναφοράς, γεγονός που υποδεικνύει ότι τα αποτελέσματα της έρευνας στοιχειοθετήθηκαν στο βαθμό που οι ερωτώμενοι ήταν πρόθυμοι να απαντήσουν και να αποκαλύψουν τις σχετικές πληροφορίες, καθώς και στο βαθμό που μπορούσαν να ανακαλέσουν τα σχετικά συμβάντα που έλαβαν χώρα και τις λεπτομέρειες γύρω από αυτά. Επομένως, οι απαντήσεις που ελήφθησαν μπορεί να είναι αναληθείς, ελλιπείς, ή ανακριβείς. Αυτό συμβαίνει λόγω της υποκειμενικότητας των ερωτώμενων, μερικοί εκ των οποίων δεν απάντησαν επαρκώς σε κάποιες ερωτήσεις. Με τη χρήση του ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου, δεν υπάρχει η δυνατότητα για διευκρινήσεις σε περίπτωση που δεν έγινε κατανοητή κάποια ερώτηση, ενώ το ίδιο συμβαίνει και κατά την ανάλυση των δεδομένων απ' την ερευνήτρια, καθώς μπορεί να δημιουργηθούν απορίες για τις οποίες δεν υπάρχει η δυνατότητα να επανεξετασθούν οι ερωτώμενοι.

¹⁹² Δαμιανού Χ., *Μεθοδολογία Δειγματοληψίας. Τεχνικές και Εφαρμογές*, Νέα Έκδοση, Εκδ. Σοφία, Θεσσαλονίκη, 2007, σελ. 16-18

¹⁹³ Biernacki P. & Waldorf D., «Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling», *Sociological Methods & Research*, Vol. 10, No.2, 1981, p.143-159

Άλλος περιορισμός που επηρεάζει την αξιοποίηση των πορισμάτων της έρευνας είναι ότι η δομή των ερωτήσεων ήταν τέτοια που δεν αντλήθηκαν καθόλου πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά των οικείων προσώπων των ερωτώμενων που έπεσαν θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης. Μπορεί να υπολογίστηκαν στο συνολικό ποσοστό των θυμάτων που εντοπίστηκαν, αλλά δεν απάντησαν οι ίδιοι στο ερωτηματολόγιο, με αποτέλεσμα να λείπουν πληροφορίες σχετικά με αυτούς κι η δική τους, προσωπική εμπειρία και «οπτική γωνία». Συνεπώς, οι απαντήσεις των ερωτώμενων σχετικά με τα οικεία τους πρόσωπα βασίζονται σε διηγήσεις άλλων και μπορεί να μην είναι ακριβείς, ή να υπάρχει απώλεια σημαντικών λεπτομερειών.

Τέλος, το ερωτηματολόγιο ως ερευνητικό εργαλείο δεν επιτρέπει την κατανόηση σε βάθος των εμπειριών και των απόψεων των συμμετεχόντων.¹⁹⁴ Στη συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιήθηκε μόνο αυτό το εργαλείο συλλογής δεδομένων, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει δυνατότητα τριγωνοποίησης των δεδομένων μέσα απ' το συνδυασμό της ποιοτικής και της ποσοτικής προσέγγισης.¹⁹⁵ Για το λόγο αυτό, θα ήταν ορθότερο να διεξαχθούν συνεντεύξεις με τα θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης, ώστε να καταγράφεται ο λόγος τους, χωρίς να επηρεάζεται ή να καθοδηγείται απ' την ερευνήτρια. Ακόμα, μέσω της συνέντευξης που παίρνει τη μορφή διαλόγου, οι ερωτώμενοι θα είχαν τη δυνατότητα για ερωτήσεις και διευκρινήσεις, ενώ παράλληλα η ερευνήτρια θα ήταν σε θέση να κατανοήσει καλύτερα τις απόψεις και τις εμπειρίες τους.

Όπως σε κάθε ερευνητική προσπάθεια, έτσι και στη συγκεκριμένη υπήρξαν περιορισμοί, χωρίς τους οποίους τα αποτελέσματα πιθανότατα να ήταν περισσότερα ή/και διαφορετικά. Παρόλα αυτά, δεν παύει αποτελεί μία πιλοτική έρευνα, από την οποία προέκυψαν κάποιες σημαντικές πληροφορίες αναφορικά με την παράνομη βιντεοσκόπηση στην Ελλάδα, η οποία αν και συμβαίνει συχνά, τα θύματα δεν την καταγγέλλουν. Αυτή η έρευνα μπορεί να είναι η αρχή για μία πιο ολοκληρωμένη διερεύνηση των θυμάτων της παράνομης βιντεοσκόπησης και της προσφυγής τους στη Δικαιοσύνη, καθώς και το κίνητρο για την περαιτέρω μελέτη του φαινομένου στη χώρα μας, το οποίο δεν έχει αναπτυχθεί ανάλογα.

¹⁹⁴ Μαντζούκας Σ., «Ποιοτική έρευνα σε έξι απλά βήματα: Η επιστημολογία, οι μέθοδοι και η παρουσίαση», *Νοσηλευτική*, 46(1), 2007, σελ. 242-243

¹⁹⁵ Creswell J. W., «Controversies in mixed methods research», *The Sage Handbook of Qualitative Research*, Vol. 4, 2011, σελ. 269-275

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η αυξανόμενη χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών γενικά, και των καμερών, των συστημάτων παρακολούθησης και βιντεοεπιτήρησης ειδικότερα, τόσο από κρατικούς φορείς, όσο κι από ιδιώτες, έχει οδηγήσει στη δημιουργία νέων προκλήσεων για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η αδυναμία των πολιτών να ενημερώνονται πλήρως για τις νέες εξελίξεις κι η ανοχή που έχει αναπτυχθεί στη συνεχή παρακολούθηση και καταγραφή της καθημερινότητά τους σημαίνει αυτόματα την αύξηση του κινδύνου να πέσουν θύματα παράνομης βιντεοσκοπήσης και να μην αντιδράσουν, είτε γιατί έχουν αποδεχτεί αυτή την κατάσταση με το πρόσχημα περισσότερης ασφάλειας, είτε γιατί δε γνωρίζουν ότι παραβιάζονται τα δικαιώματά τους. Αν και αρχίζουν να γίνονται γνωστά περιστατικά παράνομης βιντεοσκοπήσης, το έγκλημα αυτό έχει μεγάλο «σκοτεινό αριθμό», καθώς, όπως διαπιστώθηκε, δεν καταγγέλλεται στις Αρχές.

Στην ελληνική έννομη τάξη δεν υπάρχει επαρκής προστασία του θύματος, παρόλο που έχουν προβλεφθεί κάποια μέτρα μετά από παρεμβάσεις των διεθνών οργανισμών. Ο κυριότερος λόγος για την μειωμένη προστασία του θύματος αλλά και του ρόλου που καλείται να διαδραματίσει στην ποινική δίκη, είναι ότι εξαρτάται κατ' αποκλειστικότητα από την παράστασή του για την υποστήριξη της κατηγορίας στην ποινική διαδικασία, ενώ ο κατηγορούμενος απολαμβάνει περισσότερα προνόμια, λόγω της δυσμενούς θέσης στην οποία βρίσκεται, αφού «κινδυνεύει» με τη στέρηση της ελευθερίας του. Συνεπώς, ένα θύμα παράνομης βιντεοσκοπήσης που έχει βιώσει ήδη μια τραυματική εμπειρία, που αφορά συνήθως τα ευαίσθητα προσωπικά του δεδομένα, αποθαρρύνεται απ' το να συμμετάσχει σε επιπλέον χρονοβόρες και ψυχοφθόρες διαδικασίες, οι οποίες δεν εξασφαλίζουν ότι θα ικανοποιηθεί. Ειδικά εάν το υλικό της παράνομης βιντεοσκοπήσης έχει κοινοποιηθεί μέσω του διαδικτύου σε απροσδιόριστο αριθμό ανθρώπων, τότε η αξιοπρέπεια του θύματος έχει δεχτεί τεράστιο πλήγμα και είναι αμφίβολο εάν μπορεί να αποκατασταθεί μέσα απ' την ποινική διαδικασία, που πολλές φορές οδηγεί και σε δευτερογενή θυματοποίηση.

Καταλήγοντας, υπάρχουν προοπτικές για τη βελτίωση του ρόλου του θύματος στο ΣΑΠΔ, το οποίο μπορεί να προσφύγει στη Δικαιοσύνη για τη δίωξη του δράστη και την αποκατάσταση της ηθικής του βλάβης. Όπως έγινε σαφές, τα θύματα αποτελούν τον κυριότερο παράγοντα εκκίνησης του ΣΑΠΔ, με την προσφυγή τους να συμβάλλει στη μείωση του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας, ενώ παράλληλα παίζουν

σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και την εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής. Η ποινική διαδικασία, όμως, είναι αναγκαίο να πλαισιωθεί από το έργο τόσο και των άλλων μορφών επίσημης παρέμβασης (π.χ. κοινωνικών υπηρεσιών), όσο και από τη συνδρομή των φορέων άσκησης του άτυπου κοινωνικού ελέγχου και θα πρέπει να προβλεφθούν μέτρα που θα δίνουν τη δυνατότητα σε όλα τα θύματα να διεκδικούν τα δικαιώματά τους. Ένα θετικό παράδειγμα είναι αυτό που δίνουν διάφορες ιδιωτικές πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Facebook και το Instagram, οι οποίες έχουν υιοθετήσει ή προτείνουν εργαλεία τα οποία διατίθενται δωρεάν για την υποστήριξη των θυμάτων παράνομης βιντεοσκόπησης και όσων έχει αναρτηθεί στο διαδίκτυο οπτικοακουστικό υλικό κατάχρησης οικείας και προσωπικής εικόνας χωρίς συναίνεση.¹⁹⁶ Όλα τα θύματα θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους και να έχουν πρόσβαση σε βοήθεια και υποστήριξη, χωρίς να στιγματίζονται απ' το κοινωνικό περιβάλλον.

Γενικότερα όσον αφορά το έγκλημα της παράνομης βιντεοσκόπησης, οι κάμερες και τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο όταν είναι απολύτως απαραίτητο και μόνο όταν ο επιδιωκόμενος σκοπός δε μπορεί να επιτευχθεί με ηπιότερα μέσα.¹⁹⁷ Επίσης, θα πρέπει να υπάρχει η ηθική διαπαιδαγώγηση των πολιτών, προκειμένου να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων. Ειδικά σε νεότερη ηλικία, είναι σημαντική η έγκαιρη εκπαίδευση σχετικά με το σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων των άλλων, αλλά και σχετικά με την κατάλληλη χρήση της τεχνολογίας και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, ώστε να μην παραβιάζονται τα δικαιώματα αυτά με την παράνομη βιντεοσκόπηση, ή την ανάρτηση και κοινοποίηση παρανόμως αποκτηθέντος υλικού στο διαδίκτυο. Αυτή η εκπαίδευση θα πρέπει να ξεκινά απ' τους γονείς και να συμπληρώνεται από σχολικά εκπαιδευτικά προγράμματα, με τα οποία τα παιδιά, οι έφηβοι και οι νεαροί ενήλικες θα μαθαίνουν πώς να περιηγούνται υπεύθυνα στον ψηφιακό κόσμο, προστατεύοντας τα δεδομένα προσωπικού τους χαρακτήρα, αλλά ταυτόχρονα χωρίς να προσβάλλουν τα δεδομένα άλλων. Στη σύγχρονη εποχή που όλοι ενεργούμε ως μεμονωμένα άτομα και οδηγούμαστε στην αποξένωση, έχουμε ανάγκη τη συλλογική δράση και δε θα πρέπει να μας αφήνει ασυγκίνητους η θυματοποίηση κανενός ανθρώπου.

¹⁹⁶ Λεπτομέρειες σχετικά με το εργαλείο αυτό στο site: <https://www.safeline.gr/stop-ncii/>

¹⁹⁷ Άρθρο 4 του Ν. 2472/1997, «Αρχή της αναλογικότητας»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Α

ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ - Ν. 4619/2019

Άρθρο 370Α: Παραβίαση του απορρήτου τηλεφωνικής επικοινωνίας και προφορικής συνομιλίας

1. Όποιος αθέμιτα παγιδεύει ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο παρεμβαίνει σε συσκευή, σύνδεση ή δίκτυο παροχής υπηρεσιών σταθερής ή κινητής τηλεφωνίας ή σε σύστημα υλικού ή λογισμικού, που χρησιμοποιείται για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών, με σκοπό ο ίδιος ή άλλος να πληροφορηθεί ή να αποτυπώσει σε υλικό φορέα το περιεχόμενο τηλεφωνικής συνδιάλεξης μεταξύ τρίτων ή στοιχεία της θέσης και κίνησης της εν λόγω επικοινωνίας, τιμωρείται με φυλάκιση. Με την ίδια ποινή τιμωρείται η πράξη του προηγούμενου εδαφίου και όταν ο δράστης αποτυπώσει σε υλικό φορέα το περιεχόμενο της τηλεφωνικής επικοινωνίας του με άλλον χωρίς τη ρητή συναίνεση του τελευταίου.

2. Όποιος αθέμιτα παρακολουθεί με ειδικά τεχνικά μέσα ή αποτυπώνει σε υλικό φορέα προφορική συνομιλία μεταξύ τρίτων που δεν διεξάγεται δημόσια ή **αποτυπώνει σε υλικό φορέα μη δημόσια πράξη άλλου**, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Με την ίδια ποινή τιμωρείται η πράξη του προηγούμενου εδαφίου και όταν ο δράστης αποτυπώσει σε υλικό φορέα το περιεχόμενο της συνομιλίας του με άλλον χωρίς τη ρητή συναίνεση του τελευταίου.

3. Όποιος αθέμιτα κάνει χρήση της πληροφορίας ή του υλικού φορέα επί του οποίου αυτή έχει αποτυπωθεί με τους τρόπους που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 τιμωρείται με φυλάκιση έως τρία έτη ή χρηματική ποινή.

4. Αν ο δράστης των πράξεων των παραγράφων 1, 2 και 3 είναι πάροχος υπηρεσιών τηλεφωνίας ή νόμιμος εκπρόσωπος αυτού ή μέλος της διοίκησης ή υπεύθυνος διασφάλισης του απορρήτου ή εργαζόμενος ή συνεργάτης του παρόχου ή ενεργεί ιδιωτικές έρευνες ή τελεί τις πράξεις αυτές κατ' επάγγελμα ή απέβλεπε στην είσπραξη αμοιβής, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών και χρηματική ποινή.

Παράρτημα Β

ΝΟΜΟΣ 4947/2022 - ΦΕΚ 124/Α/23-6-2022

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ': ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΗΣΙΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΗΣΙΑΣ ΖΩΗΣ

Άρθρο 38: Εκδικητική πορνογραφία - Προσθήκη άρθρου 346 ΠΚ

Άρθρο 346: Προσβολές της γενετήσιας ζωής

1. Όποιος χωρίς δικαίωμα κοινολογεί σε τρίτο πρόσωπο ή αναρτά σε κοινή θέα, πραγματική, αλλοιωμένη ή σχεδιασμένη εικόνα ή κάθε είδους οπτικό ή οπτικοακουστικό υλικό, στο οποίο αποτυπώνεται μη δημόσια πράξη άλλου που αφορά στη γενετήσια ζωή του, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) ετών και χρηματική ποινή.
2. Όποιος απειλεί άλλον ότι θα τελέσει τις πράξεις της παρ. 1 τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός (1) έτους. Αν ο υπαίτιος της πράξης του προηγούμενου εδαφίου εξαναγκάζει άλλον σε πράξη ή παράλειψη ή ανοχή για την οποία αυτός δεν έχει υποχρέωση, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο (2) ετών.
3. Με κάθειρξη έως οκτώ (8) έτη και χρηματική ποινή τιμωρείται η πράξη της παρ. 1 αν τελείται: α) με ανάρτηση στο διαδίκτυο ή σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης με αόριστο αριθμό αποδεκτών, β) από ενήλικο και αφορά σε ανήλικο, γ) σε βάρος νυν ή πρώην συζύγου ή συντρόφου του υπαιτίου ή σε βάρος προσώπου που συνοικεί με αυτόν ή έχει μαζί του σχέση εργασίας ή υπηρεσίας ή βρίσκεται υπό την επιμέλεια ή την προστασία του ή δεν μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του, δ) με σκοπό να προσπορίσει ο υπαίτιος στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος.
4. Αν κάποια από τις πράξεις των προηγούμενων παραγράφων οδήγησε το θύμα σε απόπειρα αυτοκτονίας επιβάλλεται κάθειρξη και χρηματική ποινή. Αν η πράξη του προηγούμενου εδαφίου οδήγησε στο θάνατο επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα (10) ετών και χρηματική ποινή.

Παράρτημα Γ

Ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για τους σκοπούς της έρευνας:

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί μέρος της έρευνας που διενεργείται στο πλαίσιο της διπλωματικής μου εργασίας για το ΠΜΣ Εγκληματολογίας, στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Αντικείμενο της έρευνας είναι η διερεύνηση του θύματος της παράνομης βιντεοσκόπησης στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία και η προσφυγή του στη Δικαιοσύνη.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 370Α ΠΚ , παράγραφος 2, η μαγνητοφώνηση, ή η βιντεοσκόπηση κάποιου ατόμου, χωρίς τη συναίνεσή του τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι "όποιος αθέμιτα παρακολουθεί με ειδικά τεχνικά μέσα ή αποτυπώνει σε υλικό φορέα προφορική συνομιλία μεταξύ τρίτων που δεν διεξάγεται δημόσια ή αποτυπώνει σε υλικό φορέα μη δημόσια πράξη άλλου, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Με την ίδια ποινή τιμωρείται η πράξη του προηγούμενου εδαφίου και όταν ο δράστης αποτυπώσει σε υλικό φορέα το περιεχόμενο της συνομιλίας του με άλλον χωρίς τη ρητή συναίνεση του τελευταίου."

Οι βασικοί στόχοι της έρευνας είναι η εκτίμηση του συνόλου των ατόμων που έχουν πέσει θύματα παράνομης βιντεοσκόπησης τα τελευταία χρόνια, η διερεύνηση των διαφορετικών μορφών της παράνομης βιντεοσκόπησης, τα χαρακτηριστικά τόσο των θυμάτων όσο και των δραστών του εν λόγω εγκλήματος και η κατανόηση των διαφόρων παραμέτρων που συνδέονται με την επιλογή του τρόπου αντιμετώπισής του από την πλευρά των θυμάτων.

Παρακαλείσθε κατά τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου να απαντάτε με ειλικρίνεια και να έχετε υπ' όψιν σας ότι η συμμετοχή σας είναι προαιρετική και πως μπορείτε να αποχωρήσετε ανά πάσα στιγμή, χωρίς να αποθηκευτούν οι απαντήσεις σας. Πρέπει να τονιστεί ότι η απάντηση των ερωτήσεων γίνεται ανώνυμα και τα δεδομένα που θα συλλεχθούν θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τους σκοπούς της έρευνας.

Για οποιαδήποτε διευκρίνηση ή πληροφορία σχετικά με την έρευνα, μπορείτε να επικοινωνήσετε μαζί μου στο email: christiana.gatzouni@yahoo.com

1. Για να ξεκινήσετε παρακαλώ δηλώστε ότι έχετε ενημερωθεί σχετικά με την έρευνα και είστε σύμφωνος/η για τη συμμετοχή σας σε αυτή.
 - Έχω ενημερωθεί και επιθυμώ να πάρω μέρος στην έρευνα

Δημογραφικά στοιχεία

2. Φύλο

- Άντρας
- Γυναίκα

3. Ηλικία

- 15-24
- 25-34
- 35-44
- 45-54
- 55-60
- 61+

4. Εθνικότητα

- Ελληνική
- Άλλο: _____

5. Δήμος κατοικίας

- _____

6. Οικογενειακή κατάσταση

- Άγαμος/η
- Έγγαμος/η
- Διαζευγμένος/η
- Χήρος/α

7. Ύπαρξη τέκνων

- Ναι
- Όχι

8. Μορφωτικό επίπεδο

- Καμία σχολική μόρφωση
- Απόφοιτος δημοτικού
- Απόφοιτος γυμνασίου
- Απόφοιτος λυκείου
- Απόφοιτος μεταλυκειακού προγράμματος (Ι.Ε.Κ. κ.λπ.)
- Απόφοιτος ΤΕΙ
- Απόφοιτος ΑΕΙ
- Άλλο: _____

9. Επαγγελματική κατάσταση

- Απασχολούμενος/η
- Άνεργος/η (μετάβαση στην ερώτηση 13)
- Συνταξιούχος (μετάβαση στην ερώτηση 13)

Απασχόληση

10. Το επάγγελμα που κάνετε είναι:

- Πλήρους απασχόλησης
- Μερικής απασχόλησης

11. Σε ποιόν τομέα ανήκει;

- Δημόσιος τομέας - μόνιμη απασχόληση
- Δημόσιος τομέας - μερική απασχόληση
- Ιδιωτικός τομέας - πλήρης απασχόληση
- Ιδιωτικός τομέας - μερική απασχόληση

12. Τι επάγγελμα κάνετε ακριβώς;

- _____

Ανασφάλεια και προηγούμενη θυματοποίηση

13. Πόσο συχνά σκέφτεστε το ενδεχόμενο του να πέσετε θύμα κάποιας εγκληματικής ενέργειας;

- Ποτέ
- Σπάνια
- Μερικές φορές
- Συχνά

14. Πόσο συχνά σκέφτεστε τρόπους για το πώς να αποφύγετε το ενδεχόμενο του να πέσετε θύμα κάποιας εγκληματικής ενέργειας;

- Ποτέ
- Σπάνια
- Μερικές φορές
- Συχνά

15. Κάνετε χρήση ενός ή περισσότερων από τα παρακάτω μέσα για να προστατευτείτε απ' το έγκλημα;

- Κανένα μέσο προστασίας
- Σύστημα συναγερμού οικίας
- Ειδικές κλειδαριές ασφαλείας στις πόρτες
- Σύστημα παρακολούθησης μέσω τηλεόρασης (CCTV)
- Λογισμικό προστασίας από ιούς (antivirus) και από κακόβουλα λογισμικά (anti-malware)
- Κάλυμμα της κάμερας του Η/Υ
- Μεταφέρετε μαζί σας κάποιο αντικείμενο το οποίο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως όπλο προστασίας
- Μεταφέρετε μαζί σας κάποια συσκευή συναγερμού

- Άλλο: _____

16. Έχετε πέσει θύμα εγκλήματος τα τελευταία τρία χρόνια;

- Ναι
- Όχι (μετάβαση στην ερώτηση 18)

Είδος θυματοποίησης

17. Είδος εγκλήματος που βιώσατε

- _____

Παράνομη βιντεοσκόπηση

18. Γνωρίζετε ότι η βιντεοσκόπηση κάποιου ατόμου χωρίς τη συναίνεσή του αποτελεί ποινικό αδίκημα που τιμωρείται απ' το νόμο;

- Ναι
- Όχι

19. Γνωρίζετε τα δικαιώματα που έχει κάποιος εάν πέσει θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης;

- Ναι
- Όχι

20. Έχετε πέσει θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης;

- Ναι
- Όχι (μετάβαση στην ερώτηση 28)

Μορφή παράνομης βιντεοσκοπήσης

21. Περιγράψτε σύντομα την εμπειρία σας, αναφέροντας πότε έγινε, τον τρόπο και το χώρο όπου έγινε η παράνομη βιντεοσκοπήση, το δράστη και ό,τι άλλο θεωρείτε σημαντικό για την πληρέστερη περιγραφή του εγκλήματος.

- _____

22. Πώς αντιληφθήκατε ότι πέσατε θύμα παράνομης βιντεοσκοπήσης;

- Από τον ίδιο το δράστη (πχ. υπό τη μορφή απειλής)
- Από τρίτο πρόσωπο
- Από ανάρτηση στο διαδίκτυο
- Το ανακαλύψατε μόνος/η σας
- Άλλο: _____

23. Τι αισθανθήκατε;

- Θυμό
- Ντροπή
- Στεναχώρια
- Απόγνωση
- Άλλο: _____

24. Πώς αντιδράσατε;

- Καμία αντίδραση (μετάβαση στην ερώτηση 27)
- Μιλήσατε στο δράστη (μετάβαση στην ερώτηση 27)
- Ζητήσατε βοήθεια από κάποιο οικείο πρόσωπο (μετάβαση στην ερώτηση 27)
- Απευθυνθήκατε σε κάποιον επίσημο κρατικό φορέα
- Άλλο: _____

Προφυγή στην ποινική δικαιοσύνη

25. Πού απευθυνθήκατε;

- Αστυνομικό τμήμα
- Εισαγγελία
- Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος
- Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
- Άλλο: _____

26. Πόσο ικανοποιημένοι θα λέγατε ότι μείνατε από τις υπηρεσίες που δεχτήκατε ως προς τα εξής:

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Ευκολία πρόσβασης					
Συμπεριφορά υπαλλήλων					
Διακριτικότητα					
Διάρκεια διαδικασιών					
Αποτελεσματικότητα					

Ικανοποίηση θύματος

27. Τελικά θα λέγατε ότι ικανοποιηθήκατε από την έκβαση της υπόθεσης και γιατί;

- _____

Θυματοποίηση οικείου προσώπου

28. Γνωρίζετε εάν κάποιο κοντινό, συγγενικό ή φιλικό σας πρόσωπο έχει πέσει θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης;

- Ναι
- Όχι (ολοκλήρωση ερωτηματολογίου)

Εμπειρία οικείου προσώπου

29. Περιγράψτε σύντομα την εμπειρία του, αναφέροντας πότε έγινε, τον τρόπο και το χώρο όπου έγινε η παράνομη βιντεοσκόπηση, το δράστη και ό,τι άλλο θεωρείτε σημαντικό για την πληρέστερη περιγραφή του εγκλήματος.

- _____

30. Πώς αντιλήφθηκε ότι έπεσε θύμα παράνομης βιντεοσκόπησης;

- Από τον ίδιο το δράστη (πχ. υπό τη μορφή απειλής)
- Από τρίτο πρόσωπο
- Από ανάρτηση στο διαδίκτυο
- Το ανακάλυψε μόνος/η του
- Δεν γνωρίζω
- Άλλο: _____

31. Τι αισθάνθηκε;

- Θυμό
- Ντροπή
- Στεναχώρια
- Απόγνωση
- Δεν γνωρίζω
- Άλλο: _____

32. Πώς αντέδρασε;

- Καμία αντίδραση
- Μίλησε στο δράστη
- Ζήτησε βοήθεια από κάποιο οικείο πρόσωπο
- Απευθύνθηκε σε κάποιον επίσημο κρατικό φορέα
- Δεν γνωρίζω
- Άλλο: _____

33. Τελικά ικανοποιήθηκε από την έκβαση της υπόθεσης;

- Ναι
- Όχι
- Δεν γνωρίζω

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία:

Αρβανιτίδης Γ., «Βιντεοκάμερες: Η ιστορία τους», *Tech Blog*, 02/2021, διαθέσιμο στο: <https://techblog.gr/b2b/vinteokameres-istoria-toys/>

Αρμαμέντος Π. Δ. & Σωτηρόπουλος Β. Α., *Προσωπικά δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005

Αρμαμέντος Π. Δ. & Σωτηρόπουλος, *Προσωπικά δεδομένα: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Οι τροποποιήσεις του Ν. 2472/1997 από τους Ν. 3471/2006 και 3625/2007*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008

Αρτινοπούλου Β. & Μαγγανάς Α., *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996

Αρτινοπούλου Β. & Μιχαήλ Η., «Η ευρωπαϊκή οδηγία 2012/299/ΕΕ και η επανορθωτική δικαιοσύνη: Ένα βήμα μπροστά για την προστασία των θυμάτων εγκληματικότητας;», *Crime in Crisis* Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη, 01/2016

Βλάχου Β., *Γυναίκα-θύμα άσκησης σωματικής βίας και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης*, Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών – Τμήμα Κοινωνιολογίας, Αθήνα, 2003

Βλάχου Β., *Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης*, Εκδ. Έλλην, Αθήνα, 2005

Γέροντας Α., *Η Προστασία του Πολίτη από την Ηλεκτρονική Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2002

Γεωργίου Σ., «“Revenge Porn” ή η ανατομία της ψηφιακής σεξουαλικής κακοποίησης», 12/2021, διαθέσιμο στο: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/revenge-porn-h-h-anatomia-ths-pshfiakhs-sexoualikhs-kakopoihshs/>

Γιάνναρου Λ., «Ο εφιάλης της εκδικητικής πορνογραφίας», Στην ιστοσελίδα της εφημερίδας *Καθημερινή*, 12/2021, διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/society/561630109/o-efialtis-tis-ekdikitikis-pornografias/>

Γριβοκωστόπουλος Ι. Δ., «Κριτική ανάλυση του Ν. 4624/2019», *Επιθεώρηση Δικαίου Πληροφορικής*, Τ. 1, 2021, διαθέσιμο στο: <https://ejournals.lib.auth.gr/infolawj/>

Δαμιανού Χ., *Μεθοδολογία Δειγματοληψίας. Τεχνικές και Εφαρμογές*, Νέα Έκδοση, Εκδ. Σοφία, Θεσσαλονίκη, 2007

Δασκαλάκης Η., «Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Τ. 25, 1975

Δασκαλάκης Η., *Η Εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1985

Δρακουλάκης Μ., «Βιντεοσκόπηση σε χώρους εργασίας. Μια κατάφωρη παραβίαση των δικαιωμάτων των εργαζομένων», *Homo Digitalis*, 06/2019

Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2004

Ζαραφωνίτου Χ., *Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο. Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003

Ζαραφωνίτου Χ., *Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008

Ζέρβα Δ. Χ. & Τηλιγάδη Γ. Α., «Ενημερωτικό σημείωμα για τη χρήση συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους βάσει του ΠΔ 75/2020 (Α'173)», 09/2020, διαθέσιμο στο: <https://www.eea.gr/arthra-eea/enimerotiko-simioma-gia-ti-chrisi-sistimatton-epitirisis-me-ti-lipsi-i-katagrafi-ichou-i-ikonas-se-dimosious-chorous-vasi-tou-pd-75-2020-a173/>

Θωμέας Δ., *Μέθοδοι Δειγματοληψίας*, Πτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών, Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης Επιχειρήσεων – Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού, Μεσολόγγι, 2022

Ιγγλεζάκης Ι., *Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα. Η Επεξεργασία Ειδικών Κατηγοριών Προσωπικών Δεδομένων και οι Συνέπειές της*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Ανατύπωση 2004

Καλαφάτης Α., «Αποκάλυψη: Καθηγητής έκανε φροντιστήριο και βιντεοσκοπούσε τις μαθήτρίες του στην τουαλέτα», από την έντυπη έκδοση της εφημερίδας *Ελεύθερος Τύπος*, διαθέσιμο στο: <https://eleftherostypos.gr/ellada/91946-kathigitis-ekane-frontistirio-kai-binteoskopoyse-tis-mathitries-toy-stin-toualeta/>

Καρκαλέμη Σ., «Κάμερες σε δημόσιους χώρους και δημόσιες συναθροίσεις», Εργασία για το μάθημα: Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2008, διαθέσιμο στο: <http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/2571.pdf>

Καρκατζούνης Β., «Οι νέες διατάξεις για την προστασία προσωπικών δεδομένων των εργαζομένων (Νόμος 4624/2019)», διαθέσιμο στο: https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/oi-nees-diataxeis-gia-tin-prostasia-prosopikon-dedomenon-ton-ergazomenon/#_ftn3

Καψάλη Ε., «Παράνομη βιντεοσκόπηση - μαγνητοφώνηση και πότε επιτρέπεται», Δικηγορικό Γραφείο: Ειρήνη Καψάλη & Συνεργάτες, 05/2018, διαθέσιμο στο: <https://ekapsali.gr/paranomi-vinteoskopisi-magnitofonisi-kai-pote-epitrepetai/>

Κωστάρας Α. Π., *Ποινικό Δίκαιο: Επιτομή Ειδικού Μέρους (Άρθρα 134-410 ΠΚ)*, 4^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014

Λαμπροπούλου Ε., «Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου», *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, Τ. 7, 2015

Λαμπροπούλου Ε., *Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου*, Εκδ. Κριτική, Αθήνα, 2001

Λαμπροπούλου Ε., *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των Θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης*, Εκδ. Σιδέρης, Αθήνα, 2012

Λεβεντοπούλου Μ., *Η βιντεοεπιτήρηση και το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2010

Λιακόγκonas Β., «Camfecting – «Μας βλέπουν» από την κάμερα του κινητού: Πώς το κάνουν και πώς θα το καταλάβουμε — 4 τρόποι για να το αποτρέψουμε», *Ert News*, διαθέσιμο στο: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/mono-sto-ertgr/camfecting-mas-vlepoyn-apo-tin-kamera-toy-kinitoy-pos-to-kanoy-n-kai-pos-tha-to-katalavoy-me-4-tropoi-gia-na-to-apotrepsoyme/>

Μαντζούκας Σ., «Ποιοτική έρευνα σε έξι απλά βήματα: Η επιστημολογία, οι μέθοδοι και η παρουσίαση», *Νοσηλευτική*, 46(1), 2007

Μανωλεδάκης Ι., «Δημοκρατία-Ελευθερία-Ασφάλεια: Το τρίπτυχο της ιδανικής πολιτείας», στο: Αλιβιζάτος Ν., Παρασκευόπουλος Ν., Αναγνωστόπουλος Η. και συνεργάτες, Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη: *Δημοκρατία-Ελευθερία-Ασφάλεια*, Τ. 1, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005

- Μανωλεδάκης Ι., *Ερμηνεία κατ' άρθρο των όρων του ειδικού μέρους του Ποινικού Κώδικα*, Εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1996
- Μανωλεδάκης Ι., Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Καλφάκης Γρ. & Καμτσίδου Ιφ., «Παραβίαση της Ιδιωτικότητας: Οι Κάμερες», *Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος*, Τ. 62, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009
- Μήτρου Λ., «Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων», *Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου-Forum Σύγχρονη Πολιτεία*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1999
- Μήτρου Λ., «Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας», *Δίκαιο & Κοινωνία στον 21^ο αιώνα*, Τ.24, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2012
- Μπαμπινιώτης Γ., *Μικρό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα, 2006
- Πανταζοπούλου Γ., «Ο ν. 3904/2010 και οι "εσπευσμένες" αναγκαίες αλλαγές», *Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών: The Art of Crime*, Τ. 17, 02/2011
- Παπαδοπούλου Ε., «Με κενά και ασάφειες οι διατάξεις για την εκδικητική πορνογραφία», *Η Εφημερίδα των Συντακτών*, 06/2022, διαθέσιμο στο: https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiosyni/349009_me-kena-kai-asafeies-oi-diataxeis-gia-tin-ekdikitiki-pornografia
- Πεπόνη Α., «Revenge porn: μία μορφή διαδικτυακού "βιασμού"», *Crime Times*, Τ. 15, 3/2021
- Σπινέλλη Κ., ««Εὔ ζῆν» και αντεγκληματική πολιτική», στον τιμητικό τόμο για τον Ομότιμο Καθηγητή Εγκληματολογίας Δ. Μαγγανά: *Σύγχρονες Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2018
- Σταφυλίδου Χ. Κατερίνα, *Η Αξιοποίηση των Παράνομων Αποδεικτικών Μέσων στην Ποινική Διαδικασία*, Διπλωματική εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Νομική Σχολή, Τομέας Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, 1/2016, διαθέσιμο στο: <https://ikee.lib.auth.gr/record/282297/files/GRI-2016-16167.pdf>
- Συνοδινού Τ. Ε., «Η Εικόνα στο Δίκαιο», *Σύγχρονα Θέματα Εμπορικού Δικαίου*, Ν. 33, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2007

Φαρσεδάκης Ι., *Ανακριτική, Δικαιώματα του Ανθρώπου και Εγκληματογένεση*, 2^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1994

Φαρσεδάκης Ι., *Η εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, Α' τεύχος, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1990

Φαρσεδάκης Ι., *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005

Φωτίου Θ., «Απόρρητο Επικοινωνιών, Νέος Ποινικός Κώδικας και Προσωπικά Δεδομένα», *Lawspot*, 06/2019

Χαϊνάς Ε., «Η συμβολή της ιδιωτικής ασφάλειας στην εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής. Α' μέρος – Θεωρητική Προσέγγιση», περιοδικό για την ασφάλεια: *Security Manager*, 10/2016, διαθέσιμο στο: <https://www.securitymanager.gr/i-symvoli-tis-idiotikis-asfalias-stin-efarmogi-tis-antegklimatikis-politikis-a-meros-theoritiki-prosengisi/>

Χουλιάρας Α., «Ποινική δικαιοσύνη και ανθρώπινα δικαιώματα: η προβληματική μιας επαμφοτερίζουσας σχέσης», *Εγκληματολογία*, 2/2012

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία:

Beck U., «Risk Society: Towards a New Modernity», *Theory, Culture & Society Series*, translated by Mark Ritter, SAGE Publications, London, 1992

Biernacki P. & Waldorf D., «Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling», *Sociological Methods & Research*, Vol. 10, No.2, 1981

Botan C., «Communication work and electronic surveillance: A model for predicting panoptic effects», *Communication Monographs*, 63(4), 1996

Cornish D. B. & Clarke R. V., «Crime Specialisation, Crime Displacement and Rational Choice Theory», *Research in Criminology*, 1989

Creswell J. W., «Controversies in mixed methods research», *The Sage Handbook of Qualitative Research*, Vol. 4, 2011

Dr Henry N., Dr Powell A. & Dr Flynn A., «Not Just ‘Revenge Pornography’: Australians’ Experiences of Image-Based Abuse, A summary report», Gendered Violence and Abuse Research Alliance (GeVARA), Centre for Global Research & Centre for Applied Social Research, RMIT University, 05/2017

Drouin M. & Miller D. A., «Why do people record and post illegal material? Excessive social media use, psychological disorder, or both?», *Computers in Human Behavior*, Vol. 48, 7/2015

Europol, «EXPLOITING ISOLATION: Offenders and victims of online child sexual abuse during the COVID-19 pandemic», 06/2020

Green K., «Malware Analysis: Lizard Stresser IoT Malware», *FA16 Introduction to Troubleshooting and Malware*, Durham Technical Community College CTS 155, 2016

Isaacs K., «Pornhub: The ongoing revenge porn investigation», 10/2019, διαθέσιμο στο: <https://www.openaccessgovernment.org/revenge-porn-investigation/76810/>

Maddocks S., «From Non-consensual Pornography to Imagebased Sexual Abuse: Charting the Course of a Problem with Many Names», *Australian Feminist Studies*, Vol. 33, No. 97, 2018

Phippen A. & Brennan M., *Sexting and Revenge Pornography*, Routledge, Taylor & Francis Group, Oxon, 2021

Poojary S. P., «TECHNIQUES TO AVOID WEBCAM HACKING», *International Research Journal of Modernization in Engineering Technology and Science*, Vol.3, 01/2021

Richards N. M., «THE DANGERS OF SURVEILLANCE», *Harvard Law Review*, Vol. 126, 2013

Tsakalidis G. & Vergidis K., «A Systematic Approach towards Description and Classification of Cybercrime Incidents», *IEEE Transactions on Systems, Man, and Cybernetics: Systems*, 04/2019

Van Dijk Jan, «Free the Victim: A Critique of the Western Conception of Victimhood», *International Review of Victimology*, Vol.16, 2009

Νομικά κείμενα:

Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016»

ΓνδτΕισΑΠ 6/2004

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)

Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων)

N. 3811/2009

N. 3904/2010

N. 4624/2019

N. 4947/2022

N. 2472/1997

Οδηγία 1/2011 της ΑΠΔΠΧ

Οδηγία 115/2001 της ΑΠΔΠΧ

Οδηγία 2012/29/ΕΕ

ΠΔ 287/2001

ΠΔ 75/2020

Σύνταγμα της Ελλάδας

Διαδικτυακές πηγές:

<http://crime-in-crisis.com>

<http://www.areiospagos.gr>

<http://www.greeklaws.com>

<https://ec.europa.eu>

<https://eige.europa.eu>

<https://ejournals.lib.auth.gr>

<https://ekapsali.gr>

<https://eleftherostypos.gr>

<https://eur-lex.europa.eu>

<https://saferinternet4kids.gr>

<https://techblog.gr>

<https://theartofcrime.gr>

<https://www.autogreeknews.gr>

<https://www.crimetimes.gr>

<https://www.dpa.gr>

<https://www.dsanet.gr>

<https://www.echr.coe.int>

<https://www.eea.gr>

<https://www.efsyn.gr>

<https://www.e-nomothesia.gr>

<https://www.ertnews.gr>

<https://www.esdi.gr/>

<https://www.hellenicparliament.gr>

<https://www.homodigitalis.gr>

<https://www.kathimerini.gr>

<https://www.lawspot.gr>

<https://www.openaccessgovernment.org>

<https://www.safeline.gr>

<https://www.securitymanager.gr>

<https://www.skai.gr>

<https://www.syntagmawatch.gr>